

Taru Oulasvirta

Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi

Kaveri-projektin loppuraportti

Taru Oulasvirta

Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi

Kehitysvammaisten Tukiliiton
Kaveri-projektin loppuraportti

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
2011

Taru Oulasvirta

Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi

Kehitysvammaisten Tukiliiton Kaveri-projektin loppuraportti

ISBN 978-952-9777-69-3

Kansi Kannen kuva Kati Ruotsalainen.
Kuva on otettu syksyllä 2008, jolloin helsinkiläiset
Johanna Rahkila ja Kaisa Karvonen lähtivät mukaan
Best Buddies -kaveritoimintaan.

Painopaikka Painohäme Oy Ylöjärvi

Taitto Mac&Me

Kustantaja Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Pinninkatu 51
33100 Tampere

Keskus 0207 718 200
www.kvtl.fi

TIIVISTELMÄ

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry Kaveri-projekti

Oulasvirta, Taru: Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi

Projektin loppuraportti, 62 s., 5 liitesivua

Joulukuu 2010

Kehitysvammaisten Tukiliiton vuosina 2007–2010 toteuttamassa Kaveri-projektissa on pilotoitu Best Buddies -kaveritoimintaa. Yhdysvalloista lähtöisin olevassa vapaaehtoistoiminnan mallissa yhdistetään kehitysvammaisen ja vammaton ihminen tasavertaiseen kaveruuteen. Toimintaan sitoutuminen on määräaikaista. Kaveri-projekti on ollut Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama valtakunnallinen kehittämishanke, jonka kohderyhmänä ovat olleet kehitysvammaiset ja vammattomat nuoret. Kaveri-projektin aikana Best Buddies -kaveritoimintaan osallistui yhteensä yli 200 ihmistä. Toimintaa syntyi 30 eri paikkakunnalle.

Arvioinnin tavoitteena on selvittää, minkälaisia kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnan mallista on saatu Suomessa. Tarkastelun kohteena on myös se, minkälaisia koettuja vaikutuksia kaveritoiminnalla on ollut. Kyseessä on ihmisten itsensä kokemien vaikutusten kartoittaminen. Lisäksi pohditaan sitä, miten kaveritoimintaa voitaisiin kehittää tulevaisuudessa. Kokemuksia kaveritoiminnasta kerättiin toimintaan osallistuneilta ihmisiltä, heidän vanhemmiltaan, kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden ohjaajilta, projektin kanssa yhteistyötä tehneiden oppilaitosten henkilökunnalta ja Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten toimijoilta. Aineisto kerättiin ryhmäkeskusteluiden, puhe-
linhaastatteluiden ja sähköpostitiedusteluiden avulla.

Tulosten mukaan Best Buddies -kaverin kanssa tehtiin sellaisia asioita, joita yleensäkin kavereiden kanssa tehdään. Kaverusten yhteiset hetket kuuluivat esimerkiksi kahvin juonnin tai elokuvissa käynnin merkeissä. Sen sijaan yhteydenpito kaverin kanssa ei ollut aina niin mutkatonta. Jatkossa kaveripareja tulee rohkaista entistä voimakkaammin etsimään heille itselleen sopivinta tapaa pitää yhteyttä. Ongelmia aiheuttivat myös kiireet ja se, ettei löytynyt kaveri tuntunutkaan sopivalta. Välillä ongelmat johtivat siihen, että kaveruuden koettiin epäonnistuneen.

Kaveritoimintaan osallistuminen mahdollisti erilaisuuteen tutustumisen. Vammattomille osallistujille kehitysvammaisuudesta tuli aikaisempaa arkipäiväisempi asia. Kaveritoiminnan kautta saattoi saada uuden kaverin, mitä sekä kehitysvammaiset että vammattomat osallistajat korostivat. Kehitysvammaiselle ihmiselle kaveritoiminta tarjosi mahdollisuuden saada oma, tasavertainen kaveri, joka tuli perheen ja asumisyksikön ulkopuolelta. Kaveritoiminta tuki kehitysvammaisten ihmisten oma-aloitteisuutta ja saattoi vahvistaa heidän osallisuuttaan. Edellytyksenä oli, että kaverukset löysivät toiminnalle aikaa ja tutustuivat toisiinsa.

Kaveritoiminta on ikään kuin tehnyt kurkistusaukon raja-aitaan, joka erottaa kehitysvammaiset ja vammattomat ihmiset toisistaan arkielämässä. Best Buddies -kaveritoiminnalla on selvästikin tilausta Suomessa, sillä kehitysvammaiset ja vammattomat ihmiset viettävät suurimman osan elämästään omissa porukoissaan. Kehitysvammaisten

ja vammattomien ihmisten polut eriytyvät niin koulussa, harrastustoiminnassa, jatko-koulutuksessa kuin työelämässäkin.

Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen yhteistyössä oppilaitosten kanssa on ajankohtainen ja tärkeä asia. Jatkossa kaveritoimintaa voitaisiin tarjota myös osana vapaaehtoistyön opetusta. Nuorille suunnattuna vapaaehtoistoimintana Best Buddies -kaveritoiminnan vahvuuksia ovat projektimaisuus, yksilöllisyys, omaehtoisuus ja monipuolisuus. Kaveriparit voivat itse päättää, mitä he yhdessä tekevät ja milloin.

Asiasanat: vapaaehtoistyö, nuoret, osallisuus, kehitysvammaisuus

SISÄLTÖ

1. Johdanto	7
2. Best Buddies -kaveritoiminta	9
2.1 Tasavertaista kaveruutta	9
2.2 Best Buddies -malli	9
2.3 Osallistujat	10
2.4 Palautetta osallistujilta	13
3. Arvioinnin tausta	15
3.1 Best Buddies'n yhdysvaltalaiset lähtökohdat	15
3.1.1 Tulevaisuuden visiona inklusio	15
3.1.2 Best Buddies -ohjelmat	16
3.2 Kaveri-projekti	16
3.2.1 Inklusion haasteet Suomessa	17
3.2.2 Tavoitteena suvaitsevaisuus	17
3.3 Nuorten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan	17
4. Aineisto	20
4.1 Best Buddies -kavereiden ryhmäkeskustelut	20
4.2 Vanhempien ja ohjaajien haastattelut	21
4.3 Oppilaitosten edustajien haastattelut	22
4.4 Sähköpostitiedustelu jäsenyhdistyksille	22
4.5 Teemahaastattelut	23
5. Tulokset	24
5.1 Best Buddies -kavereiden kokemuksia	24
5.1.1 "Koko kaupunki käytiin melkei ympäri"	24
5.1.2 Onnistumisia ja ongelmia yhteydenpidossa	26
5.1.3 Kun kaveruus ei toimikaan	27
5.1.4 Tavanomaista kaveruutta vai määräaikaista toimintaa?	29
5.1.5 Kurkistus erilaiseen elämään	31
5.1.6 Tukea tasavertaisesta kaveruudesta	33
5.1.7 Yhteenvedo	36
5.2 Vanhempien kokemuksia	37
5.2.1 Kaverusten yhdessäoloa	37
5.2.2 Yhteydenpidon haasteet	38
5.2.3 Vanhempien rooli	38
5.2.4 Kaveruus tukemassa itsenäisyyttä	39
5.2.5 Kaveruus edistämässä suvaitsevaisuutta	40
5.2.6 Yhteenvedo	40
5.3 Ohjaajien kokemuksia	41
5.3.1 Yhteiset hetket ja retket	41
5.3.2 Oman kaverin merkitys	42
5.3.3 Tiedonkulun haasteet	43
5.3.4 Ongelmana säännöt	43
5.3.5 Yhteenvedo	44

5.4	Kuulumisia koulumaailmasta	45
5.4.1	Innostus uudenaikaisesta toiminnasta	45
5.4.2	Mukaan lähtemisen haasteet	46
5.4.3	Lisäpotkua infotilaisuudesta	47
5.4.4	Kaveritoiminta vapaaehtoistointana	48
5.4.5	Kaveritoiminnan ja oppilaitosten välinen yhteistyö	49
5.4.6	Yhteenveto	50
5.5	Näkemyksiä Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksiltä	51
6.	Johtopäätökset	54
6.1	Minkälaista Best Buddies -kaveruus on ollut?	54
6.2	Mitä vaikutuksia Best Buddies -kaveritoiminnalla on ollut?	56
6.3	Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen	57
6.4	Best Buddies vapaaehtoistointana Suomessa	59
	Lähteet	61
	Liitteet	63

1 JOHDANTO

Kehitysvammaisten Tukiliiton vuosina 2007–2010 toteuttamassa Kaveri-projektissa on pilotoitu Best Buddies -kaveritoimintaa. Yhdysvalloista lähtöisin olevassa vapaaehtois-toiminnan mallissa yhdistetään kehitysvammaisen ja vammaton ihminen kaveripariksi. Kaveri-projekti on ollut Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama valtakunnallinen kehittämishanke.

Arvioinnin tavoitteena on selvittää, minkälaisia kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnan mallista on saatu Suomessa. Tärkeää on tarkastella sitä, minkälaista kolmen vuoden ajan pyörinyt kaveritoiminta on käytännössä ollut. Mielenkiinnon kohteena on myös se, mitä toiminnalla on saatu aikaan eli minkälaisia koettuja vaikutuksia kaveritoiminnalla on ollut. Kyse ei ole vaikuttavuustutkimuksesta vaan ihmisten itsensä kokemien vaikutusten kartoittamisesta. Lisäksi pohditaan sitä, miten kaveritoimintaa voitaisiin kehittää tulevaisuudessa.

Kokemusten kerääminen ja niistä kirjoittaminen mahdollistaa sen, että Kaveri-projektin tulokset saadaan koottua kansien väliin ja levitettyä eri tahoille. Best Buddies -mallin taustalla oleva Best Buddies International -järjestö korostaa toiminnan laadun merkitystä (Best Buddies International 2010, 67). Arviointi voi toimia laadun tarkastelun välineenä. Kaveritoiminnan arvioinnissa yhdistyy niin prosessien kuin vaikutusten arviointi. Prosessien arvioinnilla tarkoitetaan sen selvittämistä, mitä projektin toteuttamisessa tosiasiasa tapahtuu ja onko toiminta tarkoituksenmukaista. Vaikutusten arvioinnissa kysytään, millaisia vaikutuksia tai seurauksia toiminnalla on siihen osallistuville ihmisille. Prosessi koskee siis sitä, mitä tapahtuu toiminnan aikana ja vaikutus viittaa siihen, mitä tapahtuneesta seuraa osallisille toiminnan jälkeen. (Robson 2001, 77–83.) Kaveritoiminnan arviointi on toteutettu itsearviointina projektin työntekijän toimesta.

Kokemuksia ja näkemyksiä Best Buddies -kaveritoiminnasta on kerätty viideltä eri ryhmältä: 1) toimintaan osallistuneilta ihmisiltä, 2) heidän vanhemmiltaan, 3) kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden ohjaajilta, 4) projektin kanssa yhteistyötä tehneiden oppilaitosten henkilökunnalta ja 5) Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten toimijoilta. Aineiston keräys toteutettiin kevään ja kesän 2010 aikana. Kaveritoimintaan osallistuneilta vammattomilta ja kehitysvammaisilta ihmisiltä tietoa kerättiin järjestämällä kaksi ryhmäkeskustelua, joihin molempiin kutsuttiin viisi henkilöä. Lisäksi tehtiin yksi puhelinhaastattelu. Vanhempien, ohjaajien ja oppilaitosten edustajien kokemuksia kartoitettiin tekemällä yhteensä 22 puhelinhaastattelua. Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksiltä tietoa kerättiin sähköpostitse.

Tarkoitus on tarkastella Best Buddies -kaveritoimintaa sen taustalla olevista lähtökohdista käsin. Best Buddies -toiminta on perustettu Yhdysvalloissa, missä sen visioksi on kirjattu inklusioon pyrkiminen. Inklusiota tavoitellaan mahdollistamalla kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten kohtaaminen niin koulussa, työssä, vapaa-ajalla kuin ylipäätään yhteiskunnassa. (Best Buddies.) Kaveri-projektissa Best Buddies -kaveritoiminnan avulla on pyritty ennen kaikkea suvaitsevaisuuden ja kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden lisäämiseen. Arvioinnin lähtökohtiin liittyy myös nuorten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan.

Arvioinnin tekeminen ei olisi onnistunut ilman asiasta innostuneita ihmisiä. Erityisen suuri kiitos kuuluu kaikille ryhmäkeskusteluihin ja haastatteluihin osallistuneille. Tärkeitä vinkkejä arviointiin ovat antaneet Kaveri-projektin ohjausryhmäläiset, valtakunnallisen kaveriverkoston osallistajat, projektipäällikkö Oili Jyrkämä ja suunnittelija Lea Vaitti Kehitysvammaisten Tukiliitosta sekä toimittaja Tuula Puranen. Myöskään raportin teksti

ei ole syntynyt vain arvioinnin tekijän kynästä. Kaveri-projektin projektipäällikkö Kati Ruotsalaisen ja projektityöntekijä Maria Huttusen kirjoitukset vuosien varrelta ovat muodostaneet tekstille vahvan pohjan. Suuri kiitos kaikille heille! Tämän arvioinnin on mahdollistanut Raha-automaattiyhdistyksen tuki.

Seuraavassa luvussa tarkastellaan lyhyesti Best Buddies -kaveritoiminnan mallia sekä Kaveri-projektin aikana toimintaan osallistuneita ihmisiä ja heiltä kerättyä palautetta. Luvussa 3 käsitellään arvioinnin taustaa: Best Buddies -toiminnan yhdysvaltalaisia lähtökohtia, Kaveri-projektia ja nuorten osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Neljännessä luvussa esitellään aineisto. Luvussa 5 kerrotaan arvioinnin tulokset ja luvussa 6 johtopäätökset.

2 BEST BUDDIES -KAVERITOIMINTA

2.1 Tasavertaista kaveruutta

Best Buddies -kaveruus on kahdenvälistä, tasa-arvoista, arkipäiväistä ja molemmille osapuolille antoisaa. Kaveruuden kahdenvälisyydellä tarkoitetaan kaveruuden muodostumista kahden ihmisen välille. Vaikka kaveritoiminta sisältää myös ryhmämuotoista toimintaa, on ensisijaisena tavoitteena kahdenvälinen kaveruus. Suvaitsevaisuuden edistämisen ja kehitysvammaisuuden arkipäiväistymisen kannalta on tärkeää, että ihmiset tutustuvat toisiinsa heille itselleen luontevalla tavalla ja oppivat tuntemaan toisensa henkilökohtaisesti. Kehitysvammaisilla ihmisillä saattaa olla puutetta nimenomaan kahdenvälisestä kaveruudesta. Usein aikaa vietetään paljon lapsuudenkodissa, asumisyksikössä tai työpaikalla eli suurelta osin ryhmässä.

Best Buddies -kaveruuden tasa-arvoisuus tarkoittaa sitä, että kaveritoiminnassa osallistujille ei makseta korvauksia eikä toimintaan kuulu jäsenmaksuja. Tasa-arvoisuus merkitsee myös sitä, että kaverukset suhtautuvat toisiinsa samanarvoisina ja samalla tavalla kuin yleensäkin kavereihin. Kummankaan Best Buddies -kaverin tehtävä ei ole valvoa, ohjata tai avustaa vaan molempien tehtävä on ainoastaan viettää aikaa yhdessä. Toki kaveruuteen luonnollisesti voi kuulua auttamista, mutta siihen ei ole velvoitteita. Kumpikaan kavereista ei toimi vanhemman, ammattilaisen tai muuten vastuussa olevan henkilön roolissa.

Arkipäiväisyys kaveruudessa merkitsee sitä, että kaverusten on tarkoitus tehdä yhdessä tavanomaisia ja helposti toteutettavia asioita. Yhteisen tekemisen ei tarvitse olla kallista ja monimutkaista, vaan esimerkiksi kävelylenkki tai kahvihetki yhdessä riittää. Arkipäiväisyys merkitsee myös sitä, että molemmat kaverit voivat olla mukana toiminnassa omana itsenään, juuri sellaisina kuin he luonnostaan ovat.

Neljäs tavoite on kaveruuden antoisuus molemmille osapuolille. Best Buddies -kaveruuden ei pidä olla miellyttämistä tai suorittamista, vaan molemmat kaverukset ovat mukana toiminnassa vapaaehtoisesti ja saadakseen siitä itselleen jotain hyvää. Tämä hyvä voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Periaatteena on, että kaveruuden tulee olla molemmille osapuolille myönteinen ja mukava asia.

2.2 Best Buddies -malli

Best Buddies -kaveritoiminnan periaatteena on yhdistää kaksi mahdollisimman samankaltaista ihmisistä, joiden ainoana erotuksena on se, että toisella heistä on kehitysvamma ja toisella ei. Suomessa kaveriparien muodostamisen periaatteena on ollut yhdistää kavereiksi samaa sukupuolta olevat, suurin piirtein samanikäiset, toisistaan hyvien kulkuyhteyksien päässä asuvat ja samoista asioista kiinnostuneet ihmiset.

Kaveritoiminta on vapaa-aikaan painottuvaa vapaaehtoistoimintaa, jossa kehitysvammaiset ja vammaiset ihmiset ovat tasavertaisia osallistujia. Kaveri-projektissa kaveriparin molempiin osapuoliin on suhtauduttu vapaaehtoisina ja heidän rooliensa samanlaisuutta on korostettu. Toiminta eroaa siis perinteisestä tukihenkilö- ja avustaja-toiminnasta juuri tasavertaisuuden periaatteen vuoksi. Kaveritoiminnassa osallistujille ei makseta korvauksia eikä toimintaan kuulu jäsenmaksuja.

Kaveritoimintaan on voinut osallistua täyttämällä Kaveri-projektin Internet-sivuilla olleen kaverihakemuksen, jonka perusteella hakijalle on pyritty löytämään sopiva kaveri.

Kaverihakemuksessa kysytään yhteystietojen lisäksi hakijan ikää, sukupuolta ja mahdollista kehitysvammaa sekä pyydetään kuvailemaan hakijan luonnetta, harrastuksia ja toiveita kaverin suhteen. Ajatuksena on, että kaverinhakijat täyttävät hakemuksen niin itsenäisesti kuin mahdollista.

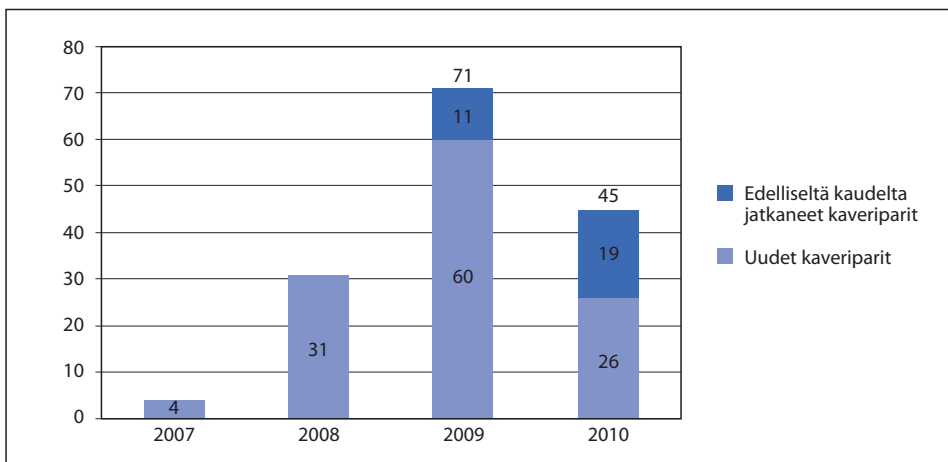
Sopivan kaverin löydyttyä molemmat osapuolet kutsutaan aloituskoulutukseen, jossa käydään läpi toiminnan periaatteita ja tutustutaan uuteen kaveriin. Aloituskoulutuksessa olennaista on se, että kaveriparin molemmat osapuolet ohjeistetaan kaveruuteen samalla tavalla. Tämän jälkeen kaverukset tapaavat toisiaan itse sopiminaan ajankohtina. Ohjeena on, että kaverukset pitäisivät yhteyttä viikoittain ja tapaisivat suurin piirtein kaksi kertaa kuussa. Jokainen osallistuja saa Best Buddies -kansion, josta löytyy tietoa kaveritoiminnan periaatteista, vinkkejä uuteen kaveruuteen ja uuden kaverin sekä projektin työntekijöiden yhteystiedot. Kaveritoimintaan osallistuvia ihmisiä rohkaistaan ottamaan yhteyttä työntekijöihin, kertomaan kuulumisiaan ja esittämään kysymyksiä.

Kaveri-projektin aikana noin kaksi kertaa vuodessa on jokaisella paikkakunnalla tai tietyllä alueella järjestetty yhteinen tapaaminen, johon on kutsuttu kaikki sen alueen toiminnassa mukana olevat ihmiset. Projektin alkuvaiheessa tapaamiset olivat valtakunnallisia, sillä toiminnassa oli mukana vasta muutamia ihmisiä. Vuonna 2008 kokeiltiin valtakunnallisen aloituskoulutuksen järjestämistä. Tähän aloituskoulutukseen osallistui 18 ihmistä. Myös vuonna 2009 järjestettiin kaksi valtakunnallista tapahtumaa.

Best Buddies -kaveritoiminta on määräaikaista toimintaa, johon sitoudutaan yhdeksi toimintakaudeksi kerrallaan. Kaveri-projektissa kausi on kestänyt puolesta vuodesta reiluun vuoteen. Useimmilla kaveripareilla kausi on kestänyt yhden lukuvuoden eli syksystä kevääseen. Kesän aikana kavereita on kehoitettu pohtimaan, haluavatko he vielä jatkaa mukana toiminnassa vai eivät. Halukkaat ovat jatkaneet joko saman kaverin kanssa tai heille on etsitty uutta kaveria. Vuonna 2010 alkaneiden kaveriparien kausi päättyi vuoden 2010 lopussa.

2.3 Osallistujat

Ensimmäiset kaveriparit syntyivät syksyllä 2007 ja Kaveri-projektin puitteissa viimeiset kaveriparit muodostettiin kesällä 2010. Seuraavassa kuviossa 1 näkyy toiminnassa mukana olleiden kaveriparien määrä vuosittain.

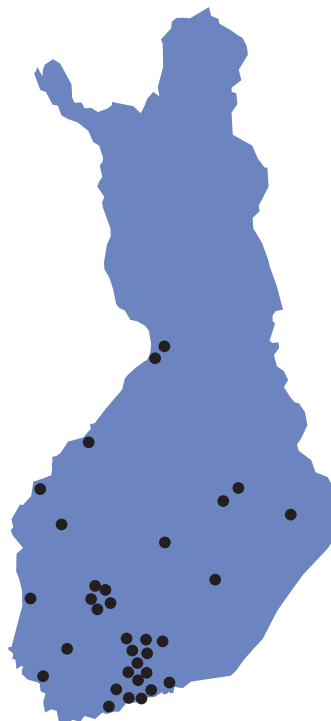
Kuvio 1. Toiminnassa mukana olleet kaveriparit 2007–2010.

Kuviosta 1 on nähtävissä, että toiminnan volyymi kasvoi suuresti vuoteen 2009 mennessä. Kyseinen vuosi olikin kaveriparien määrän osalta projektin kiireisin. Vuonna 2010 uusia kaveripareja ei projektin loppumisen vuoksi aloitettu enää heinäkuun jälkeen, joten uusien kaveriparien määrä jäi väistämättä pienemmäksi kuin edellisenä vuonna. Projektin aikana syntyneistä kaveripareista 21 prosenttia keskeytyi ennen kauden virallista loppua.

Yhteensä Best Buddies -kaveritoimintaan osallistui Kaveri-projektin aikana 219 ihmistä, joista 47 prosenttia oli kehitysvammaisia ja 53 prosenttia vammattomia ihmisiä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että hieman useampi kehitysvammaainen kuin vammaton ihminen osallistui toimintaan useamman eri kaverin kanssa. Kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten jakauma on kuitenkin hyvin tasainen, eli toiminta on hyödyttänyt yhtä lailla sekä kehitysvammaisia että vammattomia ihmisiä.

Kaveri-projekti on ollut valtakunnallinen hanke, joten kaverihakemuksen on voinut täyttää missä päin Suomea tahansa asuva henkilö. Kaveritoimintaa syntyikin yhteensä 30 eri paikkakunnalle Etelä-Suomesta aina Oulun korkeudelle asti. Kaveripareja muodostui kuitenkin eniten väentihedeltään suurille paikkakunnille, sillä pienillä paikkakunnilla sopivan kaverin löytäminen saattoi olla haastavaa. Kuviossa 2 näkyvät paikkakunnat, joilla kaveripareja syntyi sekä toimintaan osallistuneiden ihmisten määrä kyseisillä paikkakunnilla.

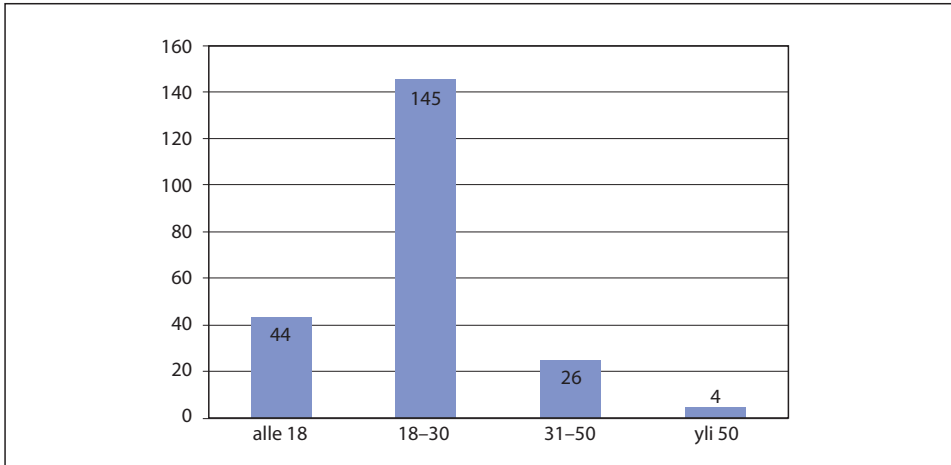
1. Espoo	(13)
2. Hausjärvi	(3)
3. Helsinki	(50)
4. Hämeenlinna	(6)
5. Joensuu	(2)
6. Jyväskylä	(23)
7. Järvenpää	(1)
8. Kaavi	(2)
9. Kangasala	(1)
10. Kauhajoki	(2)
11. Kerava	(3)
12. Kiiminki	(1)
13. Kokkola	(3)
14. Kuopio	(8)
15. Lahti	(5)
16. Loimaa	(1)
17. Mikkeli	(2)
18. Oulu	(24)
19. Pirkkala	(2)
20. Pori	(4)
21. Porvoo	(2)
22. Riihimäki	(1)
23. Sipoo	(1)
24. Tampere	(41)
25. Turku	(4)
26. Tuusula	(2)
27. Vaasa	(2)
28. Valkeakoski	(3)
29. Vantaa	(5)
30. Ylöjärvi	(2)

Kuvio 2. Best Buddies -kaveritoiminnan paikkakunnat ja osallistujamäärät

Vaikka Kaveri-projektin kampanjointi suunnattiinkin etupäässä nuorille, 13–30 -vuotiaalle ihmisille, ei kaveritoimintaan osallistumiselle ollut ikärajaa. Mukaan pääsyn ehtona pidettiin valmiutta kahdenväliseen kaveruuteen. Käytännössä osallistumisen ehtona on

kuitenkin ollut sopivan, suurin piirtein samanikäisen kaverin löytyminen. Kaveritoimintaan projektin aikana osallistuneet ihmiset olivat 11–63 -vuotiaita. Heistä 86 prosenttia oli alle 31-vuotiaita. Kuviossa 3 näkyy osallistujien ikäjakauma.

Kuva 3. Best Buddies -kaveritoiminnan osallistujat ikäryhmittäin

Suurin osa, 90 prosenttia, kaveritoimintaan osallistuneista ihmisistä oli naisia, koska vammattomia miespuolisia kaverinhakijoita oli hyvin vähän. Naisten ja miesten vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta onkin löydetty joitain eroja. Naiset ja miehet osallistuvat keskimäärin yhtä paljon vapaaehtoistoimintaan, mutta he osallistuvat erilaiseen toimintaan ja eri syistä. Naiset osallistuvat erityisesti terveys- ja sosiaaliasioihin sekä lasten ja nuorten toimintaan liittyvään vapaaehtoistyöhön. Miehet puolestaan suuntaavat huomionsa urheiluun, asuinaluetoimintaan, maanpuolustukseen ja pelastuspalveluihin. (Yeung 2002, 70–71; Yeung & Grönlund 2005, 179.)

Naisia vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa innostaa erityisesti auttamishalu sekä uusiin asioihin ja ihmisiin tutustuminen. Miehiä sen sijaan motivoi ennen kaikkea ystävien ja tuttavien vaikutus, halu käyttää ylimääräinen vapaa-aika hyödylliseen tekemiseen sekä tunne kansalaisvelvollisuudesta. (Yeung 2002, 70–71.) Naisille tyypillisiä syitä osallistua ovat saaminen ja antaminen. Toisaalta he kokevat saavansa itse jotain vapaaehtoisena toimimisesta, toisaalta he haluavat esimerkiksi auttaa. Miehiä vapaaehtoistoimintaan osallistumisessa motivoi tyypillisesti toiminnallisuus ja jatkuvuus. He haluavat täyttää vapaa-aikansa mielekkäällä tekemisellä ja osallistua toimintaan, joka on heille tuttua jo entuudestaan ja josta heillä on aikaisempia hyviä kokemuksia. (Yeung 2005, 107–122; Pessi & Oravasaari 2010, 158.)

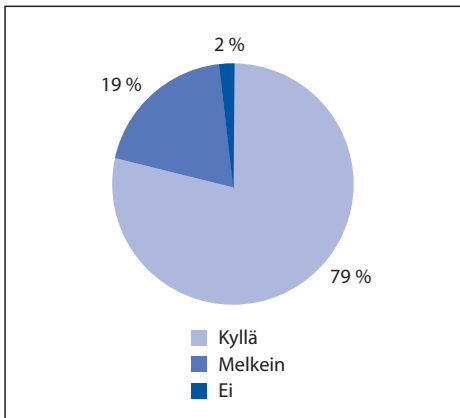
Best Buddies -kaveritoiminnan näkökulmasta voidaan siis todeta, että miehet kyllä osallistuvat vapaaehtoistoimintaan, mutta kaveritoiminta vapaaehtoistoimintana sijoittuu ehkä sellaiselle alueelle, jolla miehiä toimii vähän. Voi myös olla, että miehet viettävät useammin aikaa ryhmässä kuin kahdestaan kaverin kanssa, minkä vuoksi kaveritoiminnan malli voi tuntua heistä vieraalta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Kaveri-projektin aikana kaikenikäiset ihmiset, sekä naiset että miehet, ovat olleet kiinnostuneita Best Buddies -kaveritoiminnasta. Sopiva kaveri on löytynyt useimmiten nuorille naispuolisille kaverinhakijoille.

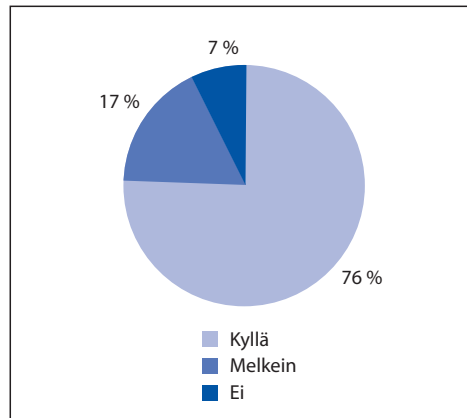
2.4 Palautetta osallistujilta

Kaveri-projektin aikana Best Buddies -kaveritoimintaan osallistuneilta ihmisiltä on kerätty palautetta aina kauden lopussa. Yhden sivun mittaisella paperisella kaavakkeella on pyritty saamaan tietoa siitä, miten osallistujan Best Buddies -kausi on sujunut. Vastaamisen helpottamiseksi kaavakkeessa on käytetty hymynaamoja.

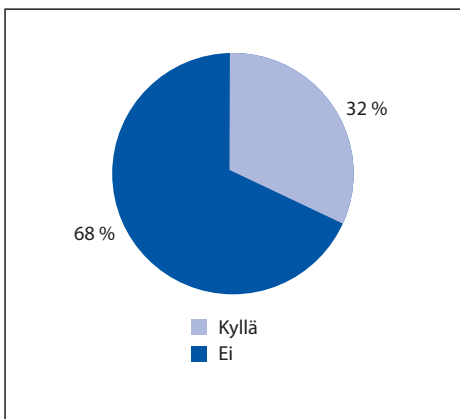
Seuraavaksi esittelen muutamia tuloksia kerätystä palautteesta. Vastaajia oli kysymyksestä riippuen joko 119 tai 110. Kaavakkeessa kysyttiin muun muassa löytyikö oikeanlainen kaveri. Kuten kuviosta 4 näkyy, 79 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että heille löytyi sopiva kaveri. Kuvio 5 puolestaan kertoo, että 76 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että yhteydenpito kaverin kanssa oli helppoa.

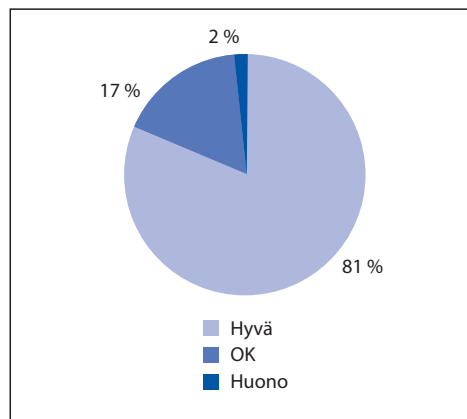
Kuvio 4.
Löytyikö oikeanlainen kaveri? (N=119)

Kuvio 5.
Oliko helppo pitää yhteyttä? (N=119)

Kuvio 6.
Onko sattunut ikäviä asioita? (N=110)

Kuvio 7.
Mikä fiilis jäi Best Buddies'sta? (N=119)

Kaavakkeessa kysyttiin myös sitä, onko osallistujalle sattunut joitain ikäviä asioita Best Buddies -kaverin kanssa. Kuvion 6 perusteella näyttää siltä, että joka kolmannella toi-

mintaan sisältyi myös joitain huonoja kokemuksia. Siitä huolimatta 81 prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, että Best Buddies -toiminnasta jäi yleisesti ottaen hyvä tunne (kuvio 7). Vain 2 prosenttia vastaajista ilmoitti yleiskuvan jääneen huonoksi.

Nämä tulokset ovat hyvin samanlaisia kuin Yhdysvalloissa Best Buddies International -järjestön säännöllisesti tilaaman Hardman Surveyn tulokset. Vuonna 2009 oppilaitoksissa Best Buddies -toimintaan osallistuneista ihmisistä yli 80 prosenttia oli nauttinut toiminnasta ja oli valmis osallistumaan siihen uudelleen. Lähes 90 prosenttia vastaajista oli valmis suosittelemaan osallistumista myös muille ihmisille. (Best Buddies International 2010, 67.)

3 ARVIOINNIN TAUSTA

3.1 Best Buddies'n yhdysvaltalaiset lähtökohdat

Best Buddies -toiminnan yhdysvaltalaisia lähtökohtia käydään läpi esittelemällä ensin Best Buddies -järjestön syntyä, nykyisyyttä ja tulevaisuuden tavoitteita. Tämän jälkeen esitellään Best Buddies'n lanseeraamat ohjelmat, jotka muodostavat keinot järjestön tulevaisuuden tavoitteisiin pyrkimisessä.

3.1.1 Tulevaisuuden visiona inklusio

Best Buddies -toiminta sai alkunsa vuonna 1987, kun Anthony Kennedy Shriver havaitsi kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten välisen kanssakäymisen olevan kovin vähäistä. Hän huomasi kahdenvälisen kaveruuden olevan tehokas väline kehitysvammaisten ihmisten itsetunnon parantamisessa ja heidän osallisuutensa lisäämisessä. Shriver itse opiskeli Georgetownin yliopistossa ja uskoi opiskelukavereidensa olevan halukkaita lähtemään mukaan muuttamaan yhteisöään. Ensimmäisessä Best Buddies -klubissa toisensa löysivät 52 yliopisto-opiskelijaa ja yhtä monta kehitysvammaista ihmisistä. Vuonna 1989 Best Buddies'sta muodostui hyötyä tavoittelematon järjestö ja se levittäytyi 32 yliopistoon. (Best Buddies International 2010, 5–6.)

Nykyään Best Buddies on kansainvälinen järjestö, jonka missio kuuluu seuraavasti: ”The mission of Best Buddies is to establish a global volunteer movement that creates opportunities for one-to-one friendships, integrated employment and leadership development for people with intellectual and developmental disabilities.” (Best Buddies International 2010.) Best Buddies'n tehtävänä on siis perustaa maailmanlaajuinen vapaaehtoistyön liike, joka luo mahdollisuuksia kahdenväliseen kaveruuteen, tuettuun työllistymiseen ja johtajaksi kehittymiseen kehitysvammaisille ja erityistä tukea tarvitseville ihmisille.

Best Buddies on määritellyt kohderyhmäkseen ihmiset, joilla on joko kehitysvamma tai jokin muunlainen vamma. Järjestö käyttää Yhdysvalloissa käytettävää termiä ”intellectual and developmental disabilities” (IDD). Termillä ”intellectual disability” tarkoitetaan kehitysvammaa ja termillä ”developmental disability” laajemmin erityisen tuen tarvetta synnyttäviä vammoja. Nämä kaksi termiä eroavat toisistaan siten, että erityisen tuen tarvetta synnyttävä vamma on kattokäsite, joka sisältää paitsi kehitysvamman myös erilaiset fyysiset vammat. Käsitteiden väliset rajat ovat kuitenkin usein häilyviä, sillä joillain ihmisillä saattaa olla kummankin käsitteen alle kuuluva vamma. Olennainen ero termien välillä on se, että jotkut erityisen tuen tarpeeseen johtavista vammoista ovat selkeästi fyysisiä, kuten synnynnäinen näkö- tai kuulovamma, eikä niihin liity minkäänlaista kehitysvammaa. (American Association on Intellectual and Developmental Disabilities, AAIDD.) Kaveri-projektissa Best Buddies -kaveritoiminnan kohderyhmänä ovat olleet ihmiset, joilla on nimenomaan kehitysvamma eli vamma ymmärtämisen ja käsityskyvyn alueella.

Best Buddies'n visiona on tehdä itsestään lopulta tarpeeton, millä viitataan tilanteeseen, jossa integraatio on johtanut inklusion toteutumiseen (Best Buddies). Best Buddies perustelee ohjelmiansa tarvetta sillä, että suuri osa kehitysvammaisista ihmisistä kärsii työttömyydestä ja kavereiden puutteesta. Kehitysvammaisille ihmisille on tavanomaista viettää koko elämänsä perheenjäsentensä ja palkallisen henkilökunnan seurassa. Syynä siihen, että kehitysvammaiset ihmiset kohtaavat haasteita yrittäessään säilyttää

työpaikkansa, on usein sosiaalisten taitojen puute eikä se, että he eivät osaisi tehdä työtään. Best Buddies tarjoaa sekä tilaisuuksia sosiaalisten taitojen kartuttamiselle että valmennusta työhön, mikä auttaa kehitysvammaisia ihmisiä toimimaan itsenäisemmin ja osallistumaan enemmän yhteiskunnassa. (Best Buddies International 2010, 6.)

Vuonna 2001 Best Buddies asetti tavoitteekseen, että vuoden 2010 loppuun mennessä Best Buddies -ohjelmia olisi käynnissä kaikissa 50 osavaltiossa ja 50 eri maassa. Tavoite oli, että yhteensä yli puoli miljoonaa ihmisistä olisi mukana toiminnassa. Tavoitteet ovat toteutuneet, sillä tällä hetkellä Best Buddies -toimintaa löytyy 50 osavaltiosta ja 50 eri maasta. Osallistujia on maailmanlaajuisesti 700 000. (Best Buddies.)

3.1.2 Best Buddies -ohjelmat

Kuten Best Buddies'n missio osoittaa, järjestön toiminta muodostuu kolmesta pilarista: kahdenvälisestä kaveruudesta, tuetusta työllistämisestä ja johtajakoulutuksesta. Toimintaa toteutetaan seitsemän eri ohjelman kautta. **Best Buddies Citizens** -ohjelmassa kehitysvammaisen ja vammaton ihminen yhdistetään kahdenväliseen kaveruuteen. Ihmiset lähtevät mukaan toimintaan joko työyhteisönsä kautta tai ihan muuten vaan. (Best Buddies.) Suomessa Kaveri-projektissa on keskitytty nimenomaan Citizens-ohjelmaan.

Best Buddies Colleges -ohjelma on se, mistä koko Best Buddies -toiminta sai alkunsa. Tässä ohjelmassa kehitysvammaisen ihmisen muodostaa kaveriparin yhdessä yliopisto-opiskelijan kanssa. **Best Buddies High Schools** -ohjelmassa toiminta tapahtuu samalla periaatteella, mutta toisen asteen oppilaitoksissa. Vaikka kehitysvammaiset opiskelijat ovat saattaneet käydä koulua samoissa tiloissa vammattomien opiskelijoiden kanssa, eivät he kuitenkaan ole päässeet samalla tavalla osalliseksi sosiaalisesta toiminnasta. Yläkouluissa tilanne on ollut sama. **Best Buddies Middle Schools** -ohjelma pyrkii vähentämään segregaatiota yläkouluissa yhdistämällä kehitysvammaisia ja vammattomia oppilaita kahden väliseen kaveruuteen. (Best Buddies.)

e-Buddies® on sähköinen kirjeenvaihto-ohjelma yli 10-vuotialle kehitysvammaisille ja vammattomille ihmisille niin Yhdysvalloissa kuin ympäri maailmaa. Ohjelmassa kehitysvammaisen ja vamaton ihminen käyvät kirjeenvaihtoa sähköpostitse, joten hauskuuden lisäksi ohjelma voi toimia myös opetusvälineenä. (Best Buddies.)

Best Buddies Jobs -ohjelmassa kehitysvammaisten ihmisten integraatiota yhteiskunnassa parannetaan tuetun työllistämisen keinoin. Ohjelma auttaa kehitysvammaisia ihmisiä saavuttamaan haluamansa palkkatyön ja työskentelemään muiden työntekijöiden rinnalla. (Best Buddies.)

Best Buddies Ambassadors -ohjelma kouluttaa kehitysvammaisia ihmisiä toimimaan johtajina ja puhujina niin kouluissa, työpaikoilla kuin muissa yhteisöissä. Kehitysvammaiset ihmiset oppivat sellaisia taitoja, joita he tarvitsevat edustaakseen itseään menestyksekkäästi ja tullakseen aktiivisiksi toimijoiksi. (Best Buddies.)

3.2 Kaveri-projekti

Kaveri-projekti on jakanut Best Buddies -toiminnan yhdysvaltalaiset lähtökohdat eli ajatuksen Best Buddies -kaveritoiminnasta inklusion edistämisen välineenä. Kaveri-projektin tavoitteina on korostettu suvaitsevaisuuden ja kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden lisäämistä. Best Buddies -kaveritoiminta on ollut keino toteuttaa näitä tavoitteita. Seuraavaksi käsittelemme inklusion haasteita Suomessa. Tämän jälkeen esittelen Kaveri-projektin tavoitteet.

3.2.1 Inklusion haasteet Suomessa

Integraation ja inklusion käsitteitä käytetään erityisesti kasvatuksesta ja opetuksesta puhuttaessa. Integraatiolla tarkoitetaan sitä, että syrjässä tai ulkopuolella oleva ihminen otetaan uudelleen mukaan. Inklusiolla sen sijaan viitataan siihen, että jo alusta asti kaikki ihmiset ovat mukana samassa yhteisössä. Inklusiossa tavoitetilana on kaikkien ihmisten yhdenvertainen osallistuminen elämän kaikilla osa-alueilla. (Ikonen 2009, 12.)

Opetuksessa integraatio tarkoittaa sitä, että jotkut yksittäiset ja valitut vammaiset lapset voivat päästä mukaan yleisopetukseen. Pääosin vammaiset lapset ovat erityisopetuksessa. Sen sijaan inklusiivista eli osallistavaa koulua voivat käydä kaikki lapset, vammaiset ja vammattomat. Integraation ja inklusion ero on siis se, että kun integraatio tarkoittaa joidenkin mukaan pääsemistä, merkitsee inklusio kaikkien mukana olemista. (Kaukola 2003.)

Sen lisäksi, että kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten polut eriytyvät jo lapsena koulussa, eriytyvät ne myös harrastustoiminnassa, jatkokoulutuksessa ja työelämässä. Kehitysvammaiset lapset ja nuoret viettävät aikaa omissa harrastuspiireissään, urheilujoukkueissaan ja loma-ajan leireillään. Myös jatkokoulutuksen kehitysvammaiset nuoret hankkivat useimmiten erityisammattikouluissa. Aikuisena kehitysvammaiset ihmiset työskentelevät pääosin heille tarkoitetuissa työ- ja toimintakeskuksissa ja saattavat asua omista asuntoloissaan tai laitoksissa.

Missä ovat ne tilaisuudet, jolloin kehitysvammaiset ja vammattomat nuoret voisivat tutustua toisiinsa? Näillä tilaisuuksilla tarkoitan nimenomaan tasavertaisia tilanteita eikä sellaisia muodollisia tilanteita, joissa vammaton ihminen kohtaa kehitysvammaisen ihmisen esimerkiksi ohjaajana. Vain kohtaamalla erilaisuutta on mahdollista oppia suhtautumaan siihen luonnollisena asiana (Virtanen 2009, 236).

3.2.2 Tavoitteena suvaitsevaisuus

Jos Kaveri-projekti pitäisi tiivistää yhteen sanaa, se olisi suvaitsevaisuus. Kaveri-projektin tavoitteena on ollut tehdä kehitysvammaisuudesta arkipäiväinen asia myös niille, joille se ei ole entuudestaan tuttu juttu. Monille ihmisille kehitysvammaisuus on täysin vieras asia. Tämä saattaa synnyttää ennakkoluuloja tai vahvistaa jo olemassa olevia, usein stereotyyppisiä ja vääriä käsityksiä kehitysvammaisista ihmisistä. Projektin tarkoituksena on ollut synnyttää tuoreita ajatuksia ja luoda tilaisuuksia uudentyyppisille kokemuksille.

Kaveri-projektin kampanjointi suvaitsevaisuuden puolesta on kohdistunut ensisijaisesti kehitysvammaisiin ja vammattomiin nuoriin. Kaveri-projekti on tehnyt vaikuttamistyötään näkymällä aktiivisesti eri tapahtumissa ja medioissa ympäri valtakuntaa. Tärkeä osa kampanjaa ovat olleet infotilaisuudet, joita on järjestetty eri oppilaitoksissa.

Aktiivisella kampanjoinnilla on pyritty siihen, että myös kehitysvammaiset nuoret nähtäisiin ennen kaikkea nuorina, ei ainoastaan henkilöinä, joilla on vamma. Tavoitteena on ollut kehitysvammaisten nuorten elämänpiirin laajentaminen: heidän aloitteellisuutensa, aktiivisuutensa ja osallisuutensa vahvistaminen. Myös kehitysvammaisten nuorten itsensä ja heidän lähi-ihmistensä tulee nähdä tavanomainen ja arkipäiväinen tekeminen mahdollisena ja osallistua siihen ennakkoluulottomasti. Kaveri-projekti on tavoitellut asenne-muutosta kehitysvammaisuutta kohtaan niin vammattomien kuin kehitysvammaisten ihmisten ja heidän lähi-ihmistensä keskuudessa.

3.3 Nuorten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan

Best Buddies -kaveritoiminta Suomessa on erityisesti nuorille suunnattua vapaa-

ehtoistoimintaa. Kaveritoiminnassa on kyse vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Tutkimuksissa vapaaehtoistoiminta on perinteisesti määritelty kahden käsitteen kautta, jotka ovat vapaaehtoisuus ja palkattomuus (Yeung 2002, 11).

Ihmiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan monista eri syistä. Yeung (2005) on kuvannut vapaaehtoistoimintaan osallistumisen motiiveja timanttimallin avulla. Mallissa motivaatiota kuvataan neljällä ulottuvuudella: 1) saaminen - antaminen, 2) jatkuvuus - uuden etsintä, 3) etäisyys - läheisyys ja 4) pohdinta - toiminta. Ensimmäisellä ulottuvuudella kuvataan sitä, miten ihmiset toisaalta kokevat saavansa jotain vapaaehtoisena toimimisesta, esimerkiksi tilaisuuden toteuttaa itseään tai työkokemusta. Toisaalta taas antaminen ilmentää esimerkiksi halua auttaa. Toinen ulottuvuus kuvaa sitä, miten ihmisiä toisaalta motivoi toiminnan tuttuus ja aikaisemmat myönteisesti kokemukset vapaaehtoistoiminnasta. Toisaalta taas he saattavat hakeutua mukaan laajentaakseen elämänpiiriään ja oppiakseen uutta. Kolmas ulottuvuus viittaa siihen, että joskus ihmiset kaipaavat etäisyyttä: painottavat vapaaehtoistoiminnan joustavuutta ja rajojen asettamista. Joskus he taas haluavat kokea kuuluvansa ryhmään ja nauttivat toiminnan sosiaalisuudesta. Neljäs ulottuvuus kuvastaa sitä, miten toisaalta osallistujille voi olla tärkeää omien arvojen pohdinta ja henkilökohtaisten asioiden läpikäyminen. Toisaalta olennaista voi olla vapaa-ajan täyttämisen ja toiminnallisuuden. Vapaaehtoisuusmotiiveista muodostuu siis hyvin monipuolinen kuva. Yksittäisten ihmisten motivaatio voi sisältää moninaisia ja jopa ristiriitaisilta vaikuttavia elementtejä. (Yeung 2005, 107–122.)

Vapaaehtoistoiminnan yhteydessä puhutaan usein auttamisesta. Best Buddies -kaveritoiminnalle auttaminen on lähtökohtaisesti vieras ajatus, sillä toiminnassa painotetaan tasavertaisuutta ja sitä, että kehitysvammainen ja vammaaton ihminen ovat samanlaisia osallistujia. Vapaaehtoistoiminnalla on useita eri muotoja. Best Buddies -kaveritoiminta voidaan nähdä esimerkkinä osallistavasta vapaaehtoistoiminnasta. Perinteinen tukihenkilötoiminta sen sijaan on esimerkki tukea tuottavasta toiminnasta (Valikko-verkosto 2010). Kaveritoiminnan avulla vahvistetaan kehitysvammaisten ihmisten osallisuutta eli sitä, että he ovat mukana yhteisessä tekemisessä samalla tavalla kuin vammattomatkin ihmiset.

Mielenkiintoista on tarkastella sitä, minkälaiseen vapaaehtoistoimintaan erityisesti nuoret osallistuvat ja miksi. Eri tutkimuksissa nuoriksi on määritelty hieman eri-ikäisiä ihmisiä. Pääsääntöisesti nuorilla viitataan 15–30 -vuotiaisiin ja nuorilla aikuisilla 30–40 -vuotiaisiin henkilöihin.

Nuorista vapaaehtoistoimintaan osallistuu useampi kuin joka kolmas ja he käyttävät vapaaehtoistoimintaan aikaa enemmän kuin muut ikäryhmät (Yeung 2002, 52). Toisaalta kiire saattaa hankaloittaa nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumista. Erään tutkimuksen mukaan nuorilla ihmisillä tavallisin syy vapaaehtoistoiminnan lopettamiseen oli ajanpuute (Yeung 1999, 83). Tutkimuksen mukaan nuoret aikuiset osallistuvat vapaaehtoistoimintaan muita ikäryhmiä vähemmän. Tämä on ymmärrettävää, sillä työ- ja perhekiireiden vuoksi ihmisillä on vapaa-aikaa kovin rajallisesti (Yeung 2002, 25–28).

Nuoret osallistuvat useimmiten sellaiseen toimintaan, joka liittyy lapsiin ja nuoriin, urheiluun tai sosiaali- ja terveyspalveluihin. Suosittuja vapaaehtoistoiminnan alueita ovat myös kulttuuri ja taide, eläinten-, ympäristön- ja luonnonsuojelu sekä ihmisoikeusasiat. Kiinnostavaa on se, että sellaiset nuoret, jotka eivät vielä ole mukana vapaaehtoistoiminnassa, ovat kiinnostuneita ikääntyvien, vammaisten ja syrjäytymisuhana alla olevien ihmisten parissa tehtävästä vapaaehtoistyöstä lähes yhtä paljon kuin lapsiin ja nuoriin liittyvästä vapaaehtoistyöstä. (Yeung 2002, 56, Yeung & Grönlund 2005, 178–179.)

Nuorille, kuten muillekin ikäryhmille, keskeisin syy osallistua vapaaehtoistoimintaan on antaminen. Toiseksi tärkeintä nuorille on yhtäältä toiminnallisuus ja toisaalta pohdinta. Sen sijaan jatkuvuus ja tuttuus eivät ole nuorille yhtä merkittäviä tekijöitä kuin muille

ikäryhmille. Nuorille tärkeää on uusien asioiden kokeilu ja sosiaalisuus, mihin myös rekrytoinnissa kannattaa kiinnittää huomiota. (Pessi & Oravasaari 2010, 158–159; 175.)

Nuoret lähtevät mukaan vapaaehtoistoimintaan usein ystävien innostamina. Vaikka nuorten osallistumisen motiivina on usein halu oppia uutta, uusiin ihmisiin tutustuminen ei kuitenkaan näyttele tärkeää roolia. Tämä on ehkä hieman yllättävää. Yeung selittää tätä sillä, että yleensäkin osallistuessaan erilaisiin aktiviteetteihin nuoria innostaa ensisijaisesti toimiminen yhdessä vanhojen tuttavien kanssa tai heidän pyynnöstään mukaan lähteminen. Nuoret perustelevat vapaaehtoistyöhön osallistumattomuuttaan sillä, että heitä ei ole pyydetty mukaan eivätkä he ole tulleet ajatelleeksi asiaa. Yeung'n mukaan tutkimustuloksen voi tulkita vapaaehtoistoiminnan rekrytoinnin mahdollisuudeksi ja haasteeksi nuorten keskuudessa. Lähes 60 prosenttia nuorista ilmoittaakin, että haluaisi lähteä mukaan pyydettyään. (Yeung 2002, 34-52.)

Merkittäviä tuloksia ovat ne, joiden mukaan nuoret ovat kaikista auttamishaluisimpia suomalaisia. Nuorten suhtautuminen auttamiseen viestii muita ikäryhmiä vahvempaa ihanteellisuutta, vastavuoroisuutta ja korkeita odotuksia ihmisten lähiverkostolle ja kansalaisjärjestöille. Nuoret ovat muita ikäryhmiä halukkaampia auttamaan kaukana olevia ja tuntemattomia ihmisiä. (Pessi 2008, 55–56; Pessi & Saari 2008, 230.)

Kaiken kaikkiaan vapaaehtoistoiminnan kannatus nuorten keskuudessa niin asenteiden kuin osallistumisen kautta tarkasteltuna on hyvin vahvaa. Vain yksi sadasta nuoresta ilmoittaa osallistumattomuutensa syyksi sen, että vapaaehtoistoiminta ei kiinnosta häntä tai että hän ei yksinkertaisesti halua osallistua siihen. Kysyttäessä vapaaehtoistoiminnan herättämiä mielikuvia nuoret korostivat toiminnan luonnetta palkattomana, vapaaehtoisena ja talkoohenkisenä yhteistoimintana. Ehkä juuri nuoret ovatkin oivaltaneet vapaaehtoistoiminnan ominaispiirteet ja pitävät niitä tärkeinä. (Yeung 2002, 56-58.)

Kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistoimintaa voidaan pitää monille nuorille varteentottavana kanavana osallistua ja vaikuttaa. Nuorisosta löytyy varsin suuri rekrytointipotentiaali vapaaehtoistoimintaan. Erityisesti nuorten sosiaaliset verkostot ovat ratkaisevassa roolissa tässä rekrytoinnissa. (Yeung 2002, 56-58.)

4 AINEISTO

Best Buddies -kaveritoiminnan arvioinnin aineisto koostuu toimintaan osallistuneiden ihmisten ryhmäkeskusteluista, vanhempien, asumisyksiköiden ohjaajien ja oppilaitosten henkilökunnan puhelinhaastatteluista sekä Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksiltä saaduista sähköpostiviesteistä. Aineiston keruu toteutettiin kevään ja kesän 2010 aikana. Tietoa on kerätty teemahaastattelun idean mukaisesti kaikilta tahoilta: osallistujilta, vanhemmilta, ohjaajilta, oppilaitoksilta ja jäsenyhdistyksiltä. Analyysimenetelmänä arvioinnissa on käytetty sisällönanalyysia. Kyseessä on menetelmä, jolla pyritään kuvailemaan tutkimuksen kohdetta tiivistetysti ja yleisessä muodossa (Kyngäs & Vanhanen 1999, 4). Seuraavaksi kuvailen tiedonkeruuta erikseen jokaisen ryhmän kohdalla. Tämän jälkeen kerron niistä teemoista, joita käsitelimme eri ryhmien kanssa.

4.1 Best Buddies -kavereiden ryhmäkeskustelut

Kaveritoimintaan osallistuneilta kehitysvammaisilta ja vammattomilta ihmisiltä tietoa kerättiin järjestämällä kaksi ryhmäkeskustelua. Tiedonkeruun menetelmäksi valittiin ryhmäkeskustelu, sillä se soveltuu hyvin sekä kehitysvammaisten että vammattomien ihmisten kokemusten selvittämiseen. Tuula Purasen (2010) saamiensa kokemusten mukaan ryhmämuotoisen haastattelun etuna on se, että ihmiset voivat rohkaista toisiaan puhumaan ja esittää lisäkysymyksiä. Ihmiset eivät myöskään välttämättä ujostele haastattelijaa yhtä paljon kuin ollessaan kahden hänen kanssaan. Ryhmätilanteen ongelmana voi tosin olla se, että joku osallistujista alkaa dominoida ja ohjailla keskustelua liikaa. (Puranen 2010, 16.)

Ryhmäkeskustelussa eli focus group -menetelmässä ideana on, että ryhmän vetäjä pyrkii tietoisesti edistämään keskustelijoiden välistä vuorovaikutusta ja ikään kuin vain tarjoilee tiettyjä aiheita, joista keskustelijat sitten keskenään puhuvat. Keskeistä onkin juuri vetäjän rooli, sillä hänen ensisijainen tehtävänsä on kannustaa ja rohkaista osallistujia mukaan keskusteluun eikä itse osallistua siihen. Lisäksi vetäjän tehtäviin kuuluu otollisen ilmapiirin luominen ja keskustelun ohjaaminen tavoitteiden mukaisesti. (Valtonen 2005, 223–224.)

Kaveritoimintaan osallistuneiden ihmisten ryhmäkeskustelut nauhoitettiin ja muutettiin tekstimuotoon ulkopuolisen litteroijan toimesta. Nauhoittamisesta ja litteroinnista on se hyöty, että tulosten raportoinnissa voidaan käyttää suoria lainauksia. Ryhmäkeskustelun osallistujilta kysyttiin lupaa säilyttää keskustelun äänitallenne ja teksti Kehitysvammaisten Tukiliitossa mahdollista jatkokäyttöä varten.

Ryhmät muodostettiin siten, että toiseen ryhmään osallistui kehitysvammaisia ja toiseen vammattomia ihmisiä. Tämän ajateltiin edistävän sitä, että ihmiset uskaltavat pohtia erilaisuutta rohkeasti. Ryhmiin pyrittiin saamaan henkilöitä, jotka ovat osallistuneet toimintaan eri ajankohtina. Erilaisten aikaperspektiivien ajateltiin voivan rikastuttaa keskustelua siten, että joidenkin haastateltavien tuoreet kokemukset saattavat palauttaa aiemmin osallistuneiden mieleen muistoja.

Halukkaita keskustelijoita kartoitettiin toukokuussa 2010 järjestetyissä yhteis-tapahtumissa. Alustavasti halukkuutta osallistua ryhmäkeskusteluun tiedusteltiin kolmella eri paikkakunnalla, joista kaksi valittiin lopullisiksi paikoiksi. Kumpaankin ryhmään haluttiin koota keskustelijoita tietyltä alueelta, jotta keskusteluun osallistuminen olisi mahdollisimman vaivatonta. Aikaisemmin kaveritoiminnan päättäneiden ihmisten halukkuutta osallistua ryhmäkeskusteluun tiedusteltiin puhelimitse. Lähes kaikki, joille

osallistumismahdollisuus esiteltiin, olivat myös halukkaita osallistumaan.

Keskusteluryhmiin pyrittiin saamaan ihmisiä, joiden uskottiin olevan valmiita osallistumaan keskusteluun ja jotka kommunikoivat puheella. Vaihtoehtoisten kommunikaatiotapojen käyttäminen ryhmäkeskustelussa olisi vaatinut sellaisia resursseja, joita tämän arvioinnin toteutuksessa ei valitettavasti ollut käytettävissä. Jatkossa Best Buddies -kaveritoimintaa kehitettäessä tulee pohtia myös muiden kommunikaatiotapojen kuin puheen hyödyntämistä mahdollisissa ryhmäkeskusteluissa. Kirjallisen palautteen keruussa on hyödynnetty kuvia jo Kaveri-projektin aikana.

Keskustelijan ollessa alaikäinen, otin yhteyttä myös hänen huoltajaansa ja varmistin, ettei ryhmäkeskusteluun osallistumiselle ollut esteitä. Samoin otin yhteyttä myös kehitysvammaisen ihmisen huoltajaan, mikäli projektilla oli tämän yhteystiedot. Ajatuksena oli, että myös vanhemmat ovat tietoisia esimerkiksi ryhmäkeskustelun nauhoittamisesta ja voivat tarvittaessa keskustella asiasta nuoren kanssa.

Kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten keskustelut järjestettiin eri paikkakunnilla. Molemmissa ryhmissä oli paikalla viisi keskustelijaa ja ryhmän vetäjänä arvioinnin tekijä. Kumpikin keskustelu kesti noin tunnin. Molempiin ryhmiin osallistui neljä naista ja yksi mies. Keskustelijat olivat iältään 17–40 -vuotiaita. Lukuun ottamatta yhtä kehitysvammaisten ihmisten ryhmäkeskustelun osallistujaa kaikki keskustelijat olivat olleet mukana toiminnassa ainakin juuri toukokuussa 2010 päättyneellä kaudella. Ainoastaan yhdellä keskustelijalla oli siis kulunut aikaa kaveritoimintaan osallistumisesta. Vammattomien ihmisten ryhmäkeskustelua täydennettiin haastattelemalla puhelimitse yhtä aikaisemmin kaveritoiminnan päättänyttä henkilöä.

Kaikki keskustelijat suhtautuivat ryhmäkeskustelutilanteeseen myönteisesti ja tuntuivat pitävän keskustelua tärkeänä. Siitä huolimatta vapaan keskustelun syntyminen oli haastavaa ja suhteellisen harvinaista molemmissa ryhmissä. Ryhmän vetäjänä turvauduin usein kysymysten esittämiseen vuorotellen kullekin keskustelijalle. Jatkossa kaveritoiminnan ryhmäkeskusteluita suunniteltaessa tulisikin pohtia enemmän sitä, miten sekä kehitysvammaisia että vammattomia ihmisiä saataisiin rohkaistua kyselemään toistensa kokemuksia, vaikka he eivät tuntisikaan toisiaan entuudestaan. Kannattaa pohtia myös, onko kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten keskusteluiden järjestäminen erillisinä sittenkään kaikista hedelmällisin tapa vapaan ilmapiirin luomiseen.

Kaveritoiminnan arvioinnissa tulee huomioida, että ryhmän vetäjänä toimi Kaveri-projektin työntekijä eikä ulkopuolinen henkilö. Tämä on saattanut vaikuttaa siihen, missä määrin ja miten negatiivisia kokemuksia on tuotu esille.

4.2 Vanhempien ja ohjaajien haastattelut

Kaveritoimintaan osallistuneiden ihmisten vanhempien ja kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden ohjaajien kokemuksia kartoitettiin tekemällä yhteensä 12 puhelinhaastattelua. Vanhemmilta ja ohjaajilta tietoa kerättiin puhelinhaastatteluin, sillä niiden tekeminen on nopeaa ja joustavaa niin haastateltavan kuin haastattelijankin kannalta. Haastattelut kestivät noin 15–60 minuuttia ja kirjoitin jokaisesta haastattelusta muistiinpanot. Haastateltavilta kysyttiin lupaa säilyttää haastattelun muistiinpanot Kehitysvammaisten Tukiliitossa.

Haastateltaviksi pyydettiin vanhempia, jotka ovat asuneet lapsensa kanssa tämän osallistuessa kaveritoimintaan. Ajatuksena oli, että lapsen asuessa kotona vanhempi on ollut kuulolla ja havainnoimassa kaveritoimintaan osallistumista. Haastateltavia ohjaajia kysyttiin asumisyksiköistä, joiden asukkaista ainakin yksi on osallistunut kaveritoimintaan. Kaikki tavoitetut vanhemmat olivat halukkaita antamaan haastattelun. Myös jokaisesta asumisyksiköstä, johon otettiin yhteyttä, löytyi ohjaaja haastateltavaksi.

Kaveritoiminnan tiedostoista löytyneet vanhempien yhteystiedot olivat äitien. Tarkastelen haastatteluissa esille nousseita asioita kuitenkin nimenomaan vanhempien enkä äitien kokemuksina. Haastatelluista vanhemmista kolmen nuorella oli kehitysvamma ja kahden nuorella ei. Nuoret olivat 15–23 -vuotiaita ja yhtä lukuun ottamatta he asuivat edelleen lapsuudenkodissaan. Yksi nuori oli muuttanut pois kotoa suhteellisen pian kaveritoiminnan aloittamisen jälkeen. Kaikkien haastateltujen vanhempien nuoret olivat osallistuneet kaveritoimintaan ainakin juuri toukokuussa 2010 päättyneellä kaudella tai osallistuivat edelleen. Haastateltuja ohjaajia oli seitsemän ja he edustivat kaikki eri asumisyksiköitä. Jokaisessa asumisyksikössä vähintään yksi asukkaista oli osallistunut kaveritoimintaan juuri toukokuussa 2010 päättyneellä kaudella tai osallistui edelleen.

Sekä vanhemmat että ohjaajat tuntuivat antavan haastattelun mielellään. Osa haastatelluista henkilöistä toi esille sen, että he kokivat omien kokemustensa kysymisen tärkeäksi. Useassa haastattelussa kerronta oli hyvinkin vapaata eikä haastateltavilla tuntunut olevan kiire lopettaa puhelua.

4.3 Oppilaitosten edustajien haastattelut

Oppilaitosten henkilökunnan kokemuksia ja näkemyksiä kartoitettiin tekemällä kymmenen puhelinhaastattelua, jotka kestivät noin 15–60 minuuttia. Kirjoitin jokaisesta haastattelusta muistiinpanot ja kysyin lupaa säilyttää ne Kehitysvammaisten Tukiliitossa.

Haastateltavia pyydettiin oppilaitoksista, joiden kanssa on tehty yhteistyötä Kaveri-projektin aikana. Mikäli joku tietty henkilö oppilaitoksesta oli hoitanut yhteistyötä Kaveri-projektin kanssa eli ollut niin sanottu yhteyshenkilö, pyrittiin juuri hänet saamaan haastateltavaksi. Kaikista oppilaitoksista, joihin otin yhteyttä, löytyi halukas haastateltava. Myös oppilaitosten edustajat tuntuivat antavan haastattelun mielellään ja löysivät kalenteristaan aikaa haastattelulle vaikka kevät oli jo pitkällä.

Haastatellut kymmenen ihmistä edustivat kahdeksaa eri oppilaitosta ja yhtä kuntaa. Kaksi haastatelluista tuli samasta oppilaitoksesta. Kaikki haastatellut työskentelivät joko perusopetuksen tai toisen asteen koulutuksen eli lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen parissa. Kahdessa edustetuista oppilaitoksista opiskelee kehitysvammaisia ihmisiä. Suurimmasta osasta edustettuja oppilaitoksia on lähtenyt opiskelijoita mukaan kaveritoimintaan. Lähes kaikki haastatellut henkilöt ovat toimineet organisaation yhteyshenkilönä Kaveri-projektin suuntaan. Yhteistyötä on tehty joko vuodesta 2007 tai 2008 alkaen. Yhteistyön muotona on ollut erilaisten kaveritoiminnan infotilaisuuksien tai oppituntien järjestäminen sekä opiskelijoille että organisaatioiden henkilökunnalle.

4.4 Sähköpostitiedustelu jäsenyhdistyksille

Kehitysvammaisten Tukiliitolla on yhteensä 196 jäsenyhdistystä. Jäsenyhdistyksiltä tietoa kerättiin sähköpostitse. Tämä tiedonkeruutapa valittiin vaivattomuutensa vuoksi, sillä jäsenyhdistysten tavoittaminen esimerkiksi puhelimitse olisi voinut olla hyvin aikaa vievää.

Kysymykset lähetettiin jäsenyhdistyksille Kehitysvammaisten Tukiliiton aluekoordinaattoreiden kautta. Kysymykset lähetettiin sähköisesti kaikille niille jäsenyhdistyksille, joiden sähköpostiosoite oli aluekoordinaattoreiden tiedossa. Joillekin sellaisille jäsenyhdistyksille, joiden sähköpostia ei tiedetty, kysymykset lähetettiin postitse. Yhteensä kysymykset lähetettiin 173 jäsenyhdistykselle. Vastausta kysymyksiin pyydettiin sähköisesti ja noin kahden viikon kuluessa. Vastauksia saatiin yhteensä kuusi kappaletta, eli vain alle neljä prosenttia yhdistyksistä vastasi. Tietoa ei lähdetty keräämään uudestaan, koska jäsenyhdistysten vastaukset muodostivat vain osan aineistosta.

4.5 Teemahaastattelut

Tiedonkeruu on toteutettu kaikkien ryhmien osalta teemahaastattelun periaatteella (ks. liitteet). Kyseessä on haastattelu, jossa on tarkoituksena keskustella tietyistä teemoista. Aihepiirit eli teemat ovat kaikille haastateltaville samat, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys voi vaihdella. Olennaisinta teemahaastattelussa onkin, että haastattelu etenee tiettyjen teemojen eikä yksittäisten kysymysten varassa. (Hirsjärvi & Hurme 2001, 47–48.)

Tässä arvioinnissa teemahaastatteluiden suunnittelun tukena on käytetty vuonna 2009 tehtyä tutkimusta, jolla arviointiin Best Buddies -ohjelmia Yhdysvalloissa. Kyseessä on Hardman Surveyn ja Michael Hardmanin tekemä arviointitutkimus, joka toteutetaan säännöllisesti ainakin Yhdysvalloissa (Best Buddies International 2010, 67). Hardman-tutkimuksessa tietoa kerättiin kyselylomakkeella sekä kehitysvammaisilta että vammattomilta osallistujilta, vanhemmilta ja oppilaitosten sekä asuntoloiden henkilökunnalta. Hyödyllisiä vinkkejä teemahaastatteluihin saatiin myös Tuula Puraselta (2010).

Ensimmäisenä teemana oli ”kokemukset Best Buddies -kaveritoiminnasta”. Kokeuksia kysyttiin niin kaveritoimintaan osallistuneilta ihmisiltä, heidän vanhemmiltaan, asumisyksiköiden ohjaajilta, oppilaitosten edustajilta kuin Tukiliiton jäsenyhdistyksiltäkin. Pyrkimyksenä oli tarkastella sitä, millaista Best Buddies -kaveruus on ollut käytännössä ja kuinka kaveruuden tavoitteet ovat toteutuneet. Best Buddies -kaveruus on järjestetyssä toiminnassa mukana olemista, mikä nostaa esille myös kysymyksen Best Buddies -kaveruuden suhteesta kaveruuteen ja ystävyYTEEN yleensä.

Toisena teemana oli ”Best Buddies -kaveritoiminnan koetut vaikutukset”. Taustalla on ajatus kaveritoiminnasta suvaitsevaisuuden ja kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden edistämisen välineenä. Teemassa pyrittiin keskittymään mahdollisimman konkreettisiin asioihin kuten vapaa-aikaan, harrastuksiin ja lähipiiriin ihmisiin. Kiinnostuksen kohteena oli myös se, miten kaveritoiminta on vaikuttanut siihen, kuinka vammattomat ihmiset suhtautuvat kehitysvammaisiin ihmisiin. Lisäksi tarkasteltiin sitä, kuinka vanhemmat tukevat kehitysvammaisen lapsensa itsenäistymistä ja kannustavat tätä tavanomaisiin kaverisuhteisiin ja tekemiseen. Ohjaajien suhteen meitä kiinnosti se, kuinka asumisyksiköt tukevat asukkaiden omaa tekemistä ja suhtautuvat talon ulkopuolisiin tuttavuuksiin. Oppilaitosten henkilökunnan teemahaastattelussa ja jäsenyhdistyksille esitetyissä kysymyksissä painotus oli siinä, minkälaisiksi oppilaitokset ja jäsenyhdistykset arvioivat kaveritoiminnan merkityksen omasta näkökulmastaan. Mielenkiinnon kohteena oli myös se, kuinka oppilaitokset suhtautuvat vapaaehtoistyöhön opetuksen osana. Jäsenyhdistysten osalta kiinnostavaa oli pyrkiä saamaan vastauksia siihen, kuinka niissä suhtaudutaan perinteisestä tukihenkilö- ja avustajatoiminnasta poikkeavaan toimintaan.

Kolmantena teemana oli ”Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen”. Halusimme saada kaikilta ryhmiltä palautetta kaveritoiminnasta ja kuulla heidän kehitysehdotuksiaan.

5 TULOKSET

Arvioinnin tuloksia esiteltäessä suorien lainausten käyttö on ollut mahdollista raportoida Best Buddies -kavereiden kokemuksia ja Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten näkemyksiä. Keskustelijoille on annettu järjestysnumerot, jotta keskustelijat on mahdollista erottaa toisistaan ilman nimien mainitsemista. Merkintä ... tarkoittaa, että keskusteluotteen siitä kohdasta on jätetty pois puhetta, joka ei liity tarkasteltavaan asiaan. Suorat lainaukset ovat tekstissä kursiivilla. Vanhempien, ohjaajien ja oppilaitosten edustajien ajatuksia raportoidaessa ei ole käytetty suoria lainauksia, sillä haastatteluiden muistiinpanot on kirjoittanut arvioinnin tekijä eivätkä ne näin ollen sisällä haastateltavien suoraa puhetta.

Ryhmäkeskusteluista, haastatteluista ja sähköpostivastauksista on poistettu tai muutettu yleisiksi sanoiksi tunnistettavat tiedot, esimerkiksi mainitut ihmisten ja paikkojen nimet. Olen myös muuttanut joitakin murreilmaisuja lähemmäksi yleiskieltä. Nämä muutokset on tehty, jotta arviointiin osallistuneita henkilöitä ei tunnisteta. Kohtaan, jossa suorista lainauksista on poistettu tai muutettu sanoja, on laitettu merkiksi hakasulut [ ]. Mikäli suoran lainauksen ajatus jää epäselväksi, olen lisännyt asiayhteyttä selkeyttäviä sanoja sulkeisiin ( ).

5.1 Best Buddies -kavereiden kokemuksia

Kaveritoimintaan osallistuneiden ihmisten kokemuksia kerättiin järjestämällä kaksi ryhmäkeskustelua ja yksi puhelinhaastattelu. Osallistujien kanssa keskusteltiin Best Buddies -kaveruudesta, heidän kokemistaan kaveritoiminnan vaikutuksista ja kaveritoiminnan paremmaksi tekemisestä. Olen tiivistänyt keskusteluissa esille nousseet asiat kuuteen kokonaisuuteen, jotka kertovat kaverusten tapaamisista, yhteydenpidosta, kaveritoiminnan ongelmista, kaveruuden määräaikaaisuudesta ja tavanomaisuudesta, erilaisuuteen tutustumisesta ja tasavertaisen kaveruuden merkityksestä.

5.1.1 "Koko kaupunki käytiin melkei ympäri"

Kaveritoimintaan osallistuneet ihmiset kertoivat viettäneensä aikaa kaverin kanssa monin eri tavoin. Yhdessä oli käyty esimerkiksi kirjastossa, konsertissa, taidenäyttelyssä, teatterissa, muotinäytöksessä, jääkiekko-ottelussa ja diskossa. Myös shoppailu sekä ravintolassa ja kahvilla käyminen oli ollut mukava tapa tavata kaveria. Jotkut kaverukset olivat myös vierailleet toistensa luona puolin ja toisin. Keskustelijoista osan oli vaikea arvioida, kuinka usein he olivat kaverin kanssa tavanneet. Jotkut kertoivat tavanneensa kaveria kerran tai pari kuukaudessa.

Elokuivissa olen käynyt ja sitten on oltu sillain, että ollaan, se on käynyt mun tykönä ja mä olen käynyt sen tykönä sitte.

Käytiin kirjastossa tai teatterissa tai tällee, shoppailtiin ympäri kaupunkia.

Yhteisestä tekemisestä päättäminen ei kuitenkaan ollut aina täysin ongelmatonta. Osa kehitysvammaisista ihmisistä oli kokenut, ettei heidän mielipidettään oltu otettu tarpeeksi huomioon, kun tekemisestä oli päätetty.

Keskustelija 1: *[Kaverin] kanssa me jutellaan, mutta sitten on vähän semmonen, että sehän päättää niin kun elokuva-asiat yksin, että hän ei kysy mun mielipidettä, että mitä mä tykkään, sitten hänen mielipiteen mukaan mennä sitte, että mun täytyy myöntää sitten, että jaa, mennään nyt sitten kattoon sitä jos sä kerta haluat, että mennään kattoon sitä elokuvaa.*

Ryhmän vetäjä: *Ootteks te muut yhdessä kavereiden kanssa saanu päättää tekemisestä?*

Keskustelija 4: *Ollaan.*

Keskustelija 3: *No mä olisin ehdottanu jotain elokuvaa, mutta ei se mun kaveri sitten sillai sanonu, että vähä jotai. Se vaan ehdotti jotain sen omaa mielipidettä tai elokuvaa ja sitten mä en saanu sanoa mitään.*

Ryhmän vetäjä: *Onks teillä muilla ollut tällasta ongelmaa?*

Keskustelija 2: *Ei ole. Me ollaan päästy yhteisymmärrykseen asioista.*

Keskustelija 1: *Ehkä mä luulen, että semmosta rohkeutta... [Kaveri] on sillä tavalla rohkee keskustelee ja päättäväinen niin kun minäkin, että vois ollakin, että tulis keskusteltua enemmänkin niistä asioista, mä en oo vaan uskaltanu ottaa julki niitä asioita, että mun täytyis sit vaan kauheesti keksiä, että millä konstilla hänen kanssa pystyisin keskustelemaan asioista.*

Osa vammattomista ihmisistä puolestaan harmitteli sitä, miten välillä he olivat joutuneet keksimään kaiken tekemisen itse eikä kaveri ollut oikein ehdottanut mitään.

Mun kaverin kaa vaan silleen, kun se niin semmonen, että se on niin tottunut, että sille vähän niin kun määrätään kaikki asiat ja näin, niin sitten jotenkin vaikea saada sitä, että sekin vois välillä sanoa jotain.

Mullakin on just silleen, että periaatteessa ihan sama mitä me tehdään, että mä olen just silleen, että mä melkein päätin sen puolesta, että mitä me tehdään. Se oli hieman vaikeeta sitten.

Ehkä kehitysvammaisten ihmisten kokemus heidän mielipiteensä huomiotta jättämisestä ja vammattomien ihmisten harmi kaverin osallistumattomuudesta päätöksentekoon kertovat samasta asiasta. Kaverukset eivät ehkä ole tunteneet toisiaan vielä kovin hyvin, minkä vuoksi kommunikointi on voinut olla hankalaa. He eivät ole uskaltaneet ilmaista itseään tarpeeksi rohkeasti tai sitten he eivät ole osanneet riittävästi rohkaista kaveriaan kertomaan oman mielipiteensä. Yllä olevissa sitaateissa vammattomat keskustelijat viittaavat myös siihen, että asiat saatetaan päättää kehitysvammaisten ihmisten puolesta. Tällaisessa tapauksessa päätöksentekotilanteet kaverin kanssa ovat uusia ja outoja. Myös liikkuminen kaverin kanssa voi olla uusi asia, jolloin ihmiset eivät välttämättä ole tietoisia kaikista vapaa-ajan tekemisen vaihtoehtoista. Osalle ihmisistä uusi asia voi olla sellaisen kaverin kanssa kommunikointi, joka saattaa kaivata erilaisten vaihtoehtojen esittelyä ja valinnanteon tukemista. Yhteisestä tekemisestä päättäminen tasapuolisesti ei siis välttämättä ole helppoa. Molemmat kaverukset voivat varmasti oppia sitä lisää toisiinsa tutustumisen ja kokemuksen kautta.

5.1.2 Onnistumisia ja ongelmia yhteydenpidossa

Kaveritoimintaan osallistuneet ihmiset kertoivat pitäneensä yhteyttä kaveriin esimerkiksi soittamalla, tekstaillemalla, lähettämällä sähköpostia ja viestejä Facebookissa. Osa keskustelijoista kertoi olleensa yhteydessä kaveriin viikoittain tai jopa päivittäin. Pettymyksen oli aiheuttanut se, jos kaveri oli ollut kovin passiivinen.

On se vähä sillai harmittanu. Jos saís saman kaverin niin saís pitää yhteyksiä enemmän.

Ryhmäkeskusteluissa pohdittiinkin useammassa kohtaa kiireitä. Kuten seuraava keskusteluote osoittaa, kiireisiin suhtauduttiin ymmärtäväisesti ja usein tapaamisia sovittiin kaverin aikataulujen ehdoilla.

Keskustelija 3: *Mun kaveri ei pidä yhteyksiä*

Ryhmän vetäjä: *Eikö?*

Keskustelija 3: *Ei, vähän huonosti. Niitä harrastuksia on niin paljon.*

Keskustelija 1: *Mulla se pitää yhteyttä, että me pyritään silleen, että pari kertaa kuussa. Sekin sano, että hänellä on niin kauheesti menoo, mutta mä ihmettelin kyllä, että sillä on aika paljon kavereita kyllä, en yhtään ihmettele, vaikka ei ole aikaa niin kauheesti.*

Ryhmän vetäjä: *No onks se tuntunu, että te ootte nähnyt usein vai harvoin vai?*

Keskustelija 2: *Sillain, että, en mä sillain osaa sitä sanoo. Vaan se on niin ku sillai, että välillä, se riippuu siitä, että kuinka sen työpaikassa työvuorot sitten menee, että se on siitä kiinni.*

Kiireitä pohdittiin myös siitä näkökulmasta, että on kovin harmillista, jos joutuu omien kiireidensä takia torjumaan tapaamisedotuksen tai perumaan jo sovitun tapaamisen. Keskustelijat kertoivat suhtautuneensa tapaamisiin tietyllä vakavuudella ja pyrkiensä järjestämään ne aina niin varmoiksi kuin mahdollista. Ainakin osa kavereista on siis hyvin sitoutuneita toimintaan.

Ikävää oli aina se että jos joutu sanomaan, että ei nyt käy, koska oli ihan kiva, sitten vähän harmitti, että sitten vähän mielti, että mitäs sitten se toinen ajattelee, varsinkin jos on joutunut sanomaan monta kertaa peräkkäin.

Mutta sitten tämän Best Buddies -kaverin kanssa, niin mä olen pitänyt sen, että mä en halua peruuttaa tapaamista, ellei oikeesti ole joku todella tärkeä syy, minkä takia ei voi tavata ja halunnut mennä ajallaan, eikä ole semmosta ex-tempore-tapaamisia on ollut hankalampi järjestää, kun hänellä on omat viikkorutiininsa, minkä sotkeminen ei välttämättä ole helppoa. Ja se on vaatinut esim. suunnitelmallista, että on tullut normaali vapaa-ajan suunnitelmia pysyvämpiä kalenterivarauksia hänen kanssaan, kun noita muita kavereita tapaa vähän enemmän ex-tempore.

Kiireiden lisäksi yhteydenpidossa haasteita aiheuttivat kommunikoinnin epäselvyydet ja väärinkäsitykset. Vammattomat ihmiset kokivat, että he eivät välttämättä aina ymmärtäneet, mitä kaveri tekstiviestissään tarkoitti tai sitten kaveri tuntui loukkaantuvan todella paljon jostakin.

Keskustelija 4: *No mä en ainakaan nyt tämän, mikä oli viimeksi, niin mä en välttämättä ymmärtänyt mitä se tarkoitti tekstiviesteissä, että oli tosi epäselvästi kirjoitti ja pisteet saattoi olla ihan niin kun tyyliin sanan jälkeen ja sanat oli ihan mitä sattuu, että piti vähän miettiä eka, että mitä se sitten tarkoitti.*

Ryhmän vetäjä: *Oliks teillä muilla jotain joskus jotain ongelmia?*

Keskustelija 2: *Oli silleen just, että se toinen pahotti mielensä niin saatto mennä ihan semmoseen, ettei saa mitään kontaktia, niin se oli aika vaikee sitten.*

Keskustelija 3: *Varmaan aluksi sen kaverin kanssa, niin varmaan sitten viestiteltiin enemmän mutta kuitenkin sitten se vähän jäi, kun musta tuntu, että se oli sitten jotenkin, että hän ilmoitti aina sitten jonkun syyn, että miksei käy vaikka tapaaminen. Ja sitten varmaan joskus niissä viesteissä on kanssa, musta tuntu, että se oli jotenkin hankala välillä tietää, että miten hän just ymmärsi ja mitä tarkoitti, että joskus siinä saattoi varmaan olla jotakin väärinkäsitystä ajatellen vaikka tapaamista ja sitten.*

Kuten edellinen ja tämä luku osoittavat, yhteydenpito ja kommunikointi kaverin kanssa eivät välttämättä aina suju ongelmitta. Ei voi korostaa liikaa, että kaverusten kannattaisi rohkeasti tuoda esiin kommunikoinnin ongelmia ja etsiä yhdessä toimivinta yhteydenpitotapaa. Tällaisia käytännön tason ongelmia kaveritoiminnassa voidaan aina yrittää ratkoa.

5.1.3 Kun kaveruus ei toimikaan

Keskusteluissa nousi esille myös kokemuksia kaveritoiminnan epäonnistumisesta. Joidenkin osallistujien kaveruus heidän Best Buddies -kaverinsa kanssa ei ollut syystä tai toisesta onnistunut. Jo edellä tarkasteltu yksipuolinen yhteydenpito ja kaverin jatkuvat kiireet olivat saattaneet johtaa epäonnistumisen kokemukseen.

Kun ei se soittlekaan niin on vähän huono kaveri semmonen.

Jossain vaiheessa se on vaan sitten antanut olla ja mä ajattelin, että okei, että mä en nyt sitten kysy ja ilmoitin, että ilmoita sitten mulle kun sun kiireet hellittää, että jotenkin se on ollut sitten niin. Mä olen miettinyt, että onks tää nyt sitten kauhee epäonnistuminen tai muuta. Sitten se on jotenkin vaan, jos mä olen ajatellut, että jos hänellä on oikeesti kiirettä tai ei halua tavata, niin se sitten siitä, että ei siitä nyt tarvii stressata.

Keskustelijat myös pohtivat, että joskus liika jännittäminen saattaa estää uuteen ihmiseen tutustumisen. Joissain tapauksissa jännityksestä ylitsepääsemiseen tarvittaisiin kenties hyvinkin pitkä aika. Toisaalta intoa tutustua uuteen kaveriin voi laimentaa myös se, jos osallistuja itse ei alun perinkään ollut erityisen innostunut kaveritoiminnasta. Ehkä idea oli pikemmin jonkun hänen lähi-ihmisensä.

Musta tuntu ainakin aina kun, mä muistan jo siinä ensi tapaamisessa, että musta tuntu, että sitä mun kaveria jännitti ihan kauheesti ja siis se on ihan normaalia, mutta jotenkin sitten niillä tapaamisillakin musta tuntu, että hänellä oli tosi vaikeaa aloittaa keskustelu tai ihan niin kun kattoo päin ja se oli tosi varmaan jännittävä se tilanne sitten. Ja sitten mä kanssa sitä mietin, että onks sitten siinä esim. hänellä vaan olla sellasta, että jos vaikka äiti tai joku muu on halunnut, että hän osallistuis tällaseen tai ehkä hän on itsekin, mutta se varmaan, että siitä jännityksestä yli pääseminen niin se varmaan sitten veis vähän pidemmän ajan tai en tiedä miten pitkän ajan sitten.

Kaveritoiminnan epäonnistumisen syynä saattoi olla myös se, että kaverusten henkilöke-
miat eivät yksinkertaisesti sopineetkaan yhteen.

No kyllä mä ainakin, kun mulla on nyt kaks kaveria ollut. Ekan kaa, niin kyllä me niin kun soiteltiin melkein päivittäin, että meillä oli niin hyvät välit silleen. Ja tokan kaa, niin meillä ei kommunikointi ei toiminut yhtään, että oli vähän ristiriitoja ja kaikkea tämmöstä, niin ei oikein sitten hirveesti pidetty yhteyttä, että se riippuu just siitä henkilöstä, että kenen kanssa tulee toimeen.

Yleisestikin kavereiden yhteensopivuuden merkitystä korostettiin. Silloin, kun projektin toisilleen valitsemien ihmisten persoonat sopivat yhteen, koettiin kavereudella olevan hyvät mahdollisuudet onnistua. Asian tärkeydestä kertoo myös se, että joskus tätä oli pohdittu jo ennen kaveritoiminnan alkua. Osallistujaa saattoi mietityttää se, että mitä jos Best Buddies -kaverin kanssa ei löydykään yhteistä säveltä.

Mulle sattui ihan semmonen kaveri, jonka kanssa ihan oikeesti on mukava touhuta. Mä olen ite kanssa semmonen, että mä tykkään vähän tuumailla ja katella joskus tuopin ääressä tai pizzan ääressä tai keittiön ikkunan ääressä vaan asioita ja mun kaveri on ihan samantyylinen, että on ollut mukavat lyhyet hetket, missä vaan touhuillaan jotain, eikä niin hirveesti höselletä... Tämä on ollut semmonen tyyppi ihan persoonana, mikä on ihan sattumaa, ei Best Buddies'n ansiota sinänsä mutta se on ollut tosi hyvä match.

Mullakin on kyllä just se, että kun ihmisenä synkkaa, vaikka ei edes harrastuksetkaan ollut edes samat, mutta kuitenkin.

Toisilleen sopivien Best Buddies -kaverusten löytämistä pidettiin paitsi tärkeänä myös erittäin vaikeana tehtävänä. Kavereiden yhdistäminen kirjallisten kaverihakemusten perusteella on aina epävarmaa. Vaikka kaverukset paperilla vaikuttaisivat sopivilta, todellisuus voikin olla jotain muuta. Toisaalta välillä sellaiset ihmiset, jotka paperilla vaikuttavat hyvin erilaisilta, ovatkin todellisuudessa sopivia toisilleen. Ehdotuksen mukaan ongelmiin voisi auttaa se, jos kaverukset tapaisivat kasvotusten ennen varsinaista kaverin valintaa.

Mä mietin sitä matchausta tavallaan, että kun se tehdään etukäteen vaan niin kun papereiden perusteella, että tietenkin ehkä sitä, että jos vaikka pystyis näkemään vähän sen tyyppin ja kattoo, että miten se toimii että klikkaako vai ei, että jotenkin vois vielä siinä kattoo.

Niin se on kuitenkin, että vaikka olis ihan erilainen tyyppi paperilla, niin sitten se voi silti toimia sitten käytännössä hyvin. Se on varmaan aina vähän tuurista kiinni kuitenkin.

Ratkaisuksi tilanteeseen, jossa Best Buddies -kaverukset eivät tule toimeen keskenään, esitettiin kaveritoiminnan keskeyttämistä. Tilanne voi olla niin kiusallinen molemmille osapuolille, että paras ratkaisu on projektin työntekijöiden tekemä aloite kaveruuden päättämiseksi. Ongelmiin tarttuminen ja niiden ratkaiseminen voi kaveruksille itselleen olla vaikeaa. Tämän vuoksi nimenomaan työntekijöiden väliintulo olisi toivottavaa. Keskustelijat toivatkin esille, että työntekijät voisivat ottaa säännöllisin väliajoin yhteyttä osallistujiin ja kysyä kuulumisia. Ehdotusten mukaan kuulumisia voitaisiin kysellä esimerkiksi 2–3 kuukauden välein.

Mutta mä olisin ehkä kaivannut sitä chekkiä, että jos mä olisin ollut arka sanomaan jostakin ongelmasta, niin joku olis soittanut ja rohkaissut, että mites menee, että onko sulla joku mätäjuttu jossain.

Mulle on ainakin kaikista työntekijöistä jäänyt semmonen tosi rento ja mukava kuva kaikista tapahtumista, ja sinänsä ei se ajatus, että apua, mun pitää niille ihmisille soittaa ja kertoo, vai olisiko se ollut enemmän itestä kiinni, että no onks tää nyt ja kehtaanko ja oonko mä nyt sitten kauheen epäonnistuja jos mä soitan.

Mulla ei ollut mitään ongelmaa, mutta mäkin ajattelin, että olisin tuntenut, varsinkin [toisen projektin työntekijöistä] tunsin tosi hyvin, niin ei mikään ongelma soittaa. Mutta tunnustaa itselleen, että minulla on ongelma sehän on se vaikein askel. Jos siihen saa jotenkin rohkasua teiltä, niin se voi helpottaa.

Vaikka kaveruuden epäonnistuminen olikin pettymys, ei se kuitenkaan estänyt ihmisiä suhtautumasta edelleen myönteisesti kaveritoimintaan. Sellaiset keskustelijat, joiden kaveruudessa oli ollut ongelmia, pohtivat mahdollisuutta saada uusi Best Buddies -kaveri.

Että kaveri on ollu hyvä. Jos sais vielä sen kaverin, joka ehtis niin sitten olis.

Oishan se kiva löytää joku silleen joku ihan samanlainen, jonka kanssa tulee toimeen, kun mä en noitten kanssa ole silleen hirveen hyvin tullut toimeen. että kyllä mä ainakin silleen lähden.

Musta olis kyllä ihan hauska kokeilla, että kuitenkin vielä.

5.1.4 Tavanomaista kaveruutta vai määräaikaista toimintaa?

Best Buddies -kaveritoiminnan määräaikaaisuus ja kauden päättymisen nähtiin usein surullisena asiana. Kaveruuden kerrottiin tai toivottiin jatkuvan myös virallisen kauden jälkeen. Toiminnan määräaikaaisuutta myös ihmeteltiin sen vuoksi, että projekti on painottanut kaveritoiminnan olevan nimenomaan tavanomaista kaveruutta, joka ei ole määräaikaista.

Ryhmän vetäjä: *No mitäs sitten kun se kausi loppuu?*

Keskustelija 1: *Mulle sano kaveri, että se jatkuu silti, vaikka me silti sovitaan nämä asiat keskenään.*

Keskustelija 3: *Joo, ja mun äiti sano, että mä voisin jatkaa sen saman kaverin kaa, jos se sama kaveri haluaa jatkaa, mutta mä sanoin, että ei se tiedä, jos sitten vaihtaakin toiseen kaveriin, niin sitten mä en tiää saanko mä kaveria.*

Ryhmän vetäjä: *No mutta miltä se tuntuu, jos se kaveruus loppuu? Esim. [nimi]. Miltä se aikoinaan, se kausihan päätty. Muistatko sä kauden päättäjät?*

Keskustelija 4: *Muistan. Mutta viime kerralla mä en ollut päättäjäsissä mukana, mutta silloin ekalla kerralla olin.*

Ryhmän vetäjä: *No minkälaista se oli sitten kun se kausi päätty?*

Keskustelija 4: *Surullista. Kun piti jättää se kaveri tavallaan niin kun taakse ja alottaa taas uus elämä niin kun eteenpäin.*

Keskustelija 2: *Alusta.*

Keskustelija 4: *Niin, tavallaan.*

Ryhmän vetäjä: *Ootko sää [nimi] miettinyt sitä, että kausi päätty?*

Keskustelija 2: *Me ollaan sillain puhuttu, että meillä jatkuu se silti.*

Kaveritoiminnan määräaikaisuudessa nähtiin kuitenkin myös hyviä puolia. Määräaikaisuus voi auttaa ihmisiä suhtautumaan kaveritoimintaan ilman velvollisuuden tunnetta. Lisäksi hyvät ja toimivat kaverisuhteet ovat tavallaan kaveritoiminnan ulkopuolella eli ne todennäköisesti jatkuvat joka tapauksessa.

Mun mielestä se on ihan hyvä, että se on se vuosi, että se on kuitenkin aika pitkä aikaa siinä, mutta se ei kuitenkaan silleen siitä ei tule semmosta velvollisuuden tunnetta kuitenkaan.

No vähän sama, että semmonen vuosi voi olla ihan hyvä, just mitä tuli äsken tästä velvollisuuden tunnosta, ettei tule sitten semmonen. Mutta taas mä kanssa ajattelen se, että varmasti jos se sitten toimii se kaverisuhte, niin kyllähän se sitten jatkuu joka tapauksessa, että se ei haittaa, vaikka tämä projekti sinänsä loppuis.

Best Buddies -kaveruuden suhteesta tavanomaiseen kaveruuteen löytyi useampia eri mielipiteitä. Osa keskustelijoista ei kokenut Best Buddies -kaveruuden eroavan heidän muista, ei-järjestetyistä kaveruuksistaan. Joku taas pohti Best Buddies -kaverin eroavan muista kavereista esimerkiksi elämäkokemuksen, elämänpiirin tai ulkonäön osalta.

Osa vammattomista ihmisistä koki, että heidän tuli ottaa Best Buddies -kaverinsa tarpeet huomioon eri tavalla kuin muiden kavereidensa. Eroina muihin kaveruuksiin pidettiin myös suunnitelmallisuutta ja spontaaniuden puutetta. Myös kommunikointi

koettiin erilaiseksi. Konkreettiseksi syyksi suunnitelmallisuuteen mainittiin esimerkiksi se, että kehitysvammaisen ihminen ei saanut vapaasti käyttää rahojaan.

Kyllä siinä on se, että se on niin semmosta suunnitelmallista ja sitten on kuitenkin sitoutunut siihen vuodeks, niin se on selkee juttu, että siinä on.

Ja sitten joutuu miettiä tarkkaan, että no onko tämä nyt sitten kumminkin, että toiselle kaverille voi hyvin sanoa, että läheksä tällaseen juttuun, mutta sitten täytyy miettiä aika tarkkaan, että no pystyyks sitten tämän kaverin kanssa lähteen sellaseen juttuun. Ja se toinen vois olla tosi innostunut siitä asiasta, mutta pitää miettiä, että käyks sille oikeesti kumminkin se.

Ehkä just tulee, että se kommunikointi on erilaista ja sitten varmaan semmonen, mikä kanssa tulee, että kun on suunnitellu, niin sitten semmonen tietty spontaanius puuttuu, että se on aina kuitenkin etukäteen niin tarkasti mietitty, että milloin ja mitä.

Kokemukset suunnitelmallisuuden tarpeesta liittyvät ainakin osittain siihen, että kehitysvammaisten ihmisten elämää usein säädellään konkreettisesti. Kyse voi olla myös siitä, että perinteisesti kehitysvammaisiin ihmisiin on kulttuurissamme suhtauduttu suojelevasti. Ihmiset ovat taipuvaisia ajattelemaan, että aina on harkittava tarkkaan, sopiiko jokin asia kehitysvammaiselle ihmiselle. Mielenkiintoista kerrotuissa kokemuksissa on se, että toisaalta toiminta muistuttaa tavanomaista, ei-järjestettyä kaveruutta. Toisaalta taas se on toimintaa, jonka sisältöä suunnitellaan etukäteen ja johon sitoutumisen keston on hyvä olla selkeä.

5.1.5 Kurkistus erilaiseen elämään

Keskustelussa nousi esiin se, miten Best Buddies -kaveruus saattaa tarjota tilaisuuden tutustua erilaiseen ihmiseen ja erilaiseen tekemiseen. Mahdollisuus päästä tutustumaan erilaisuuteen olikin saattanut olla yhtenä synnä kaveritoimintaan osallistumiselle. Kaveritoiminnan infotilaisuuden oli myös koettu antaneen erilaisuudesta ehkä tietyllä tavalla helposti lähestyttävän ja perinteisestä poikkeavan kuvan.

Keskustelija 5: *Kiinnostoi se kun on aina ajateltu, että erilaiset ihmiset, niin ne on hirveen semmonen tabu, ettei puhuta, niin sitten halus tavallaan tietää, että no miksei niistä puhuta sitten tai halus sitten tietää, että mistä tommonen on edes lähtenyt liikkeelle, että voiko se olla sitten ihan päinvastainen, että kun se kertoi niin sellasesta päinvastaisesta.*

Ryhmän vetäjä: *Niin tavallaan siinä infotilaisuudessako?*

Keskustelija 5: *Niin.*

Keskustelija 1: *Mulle myös se sama just, että itsekkäästi halus avartaa maailmankuvaa, koska ei mulla ole kehitysvammaisia tuttavita ketään.*

Vammattomille ihmisille kaveritoiminta olikin saattanut tarjota tilaisuuden tutustua kehitysvammaiseen ihmiseen ensimmäistä kertaa henkilökohtaisesti. Osa oli ehkä tavannut kehitysvammaisia ihmisiä esimerkiksi työssään tai opinnoissaan. Siitä huolimatta kaveritoiminta oli tarjonnut uudenlaisen näkökulman kehitysvammaisten ihmisten elämään. Kaveritoiminnassa kehitysvammaisen ihminen ei ollutkaan toiminnan tai palvelun kohde vaan itse aktiivinen toimija. Kaveritoiminta oli myös voinut avata silmiä sen suhteen, että kehitysvammaisten ihmisten asemaan yhteiskunnassa on mahdollista vaikuttaa. Kehitysvammaisten ihmisten ryhmäkeskustelussa sen sijaan Best Buddies -kaverin vammattomuus ei tuntunut olevan merkittävä asia. Osalla keskustelijoista oli vammattomia kavereita jo entuudestaan.

Ehkä kun töiden ja opiskelun puitteissa on sitten tullut, niin kun työssä kehitysvammaisten parissa, niin sitten siinä on ehkä sellanen vähän erilainen asetelma ja kaikki nämä valtasuhteet. Ja sitten kun taas on tämä kaveri, niin sitten onkin ihan tavallaan jotenkin eri lähtökohdat, että on kuitenkin ollut mielenkiintoista taas sitten nähdä sellasen, jos niin helposti vaan on sitten ihmisiin se työsuhde eikä mieltä, että ahaa. Kaverin kanssa on just sitten nähnyt sen, että ihminen, joka käy kuitenkin töissä ja mitä hän tekee vapaa-ajalla ja on aktiivinen ja tekee ja menee, että se on ollut mielenkiintoista nähdä sitten sitä puolta, eikä vaan töiden kautta.

Kyllä se silleen, että jokainen on kuitenkin yksilö ja sitten, että miten paljon voi tehdä siihen, että ne pystyy toimimaan tässä yhteiskunnassa, että se on. Ja sitten on just ruvennut enemmänkin lukemaan asioista ja muuta.

Kaveritoiminnan kautta vammattomat ihmiset olivat saattaneet havahtua siihen, miten kehitysvammaisiin ihmisiin ylipäätään yhteiskunnassamme suhtaudutaan. Heille itselleen erilaisuudesta ja kehitysvammaisuudesta oli tullut aikaisempaa arkipäiväisempi asia, kuten seuraavat lainaukset osoittavat.

Ei ehkä kato enää sillä tavalla, jos näkee vaikka jossain kaupassa, niin kattoo eri lailla niiden toimintaa kun aikaisemmin.

Ja nyt kun on tottunut kehitysvammaisen ihmisen kanssa pyörimään, niin ei heitä enää tuijota, koska minulle se ei ole enää niin erilaista.

Lisäksi kaveritoiminta oli tarjonnut myös sellaisia uusia kokemuksia, jotka olivat ehkä pienimuotoisia mutta kuitenkin avartavia. Kaverin kiinnostuksen kohteet olivat saattaneet olla erilaisia kuin sellaisten ihmisten, joihin yleensä oli tutustunut. Kaveritoiminnan puitteissa oli saatettu lähteä kokeilemaan sellaisia asioita, joihin muuten oli helposti suhtauduttu ennakkoluuloisesti ja torjuvasti. Esimerkiksi se, että kaveri käytti pyörätuolia, oli opettanut huomioimaan uusia asioita liikkumisessa. Myös kaverin työpaikalla tai asumisyksikössä vierailu oli ollut uusi ja mielenkiintoinen kokemus.

Ryhmän vetäjä: *Minkälaista se oli käydä siellä työpaikalla?*

Keskustelija 3: *Musta se oli tosi mielenkiintoista nähdä, että miten, että tavallaan se jotenkin kerto siitä ihmisestä myös aika paljon, kerto sitten tavallaan*

siitä omasta arkipäivästään ja oli kiva nähdä sitä, työkavereita ja miten hän oli sitten siellä työyhteisössä. Se nyt vaikutti tosi kivalta paikalta.

Ryhmän vetäjä: *Mä en tiedä, asuuko teidän kaverit asumisyksiköissä vai kotona vai miten, mutta ootteks te käynyt heidän kotona, tai asumisyksikössä?*

Keskustelija 2: *Joo mä olen käyny monta kertaa.*

Ryhmän vetäjä: *Minkälaista se on ollu?*

Keskustelija 2: *Se on tosi kivaa, koska se on jotenkin niin mukava, se asuu just semmosessa, missä on monta muutakin ja kyllä siellä saa semmosen yksityisyyden kuitenkin, koska se on vähän niin kun pieni koti siinä jokaisella on huone, niin kyllä se on kiva.*

Kaveritoimintaan osallistuneita vammattomia ihmisiä oli selvästikin kiinnostanut erilaisuuteen tutustuminen ja he olivat myös kokeneet käytännössä kaveritoiminnan mahdollistaneen erilaiseen elämään kurkistamisen. Tosin on myös havaittavissa, että kaveritoimintaan osallistuvat ihmiset ovat todennäköisesti jo valmiiksi suhteellisen avarakatseisia ja ennakoluulottomia ihmisiä. Se ei kuitenkaan ollut estänyt heitä oppimasta lisää ja uusia asioita erilaisuudesta. Tulokset ovat siis samansuuntaisia kuin aiemmat tutkimustulokset nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta. Nuoria kiinnostaa uusiin asioihin tutustuminen. Myös tietynlainen idealismi saattaa vaikuttaa heidän osallistumisensa taustalla (Yeung 2002; Pessi & Saari 2008; Pessi & Oravasaari 2010).

5.1.6 Tukea tasavertaisesta kaveruudesta

Keskusteluissa viitattiin usein siihen, että kaveritoiminnassa koettiin olevan kyse ennen kaikkea kaveruudesta. Yksi syy kaveritoimintaan mukaan lähtemiselle olikin ollut se, että oli haluttu saada uusi kaveri.

No siiks, että se tuntui musta, että mä saisin semmone Best Buddies kaverin ja sitte se löyty sieltä, [kaveri] joka, se oli, joo.

No totta kai, että löytää hyvän kaverin silleen, että samanlaisen ainakin, ettei tule mitään hirveesti semmosta negatiivista palautetta siltä toiselta.

Mullakin oli toi sama, että ajatteli, että sieltä tulis joku hyvä ystävä.

Kaveritoiminnan koettiin soveltuvan erityisesti ihmisille, jotka ovat yksinäisiä ja kaipaavat ystävää. Seuraavassa keskusteluotteessa viitataan myös siihen, että kaveritoiminnan kautta voi löytää paitsi uusia myös erilaisia ihmisiä omaan elämäänsä.

Ryhmän vetäjä: *Mitäs sitten, jos te mietitte vaikka teidän työkavereita tai muita kavereita. Ootteko joskus suosittelu heille, että hei, täyttäkää tekin kaverihakemus?*

Keskustelija 4: *Mä oon, aina useinkin sanonu.*

Keskustelija 2: *Olen sanonu semmoselle vanhalle miehelle.*

Ryhmän vetäjä: *Miks te ootte sanonu?*

Keskustelija 2: *Kun se valittaa yksinäisyyttä.*

Ryhmän vetäjä: *Entäs [nimi]. Miks sä olet suositellu sun jollekin kavereille?*

Keskustelija 4: *Ihan just sen takia, että ne tapais uusia ihmisiä ja tutustuis erilaisiin ihmisiin ja uusiin ystäviin. Elämäkin vois muuttua jos ne sais ystävän, tapais niin kun erilaisia.*

Ihmiset kertoivat saneensa Best Buddies -kaveriltaan apua erilaisissa asioissa. Tukea oli saatu niin käytännön asioissa, kuten kotitöissä tai askartelussa, kuin henkisesti. Apu oli saattanut olla vastavuoroista eli kaveriparin molemmat osapuolet olivat joskus auttaneet toisiaan. Keskustelijat kertoivat yleensäkin kavereiden muodostavan tietynlaisen turvaverkoston, jonka kanssa jaetaan myös henkilökohtaisia asioita. Seuraava keskusteluote kertoo tuesta.

Ryhmän vetäjä: *No onks kaverista ollut teille jotakin apua?*

Keskustelija 4: *Paljonkin on mulle.*

Keskustelija 1: *On luottamus ja sellasta tukee ollut.*

Ryhmän vetäjä: *Minkälaista apua?*

Keskustelija 2: *Mulla on ollu ainakin se, että se on tota lähettäny viestiä sitten ja antanu neuvoja.*

Ryhmän vetäjä: *Missä asioissa esim.?*

Keskustelija 2: *Sillain, että jos se on tota, se on ollu sillai mulle, sillai jos se on ollu mun tykönä niin se on auttanu mua niin kun pyykin laitossa ja ihan tehty kaikkee.*

...

Keskustelija 1: *No me ollaan jotain kyllä askarreltu joskus ja toinen neuvoo toista ja toinen toista välillä, että kummatkin toisiaan ja sitten kumminkin sitä, että monessa asiassa niin henkilökohtaisessa asiassa saa tukea. En mä viitti henkilökohtaisia asioita paljon. Mutta kumminkin sillain, että kannustanut toisiaan ja tukenu toisiansa.*

Ryhmän vetäjä: *Mitäs [nimi], taisit nyökytellä, että on ollut apua.*

Keskustelija 4: *On ja aika paljonkin.*

Ryhmän vetäjä: *Minkälaisissa asioissa?*

Keskustelija 4: *Kaikennäkösissä. Se kaveruus on mulle aika tärkeä asia. Sitten se jos joku on lähellä, siitä saa niin kun tukee, että se on niin kun sillee mulle tärkeä, että se antaa mulle turvaa ja tukee.*

Keskustelija 2: *Turvaverkosto.*

Keskustelija 4: *Niin, just niin.*

Best Buddies -kaveruudesta kerrottiin saatavan tukea niin arkielämässä kuin erityisemmissäkin tilanteissa. Keskusteluissa ei kuitenkaan viitattu avustaja- tai tukihenkilötoimintaan. Kehitysvammaisten ihmisten ryhmäkeskustelussa kukaan keskustelijoista ei missään vaiheessa puhunut tukihenkilöstä tai avustajasta. Seuraavat lainaukset kertovat siitä, miten vammattomat ihmiset nimenomaan pitivät kaveritoiminnan tasavertaisuutta tärkeänä seikkana. He olivat pohtineet jo ennen kaveritoiminnan alkua juuri sitä, että he halusivat olla tasavertaisia kavereita eivätkä tukihenkilöitä. Kaveritoiminnan korostaminen tasavertaisena kaveruutena nähtiin tärkeäksi myös uusien osallistujien ohjeistettaessa.

Ja mulle selostettiin, kun mä kysyin täältä teidän projektilta, niin selostettiin, että tämä on nimenomaan semmosta henkistä ystävyyttä, mitä olin aatelutkin ja toivottavasti se sitten kanssa on niin, niin kun se olikin. Se arvelutti, että ei kai tässä kuitenkin tule sitä, että mä joudun jonkun kassin kantajaksi ja semmoseksi niin kun yksipuoliseksi tukihenkilöksi, mä halusin olla kaveri enkä tukihenkilö.

Mulla oli ehkä vähän samaa, samaa mieltä, kun olin aikaisemmin kuitenkin ollut tukihenkilö ja sitten mieltä, että onkohan tämä nyt ihan varmasti, että tästä tulee semmonen oikea kaverisuhde muodostuu.

Ehkä kanssa muistuttaa siitä, että se on kuitenkin, siinä olis tarkoitus tulla kaverisuhde, että se ei olis justiin mikään tukihenkilö tai hyväntekijä tai muuta, vaan että ihan kaveria etsimään menossa.

Best Buddies -kaveritoiminnan vahvuutena pidettiin sitä, että tasavertaisuuden periaate on näkynyt ja kuulunut niin kaveritoiminnan järjestämisessä kuin Kaveri-projektin kampanjoinnissa. Esimerkiksi kaveritoiminnan aloituskoulutuksessa oli korostettu, että kyseessä ei ole hoitosuhde ja että kenenkään ei tarvitse olla kehitysvammaisuuden asiantuntija. Kaveri-projektin asenteesta kerrottiin voineen oppia paljon.

Kahdenvälisen tasavertaisen kaveruuden lisäksi kaveritoiminnan anti oli ollut yhteisissä tapahtumissa. Tapahtumiin oltiin tyytyväisiä eikä niiden sisältöön ehdotettu muutoksia. Myös tulevaisuudessa hyvänä ideana pidettiin esimerkiksi karaokea, keilausta, tanssia ja syömistä. Seuraavasta lainauksesta tulee hyvin esiin se, että kaveritoiminnan yhteisestä tekemisestä ja ryhmämeiningistä oli selvästikin nautittu.

Oli vaan niin hauskaa, päräytettiin niitten mukaa ja hauskaa on ollu. Viime vuonnakin, 2007 se nyt oli, niin me tehtiin semmonen CD täällä. Meillä oli täällä kunnon bileet ja laulettiin karaokee ja tehtiin semmonen levy. Se oli kivaa.

Ehdotusten mukaan yhteisiä tapahtumia voisi olla tulevaisuudessa myös nykyistä useammin. Ainakin vammattomille ihmisille yhteisillä tapahtumilla näyttäisi olevan myös jonkinlainen vertaistuellinen merkitys. Yhteisissä tapahtumissa kaveriparit voivat vaihtaa ideoita ja kokemuksia. He toivatkin esille idean, jonka mukaan kaveripareja voisi kannustaa tapaamaan toisiaan myös pienemmissä ryhmissä esimerkiksi tietyllä paikkakunnalla.

Tällaisen pienempimuotoisen ryhmätoiminnan koettiin olevan tervetullutta varsinkin kaveritoiminnan kauden alussa.

Se oli kiva, että ois ollut ehkä vähän enemmänkin, koska sitten pystyi tavallaan tutustumaan myös niihin muihin kavereihin ja vaihtaa sitten vähän silleen, että no minkälaista teillä on ollut? Pysty tavallaan kuuleen niitä, mitä muut oli tehnyt, niin sitten sai tavallaan ideoita, hei, mekin voitas tehdä jotakin tollasta!

Vammattomat ihmiset esittivät toiveen nykyistä tiiviimmän ja tavallaan vertaistuellisen ryhmätoiminnan kehittämisestä. Se nivoutuu mielenkiintoisella tavalla pohdintaan Best Buddies -kaveruudesta toisaalta tavanomaisena kaveruutena ja toisaalta määräaikaisena toimintana. Tuloksista voi löytää jonkinlaisia yhteneväisyyksiä Yeung'n (2005) vapaaehtoismotivaatiota kuvaavan timanttimallin kanssa. Best Buddies -kaveritoimintaan osallistuneita ihmisiä on selvästi toisaalta motivoinut läheisyys, sillä he ovat halunneet saada itselleen uuden kaverin ja tutustua myös muihin osallistujiin. Toisaalta taas heitä on miellyttänyt etäisyys eli se, että Best Buddies -kaveritoiminta on määräaikaista. Myös seuraava sitaatti viittaa siihen, että kaveritoiminta on tiettyjen pelisääntöjen mukaista toimintaa.

Samaa mieltä ja just, että tavallaan sitten tässä on kuitenkin joku järjestö taustalla, että on työntekijöitä, jotka sitten tavallaan ohjeistaa sitä toimintaa ja on kuitenkin semmonen tietty rakenne sille toiminnalle ja ohjeita, että mitkä ne pelisäännöt on ja semmonen. On varmaan kanssa helppo siten tulla mukaan kun tietää jotenkin, että mitä odotetaan, mitä tämä on.

5.1.7 Yhteenvedo

Best Buddies -kaveritoimintaan osallistuneet ihmiset kertoivat tehneensä kaverinsa kanssa kaikenlaista mukavaa. Välillä harmilliseksi oli koettu se, jos tekemisestä ei ollut päätetty yhdessä ja tasapuolisesti. Kaverusten yhteydenpito oli tapahtunut monin eri tavoin, kuten puhelimitse tai Internetissä. Ongelmia yhteydenpidossa olivat aiheuttaneet kaverin passiivisuus ja kiireet sekä kommunikoinnin epäselvyydet ja väärinkäsitykset.

Best Buddies -kaverit pohtivat tilanteita, joissa kaveritoiminta syystä tai toisesta ei onnistunutkaan. Epäonnistumisen syiksi arveltiin huonon yhteydenpidon ja kaverin kiireiden lisäksi esimerkiksi henkilökemioiden yhteensopimattomuutta. Ongelmallisimmissa tapauksissa, kuten henkilökemioiden mennessä ristiin, parhaaksi ratkaisuksi koettiin kaveruuden keskeyttäminen. Kaveruuden epäonnistuminen ei kuitenkaan ollut niin huono kokemus, etteivätkö osallistujat olisi pohtineet mahdollisuutta saada uusi Best Buddies -kaveri.

Toiminnan määräaikaisuus nähtiin hyvänä asiana sitoutumisen selkeyden kannalta. Toisaalta se koettiin surulliseksi asiaksi. Ihmiset olivat halukkaita jatkamaan yhteydenpitoa kaverinsa kanssa myös virallisen kauden jälkeen. Osa keskustelijoista näki Best Buddies -kaveruuden olevan samanlaista kuin heidän muut, ei-järjestetyt kaveruutensa. Osa puolestaan koki kaveruuden olevan erilaista esimerkiksi suunnitelmallisuuden ja kaverin erityistarpeiden huomioimisen vuoksi.

Kaveritoiminta oli mahdollistanut erilaisuuden tutustumisen ja sen, että kehitysvammaisuudesta oli tullut aikaisempaa tutumpi ja luonnollisempi asia. Ennen kaikkea toiminta nähtiin kanavana saada uusi kaveri, josta on tukea ja turvaa elämässä. Tasa-vertaisuuden periaatetta korostettiin ja sen koettiin olevan toiminnan vahvuus. Kahden-

välisen kaveruuden lisäksi myös yhteiset tapahtumat olivat olleet mieluisia ja niitä toivottiin jatkossa enemmän.

Tulosten maalaama kuva Best Buddies -kaveruudesta toisaalta tavanomaisena kaveruutena ja toisaalta määräaikaisena toimintana on mielenkiintoinen. Kuvan voidaan tulkitä olevan jokseenkin yhteneväinen Yeung'n (2005) vapaaehtoisuudellaan timanttimallin kanssa. Toisaalta ihmiset kaipaavat läheisyyttä ja haluavat tuntea kuuluvansa ryhmään. Toisaalta taas he pitävät hyvänä sitä, että kaveritoiminta on määräaikaista toimintaa. Seuraavaksi luettelen vielä Best Buddies -kavereiden mainitsemat kehitysehdotukset.

Best Buddies -kavereiden kehitysehdotukset:

1. Säännöllinen yhteydenpito osallistujiin 2–3 kuukauden välein
2. Ennen kaveriparien päättämistä tapaaminen kasvotusten
3. Enemmän yhteisiä tapahtumia
4. Kaveriparien kannustaminen pienempiin ryhmäkokoontumisiin
5. Kaveritoiminnan markkinointi myös varttuneemmille ihmisille esimerkiksi työpaikan kautta

5.2 Vanhempien kokemuksia

Seuraavaksi esittelen kaveritoimintaan osallistuneiden nuorten vanhempien kokemuksia. Vanhempien haastatteluissa käsiteltiin nuoren Best Buddies -kaveruutta, kaveritoiminnan vaikutuksia nuoren elämään ja kaveritoiminnan kehittämistä. Vanhempien kokemukset voidaan tiivistää viiteen kokonaisuuteen, jotka kertovat kaverusten yhdessäolosta, yhteydenpidon haasteista, vanhempien roolista ja kaveritoiminnasta tukemassa itsenäisyyttä sekä edistämässä suvaitsevaisuutta.

5.2.1 Kaverusten yhdessäoloa

Vanhempien tietojen mukaan Best Buddies -kaverukset olivat tavanneet toisiaan noin kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa. Kavereiden yhdessä tekemiä asioita olivat esimerkiksi ruoanlaitto, ravintolassa syöminen tai elokuvissa käynti. Nuoret olivat myös viettäneet aikaa kirjastossa ja kaupungilla sekä käyneet kuuntelemassa bändejä.

Joskus vanmatonta nuorta oli harmittanut se, että tapaamiset Best Buddies -kaverin kanssa olivat olleet aina etukäteen sovittuja ja suunniteltuja. Esimerkiksi välimatkasta johtuen kaverukset eivät olleet voineet kulkea toistensa luokse itsenäisesti. Tapaamisia oli ollut harvoin ja ne olivat kestäneet suhteellisen pitkään. Nuori oli jäänyt kaipaamaan kaveruuteen enemmän spontaaniutta eli yhtäkkiä ja lyhyitä tapaamisia kuten iltalenkkejä. Vanhemmat olivat myös pettyneet, mikäli tapaamisia oli ylipäättään ollut kovin harvoin tai mikäli kaverukset eivät olleet kyläilleet toisillaan. Haastatteluissa pohdittiin, että kaveruuden alkuvaiheessa olisi tärkeä järjestää tapaamisia usein, jotta kaveruus lähtisi liikkeelle mahdollisimman luontevasti. Kaverukset voisivat tavata vaikka kotosalla ja tehdä yhdessä jotain aivan arkipäiväistä, kuten jutella tai käydä kävelyllä.

Vanhemmat olivat kuulleet nuoriltaan Best Buddies -aloituskoulutuksesta vain myönteisiä asioita. Myös yhteiset tapahtumat olivat olleet mieleisiä ja nuoret olivat olleet innoissaan muiden osallistujien tapaamisesta. Vanhemmat ehdottivatkin, että kaveriparit voisivat tavata toisiaan myös yhteisiä suuria tapahtumia epävirallisemmin joko ilman projektin työntekijöitä tai sitten työntekijöiden läsnä ollessa.

Vanhempien mukaan nuoret eivät joko olleet pohtineet kaveritoiminnan määrä-

aikaisuutta lainkaan tai sitten he olivat suhtautuneet siihen hyvin mutkattomasti. Nuori oli kokenut määräaikaisuuden hyvänä, mikäli kaveruudessa oli ollut ongelmia. Vanhemmat itse pohtivat kaveritoiminnan kauden olevan lyhyt, jos se on alle vuoden. Toisaalta taas kaveritoiminnan määräaikaisuus nähtiin hyvänä asiana, sillä nuorilla elämäntilanteet ja mielenkiinnon kohteet vaihtelevat muutenkin.

Vanhemmat kokivat Best Buddies -kaveruuden olevan samanlaista kuin heidän nuorensa muut kaveruudet, mikäli kaverukset olivat tehneet yhdessä arkipäiväisiä asioita. Toisaalta vammattoman kaverin osalta kaveruudesta oli puuttunut tasapuolisuus, mikäli hän oli joutunut yksin huolehtimaan yhteydenpidosta ja järjestämään kaikki tapaamiset. Jotkut vanhemmista näkivätkin Best Buddies -kaveruuden olevan tavanomaista kaveruutta järjestelmällisempää ja tiiviimpää. Joissain tapauksissa Best Buddies -kaveruus oli jatkunut tai vanhempi uskoi sen jatkuvan kauden jälkeen epävirallisena yhteydenpitona.

5.2.2 Yhteydenpidon haasteet

Vanhemmat toivat esille kaverusten yhteydenpitoon liittyviä haasteita. Erään vanhemman tietojen mukaan hänen kehitysvammaisen nuorensa Best Buddies -kaveruus tyrehtyi jo kauden alkuvaiheessa, mihin ainakin osasyynä olivat juuri yhteydenpidon ongelmat.

Yhteyden pitäminen ja tapaamisten sopiminen oli saattanut jäädä liiaksi tai kokonaan toisen kaverin harteille. Näin oli voinut käydä, mikäli toisella kavereista ei ollut valmiuksia oma-aloitteiseen yhteydenpitoon eikä hän ollut saanut siihen tukea tarpeeksi. Tällaisessa tilanteessa oli koettu, että aktiivisempi osapuoli joutui kantamaan kaveruudesta liian suuren vastuun. Kehitysvamman lisäksi myös nuoren iän kerrottiin vaikuttavan siihen, että osallistujat eivät välttämättä osaa itsenäisesti soittaa tai viestitellä kaverillensa vaan ovat helposti passiivisia osapuolia kaveruudessa.

Yhteydenpidon oli koettu kangertelevan myös siksi, että kavereista toisen mielenkiinto toimintaa kohtaan oli lopahtanut. Aktiivisempi kaveri oli yrittänyt tavoittaa kaveriaan turhaan tai saattanut saada usein vastauksen, että soitellaan myöhemmin. Yksipuolisen yhteydenpidon syynä olivat olleet myös vääränlaiset yhteydenpitotavat. Kaveria yritettiin tavoittaa tekstiviesteillä, vaikka tämä ei osannut lukea viestejä tai vastata niihin.

Haasteita kaverusten yhteydenpidolle aiheuttivat myös muutokset nuorten elämässä ja uusien lähi-ihmisten mukaantulo. Jos kehitysvammaisen ihminen muutti kesken kaveritoiminnan lapsuudenkodista asumisyksikköön, tiedon kaveritoimintaan osallistumisesta piti kulkeutua ohjaajille. Vaikka ohjaajat olisivatkin tienneet kaveritoiminnasta, he eivät välttämättä ottaneet samanlaista roolia kaverusten yhteydenpidossa, kuin mikä vanhemmilla oli ollut. Tällaisessa tilanteessa kaveritoiminta saattoi jäädä asumisyksikköön muutettaessa ikään kuin oman onnensa nojaan.

5.2.3 Vanhempien rooli

Haastatteluissa pohdittiin vanhempien roolia kaveritoiminnassa myös laajemmin kuin vain yhteydenpidon osalta. Toisaalta vanhemmat kokivat, että heidän roolinsa kaveritoiminnassa ei voi olla mitenkään erityinen. Kaveritoiminnan on tarkoitus olla nimenomaan nuorten keskinäistä toimintaa. He olivat ehkä muistuttaneet nuortaan yhteydenpidosta, mutta tämän enempää he eivät olleet halunneet asioihin puuttua.

Vanhemmat sanoivat, ettei heitä tarvitse huomioida nykyistä enempää kaveritoiminnan järjestäjien taholta. Esimerkiksi yhteydenpitoa vanhempien ja projektin välille ei kaivattu lisää. Vanhemmille riitti tieto mahdollisuudesta ottaa yhteyttä työntekijöihin, mikäli ongelmia tulisi. Kaveri-projektin työntekijöiden tuki nähtiin kuitenkin tärkeäksi itse kaveritoimintaan osallistuville nuorille. Mikäli kaveruus jatkuisi virallisen kauden

jälkeen ilman projektia, vanhemmat kokivat, että heidän itsensä tulisi olla enemmän mukana.

Osa vanhemmista koki saaneensa riittävästi tietoa kaveritoiminnasta esimerkiksi aloituskoulutuksessa nuorille jaetusta Best Buddies -kansiosista ja Kaveri-projektin Internet-sivuilta. Osa heistä kuitenkin kaipasi vanhemmille järjestettävää infotilaisuutta. Kaveruuden alussa vanhemmille tulisi järjestää infotilaisuus, jossa olisivat paikalla molempien kaverien vanhemmat ja ehkä myös kaveripari itse. Näin voitaisiin varmistaa, että molemmilla perheillä on selkeä käsitys kaveritoiminnan periaatteista. Infotilaisuudessa vanhemmille voitaisiin kertoa, että myös heidän tukeaan saatetaan kaivata kaveruudessa. Kasvotusten tapaaminen edesauttaisi myös sitä, että halutessaan vanhemmat voisivat olla enemmän mukana kaveritoiminnassa.

Vanhempien kertomusten mukaan joskus oli tuntunut siltä, että kehitysvammaisen kaverin perheessä toimintaan oli suhtauduttu jonkinlaisena avustajatoimintana. Vammaton kaveria oli saatettu pitää ikään kuin työntekijänä eikä tasavertaisena kaverina. Ääritapauksissa juuri vanhemmat olivatkin olleet niitä, jotka kaveritoiminnassa olivat aiheuttaneet ongelmia. Kokemusten mukaan silloin, kun kaverukset itse tai heidän perheensä eivät enää saa selvitettyä asioita keskenään, on projektin työntekijöiden syytä ryhtyä hoitamaan tilannetta. Tällaisessa tilanteessa voitaisiin harkita myös työntekijöiden vetämän yhteispalaverin järjestämistä.

5.2.4 Kaveruus tukemassa itsenäisyyttä

Vanhemmat näkivät kaveritoiminnan vahvuutena sen, että se mahdollistaa kaverisuhteiden solmimisen vammattomien ja kehitysvammaisten nuorten välillä. Eräs vanhempi kertoi, että kaveritoiminnan kautta hänen kehitysvammaisen lapsensa oli päässyt osalliseksi aivan tavanomaisesta teini-ikäisten höpötyksestä. Haastateltujen vanhempien kehitysvammaiselle lapselle Best Buddies -kaveri oli ollut ensimmäinen vammaton kaveri, joka ei ollut sukulainen.

Kehitysvammaisten nuorten vanhempia oli saattanut arveluttaa se, kuinka kaverusten yhdessäolo kahdestaan sujuu ja onko se turvallista. Vanhemmat olivat pelänneet esimerkiksi lapsensa hyväksikäyttöä raha-asioissa. Epäilykset olivat kuitenkin kaikonneet, kun vammattomien nuorten oli huomattu olevan mukana toiminnassa ihan vain vilpittömästä halustaan.

Kaveritoiminnalla kerrottiin olleen myönteisiä vaikutuksia kehitysvammaisten nuorten elämään. Vammaton kaveri oli mahdollistanut aikaisempaa itsenäisemmän ja ilman aikuista tapahtuvan liikkumisen. Kehitysvammaisilla nuorilla saattaa olla harvoin kavereita, joiden kanssa voi lähteä ulos ilman aikuista. Näin ollen monet nuoret viettävät paljon aikaa sisätiloissa ja oman perheen kanssa. Kaveritoiminta oli tuonut kehitysvammaisten nuorten elämään aktiivisuutta. Myös vammattoman nuoren elämässä kaveritoiminnalla oli voinut olla aktiiviva vaikutus.

Kehitysvammaisten nuorten vanhemmille kaveritoiminnan uskottiin olevan iso asia, koska perinteisesti perheen elämä lepää pitkälti vanhempien omilla harteilla. Vanhemmilla olikin usein ollut odotuksia kaveritoiminnalle. He olivat toivoneet nuoren saavan kaverin, jonka kanssa kulkea ja ulkoilla itsenäisesti. Vanhemmat olivatkin olleet pettyneitä, mikäli kanssakäyminen Best Buddies -kaverin kanssa oli ollut vaatimatonta eikä itsenäistä liikumista ollut tapahtunut.

Vanhempien kokemuksia kehitysvammaisten nuorten aktiivisuuden lisääntymisestä on mielenkiintoista verrata Best Buddies -kavereiden omiin kokemuksiin. Kehitysvammaiset ihmiset itse eivät kertoneet kaveritoiminnan tuoneen mitään uutta tekemistä tai mitään uusia asioita heidän elämäänsä. Syytä tähän eroavaisuuteen on todennäköisesti

useampia. Ryhmäkeskusteluun osallistuneet kehitysvammaiset ihmiset olivat vanhempia kuin haastateltujen vanhempien kehitysvammaiset lapset. Keskustelijat saattoivat siis olla jo valmiiksi itsenäisiä. Myös muutosten käsittely oli todennäköisesti kehitysvammaisille ihmisille hankalaa. Ryhmän vetäjänä koin erittäin haasteelliseksi kysymysten muotoilun. Todennäköisesti en onnistunutkaan esittämään kysymyksiä tarpeeksi selkeästi ja konkreettisella tasolla.

5.2.5 Kaveruus edistämässä suvaitsevaisuutta

Kaveritoiminnan antina vammattomille nuorille nähtiin ennen kaikkea suvaitsevaisuus. Vammaton nuori voi ilman ympäristön ja kaveriporukan paineita tutustua kehitysvammaiseen ihmiseen. Kaveritoiminta on myös vastavuoroista: siinä molemmat osapuolet saavat jotain. Monelle vammattomalle nuorelle kehitysvammaisuus voi olla täysin vieras asia. Haastatellut vanhemmat kertoivat, etteivät heidän vammattomat nuorensa olleet ennen tunteneet kehitysvammaista ihmisistä henkilökohtaisesti. Erilaisuuden kohtaamisen nähtiin opettavan nuorille paitsi avoimuutta myös tietynlaista nöyryyttä.

Kaveritoiminnan nähtiin olevan jokseenkin vaativaa vammattoman nuoren näkökulmasta. Toiminnassa vaaditaan tietyllä tavalla vastuuntuntoa, aikuisuutta ja valmiutta suhtautua kehitysvammaisuuteen. Teini-ikäisten vammattomien nuorten osallistuminen kaveritoimintaan koettiin hienoksi ja ehkä hieman yllättäväksi asiaksi. Esimerkiksi kehitysvammaisen kaverin kanssa liikkumisen epäiltiin vaativan rohkeutta. Haastatteluissa tuotiin esiin näkemys, että mikäli vammaton nuori ei ymmärrä vastuutaan kaveruudessa, kaveruus saattaa epäonnistua ja muodostua negatiiviseksi kokemukseksi molemmille osapuolille.

Vanhemmat näkivät kaveritoimintaan osallistumisen olevan vammattomalle nuorelle asennetasolla haasteellinen tehtävä. Kaveritoimintaan osallistuneet vammattomat ihmiset itse eivät puhuneet kaveritoiminnan haastavuudesta asenteisiin liittyen. Tämä eroavaisuus saattaa kertoa siitä, että vanhemmat näkivät kehitysvammaisuuteen kohdistuvat ennakkoluulot vahvemmiksi kuin Best Buddies -kaverit. Ehkä eroavaisuus liittyy sukupolvien välisiin eroihin.

5.2.6 Yhteenveto

Vanhempien kertomusten mukaan Best Buddies -kaverukset olivat tehneet yhdessä tavanomaisia, nuoria kiinnostavia asioita. Joskus yhdessäolossa oli harmittanut spontaanin puute ja se, että tapaamisten suunnittelu oli ollut yksinomaan toisen kaverin vastuulla. Tämä olikin erottanut Best Buddies -kaveruuden tavanomaisesta, ei-järjestetystä kaveruudesta. Myös kaverusten kanssakäymisen vähyys oli harmittanut vanhempia.

Ongelmia kaveritoiminnassa oli aiheuttanut yhteydenpidon yksipuolisuus, toisen osapuolen mielenkiinnon lopahtaminen, väärät yhteydenpitotavat ja muutto lapsuudenkodista asumisyksikköön kesken kaveritoiminnan. Haasteiden myötä vanhemmat olivat pohtineet myös omaa rooliaan kaveruuden tukijoina. Joissain tapauksissa kaverusten yhteydenpito ei tuntunut toimivan ilman vanhempien apua, jolloin vanhempien myös toivottiin tukevan nuortaan. Toisaalta taas vanhemmat olivat halunneet tietoisesti jättää kaveruuden nuorten omaksi asiaksi.

Yleisesti ottaen kaveritoiminnan nähtiin olevan tärkeää, sillä se tukee kehitysvammaisten nuorten itsenäistymistä. Vammaton kaveri mahdollistaa sen, että nuori voi liikkua ilman vanhempaa. Vammattomille nuorille kaveritoiminta nähtiin tilaisuutena tutustua kehitysvammaiseen ihmiseen henkilökohtaisesti ja oppia sitä kautta kohtaamaan erilaisuutta. Kaverina toimimisen koettiin olevan vastuullinen ja asennetasolla haastava

tehtävä vammattomille nuorille. Mielenkiintoista on se, että kaveritoiminnan itsenäisyyttä tukevaa luonnetta tai haastavuutta asennetasolla ei tuotu juuri lainkaan esille kaveritoimintaan osallistuneiden ihmisten omassa puheessa. Seuraavaksi olen listannut vielä vanhempien esittämät kehitysehdotukset.

Vanhempien kehitysehdotukset:

1. Kaveriparien kannustaminen pienempiin ryhmäkokoontumisiin
2. Infotilaisuus vanhemmille kaveruuden alussa
3. Mahdollisten konfliktien selvittely yhteispalaverissa

5.3 Ohjaajien kokemuksia

Seuraavaksi tarkastelen sitä, minkälaista kaveritoiminta on ollut siihen osallistuneiden kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden näkökulmasta. Asumisyksiköiden ohjaajien haastattelussa aiheina olivat asukkaan Best Buddies -kaveruus, kaveritoiminnan vaikutukset asukkaan elämään ja kaveritoiminnan kehittäminen. Ohjaajien kokemukset voidaan tiivistää neljään kokonaisuuteen, jotka kertovat yhdessäolosta kaverin kanssa, asumisyksikön ulkopuolisen kaverin merkityksestä, tiedonkulun haasteista ja sääntöjen aiheuttamista ongelmista.

5.3.1 Yhteiset hetket ja retket

Ohjaajien tiedon mukaan asukkaat olivat tavanneet Best Buddies -kaveriaan noin kaksi kertaa kuussa. Jotkut kaveripareista tosin olivat tavanneet harvemmin eli noin kuukauden tai parin kuukauden välein. Kaverusten yhdessäolo oli sisältänyt erilaisia aktiviteetteja. He olivat laittaneet ruokaa, leiponeet, lenkkeilleet ja käyneet yhdessä kahvilla tai ravintolassa syömässä. Lisäksi he olivat kierrelleet kaupungilla tai kirpputoreilla sekä käyneet uimassa, elokuvissa tai huvipuistossa. Joskus kaverukset olivat olleet yhteisellä reissulla. Osa asukkaista oli vierailut kaverinsa luona. Myös asukkaiden kaverit olivat vierailleet asumisyksikössä. Nämä vierailut olivat ohjaajien havaintojen perusteella sujuneet hyvin. Asukkaille kaverin kylässä käyminen oli ollut tärkeää.

Asukkaiden kaverit olivat vaikuttaneet välillä hyvin kiireisiltä. Toisaalta se oli harmitantua, koska tapaamisia oli ollut harvoin. Toisaalta sekä asukkaat että ohjaajat olivat suhtautuneet kiireisiin ymmärtäväisesti. Välillä tapaamisten peruuntuminen oli aiheuttanut suuren pettymyksen, jota tosin oli lieventänyt se, jos oli saatu sovittua uusi tapaaminen.

Pääsääntöisesti Best Buddies -aloituskoulutus oli ohjaajien mukaan ollut asukkaille hyvä kokemus. Erään kerran kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten ruokailu oli tapahtunut erikseen, minkä asukas oli kokenut hyvin loukkaavana. Myös yhteisistä tapahtumista oli tykätty eikä niiden järjestämisessä ollut mitään huomautettavaa. Tapahtumien ilmaisuutta kiiteltiin ja ehdotettiin, että niitä voisi olla enemmän ja mieluusti lyhyen välimatkan päässä. Yhteiset tapahtumat kuvattiin tärkeiksi muihin osallistujiin tutustumisen ja kokemusten vaihtamisen kannalta. Joskus asukkaan osallistuminen reissuille ilman ohjaajaa oli jännittänyt vastuukysymysten vuoksi, mutta kaikki oli sujunut hyvin. Myös asukasta itseään oli saattanut jännittää lähteä kaverin kanssa kauemmas kotoa.

Kaveritoiminnan määräaikaaisuudesta oli usein keskusteltu asukkaan kanssa, vaikkakin joskus asukkaan oli ollut hankala ymmärtää asiaa. Määräaikaaisuuteen suhtautumista oli helpottanut se, että asukkaat olivat tienneet siitä alusta asti. Asukkaat ovat myös saattaneet tottua joidenkin ihmissuhteiden määräaikaaisuuteen esimerkiksi sitä kautta,

että myös ohjaajat vaihtavat välillä työpaikkaa. Ohjaajia itseään toiminnan määräaikaisuus saattoi harmittaa ja he toivoivat, että kaveruus saman ihmisen kanssa jatkuisi.

Ohjaajat pitivät mahdollisena, että asukkaiden Best Buddies -kaveruus jatkuisi virallisen kauden jälkeen tavanomaisena kaveruutena. Jatkumista voisi edesauttaa se, että kaverusten luonteet sopisivat yhteen tai heillä olisi jotain yhteistä, kuten samanlainen elämäntilanne tai samoja mielenkiinnonkohteita. Epävirallisessa kaveruudessa kanssakäymisen epäiltiin olevan kenties vähäisempää kuin virallisessa kaveritoiminnassa.

5.3.2. Oman kaverin merkitys

Ohjaajat korostivat sitä, että kaveritoiminta oli ollut asukkaille erittäin tärkeä asia. Oli ollut iso ylpeyden aihe, että Best Buddies -kaveri oli oma eikä koko asumisyksikön kaveri. Oman kaverin kanssa oli voinut viettää aikaa kahdestaan. Usein asumisyksiköissä asioita tehdään laumassa, sillä ohjaajien on vaikea irrottautua vain yhden asukkaan seuraksi. Joskus jo se oli merkinnyt asukkaille paljon, että heillä oli ollut tieto kaverin olemassaolosta eli joku ihminen, joka saattoi soittaa. Myös yhteiset tapahtumat olivat olleet merkittäviä, sillä asukkaille oli ollut tärkeää kuulua Best Buddies -porukkaan.

Kaveritoiminnalla oli voitu tukea asukkaan aktiivisuutta ja oma-aloitteisuutta siten, että hän oli hoitanut kaveruutta itsenäisesti. Väillä oli ollut yllättäväkin huomata, miten aikaisemmin hyvin passiivinen asukas oli tehnyt itse aloitteita kaverin suuntaan, soitellut ja mennyt kylään. Kaveruus oli voinut myös rohkaista asukkaita liikkumaan, matkustamaan tai yleensä keksimään uusia virikkeitä ja uutta tekemistä.

Tärkeää oli ollut, että sai omanikäisen ystävän, johon saattoi samaistua. Kaveruudessa oli voinut oppia sosiaalisia taitoja ja omien ajatusten sekä tunteiden ilmaisemista. Nämä opitut taidot voivat auttaa kavereiden löytymisessä jatkossakin. Ohjaajien mukaan keskustelut kaverin kanssa olivat saattaneet jäädä asukkaan mieleen ja niistä oli kerrottu muillekin asukkaille. Keskustelut olivat myös saattaneet tarjota asukkaalle mahdollisuuden oppia uutta tietoa esimerkiksi luonnosta. Hyvänä asiana pidettiin sitä, että kaveruuden syntyminen oli tapahtunut pikkuhiljaa.

Ohjaajat korostivat, että suuri anti kaveritoiminnassa on asumisyksikön ulkopuolisen ihmissuhteen mahdollistaminen. Usein asukkaiden elämä pyörii pitkälti tai kokonaan asumisyksikön piirissä. Best Buddies -kaverissa tärkeää on, että hän on tasavertainen kaveri eikä työntekijä, jolla on velvoitteita ohjata ja valvoa asukasta. Velvoitteistaan johtuen ohjaaja ei voi olla koskaan aito kaveri asukkaille. Toki uudesta kaverista huolimatta asukkaiden elämä saattoi pyöriä edelleen etupäässä ohjaajien ja sukulaisten kanssa, mutta elämänpiiri oli voinut kuitenkin laajentua.

Kaveritoiminnan nähtiin voivan helpottaa asukkaiden yksinäisyyttä. Varsinkin tukiasunnoissa asuvat ihmiset saattavat olla yksinäisiä, sillä he jäävät helposti asumisyksiköissä tapahtuvan tekemisen ulkopuolelle. Joillain asukkailla ei myöskään ole lähi-ihmisinä kuin ohjaajat, sillä he eivät välttämättä ole juuri tekemisissä lapsuuden perheensä tai muiden sukulaistensa kanssa. Usein asukkaiden ongelmat liittyvätkin juuri sosiaaliseen toimintaan ja ihmissuhteiden vähyyteen. Lisäksi joillain asukkailla kaverisuhteiden solmimista hankaloittaa haastava käyttäytyminen.

Kaveritoiminta voi pitkällä tähtäimellä auttaa itsetunto-ongelmissa, kun asukkaat saavat onnistumisen kokemuksia oman kaverin kanssa. Ohjaajilla oli usein ollut myös odotuksia liittyen kaveritoiminnan myönteisiin vaikutuksiin. He olivat toivoneet asukkaansa saavan oman, asumisyksikön ulkopuolisen kaverin, jonka kanssa voi liikkua itsenäisesti ja kokea mukavia asioita. Ohjaajat olivat myös toivoneet vammattoman kaverin sitoutuvan toimintaan, jotta asukkaat eivät joutuisi pettymään.

Asukkailla ei useinkaan ollut aikaisemmin ollut vammattonta kaveria, joka ei olisi

sukulainen tai entinen ohjaaja. Toisaalta joidenkin asukkaiden oli ollut vaikea hyväksyä omaa kehitysvammaisuuttaan, jolloin he olivat pyrkineet liikkumaan aina vammattomien ihmisten kanssa. Tällaisessa tilanteessa kaveritoiminta oli voinut olla edistämässä niin oman kuin muidenkin ihmisten kehitysvammaisuuden ja yleensä erilaisuuden hyväksymistä.

Nämä ohjaajien näkemykset oman kaverin merkityksestä ovat samansuuntaisia kuin vanhempien näkemykset vammattomasta kaverista tukemassa kehitysvammaisen nuoren itsenäistymistä. Lähi-ihmiset selvästikin näkivät kaveritoiminnan tarpeen ja siihen osallistumisen myönteiset vaikutukset kehitysvammaisten ihmisten elämässä. Kehitysvammaisten ihmisten ryhmäkeskustelussa asumisyksiköiden elämä ei tullut mitenkään esille. Tämä johtui varmasti siitä, että tietojemme mukaan vain yksi keskustelijoista asui asumisyksikössä.

5.3.3 Tiedonkulun haasteet

Osa asukkaista oli pitänyt yhteyttä Best Buddies -kaveriinsa itsenäisesti esimerkiksi soittelemalla tai lähettelemällä tekstiviestejä. Kaveritoiminta oli tarjonnut tilaisuuden itsenäisen yhteydenpidon opetteluun. Jos asukkaalla ei ollut omaa puhelinta käytössä, yhteydenpito kaveriin tapahtui ohjaajien puhelimen kautta. Useimmiten vammaton kaveri oli soittanut asumisyksikköön ohjaajille. Joskus asukkaan puhelin oli ollut hänen käytössään vain tiettyinä aikoina. Tällöin ongelmana oli saattanut olla se, että kaveri ei ollut saanut asukasta kiinni. Tällaisessa tilanteessa hyväksi ratkaisuksi koettiin, että kaveri soitti asumisyksikköön.

Asukkaiden itsenäiseen yhteydenpitoon kavereidensa kanssa oli liittynyt myös ongelmia. Välillä asukkaat olivat soitelleet tai lähettäneet tekstiviestejä kaverilleen liian usein, minkä oli koettu ahdistaneen kaveria. Ohjaajat toivoivatkin, että kaverit ottaisivat heihin yhteyttä mahdollisimman varhaisessa vaiheessa, mikäli asukkaiden puhelimen käyttö on häiritsevää.

Joskus ohjaajilla oli ollut vaikeuksia pysyä kärryillä kaverusten menemisistä ja yleensäkin kaveritoiminnan jatkumisesta. Tieto ei välttämättä ollut kulkeutunut asukkaalta ohjaajille tai sitten asukkaallakaan ei ollut selvyyttä tilanteesta. Ohjaajat sanoivat, että heidän olisi hyvä saada projektilta silloin tällöin tietoa siitä, jatkuuko heidän asukkaansa kaveritoiminta edelleen vai ei.

Jotkut ohjaajat toivoivat, että vammaton kaveri kertoisi myös heille, mitä kaverit ovat ajatelleet tehdä yhdessä. Ohjaajien olisi hyvä tietää käytännön järjestelyiden takia esimerkiksi se, onko myös vammaton kaveri osallistumassa yhteiseen tapahtumaan. Haastattelussa myös ehdotettiin, että projekti voisi järjestää asumisyksikön ohjaajille ja vammattomalle kaverille yhteistapaamisen tai useampia sellaisia, jotta he voisivat tutustua toisiinsa.

Best Buddies -kansiota oli pidetty hyvänä ja sitä oli luettu yhdessä asukkaan kanssa. Myös ohjaajilla voisi olla käytössään oma kansio. Muuten ohjaajille oli useimmiten riittänyt tietoa siitä, että he voivat tarpeen tullen ottaa yhteyttä projektin työntekijöihin. Joskus ohjaajat olisivat tosin kaivanneet tietoa yhteisten tapahtumien yksityiskohdista myös suoraan projektilta eikä vain asukkaan kautta.

5.3.4. Ongelmana säännöt

Ohjaajat kertoivat joidenkin asukkaiden käytöksen olevan haastavaa, minkä vuoksi asumisyksikössä oli sovittu erilaisista säännöistä. Joskus asukkaan tilanne oli voinut olla niin vaikea, että hänen tapaamisensa Best Buddies -kaverin kanssa olivat olleet aina

valvottuja eli paikalla oli ollut ohjaaja. Vammattomalle kaverille valvotut tapaamiset olivat saattaneet olla kiusallisia ja hän oli kritisoinut asumisyksikön sääntöjä. Ohjaajat sanoivat, että vastuukysymyksistä johtuen säännöistä ei voitu joustaa.

Tarvittaessa ohjaajat olivat ottaneet yhteyttä vammattomaan kaveriin ja selittäneet sovittuja sääntöjä ja asukkaiden käytöstä. Haastava käytös ja kaveriin ripustautuminen olivat ohjaajien mukaan kuitenkin saattaneet olla sellaisia syitä, miksi jotkut kaveruuksista olivat keskeytyneet.

Ihmisten soveltuvuus Best Buddies -kaveritoimintaan on määritelty Kaveri-projektissa siten, että ihmisen tulee olla valmis kahdenväliseen kaveruuteen. Kaveritoiminnan periaatteisiin ei kuulu kysellä ihmisten diagnooseja tai käytökseen liittyä asioita. Sen sijaan käytännön asioista, kuten osallistujien liikkumisesta, kommunikoinnista tai puhelimen käytöstä, saatetaan kysyä. Kaveri-projektin aikana on hyvin harvoin kuultu, että jonkun osallistujan käytös olisi aiheuttanut kaveruudelle ongelmia. Joissain tapauksissa vammattomat kaverit ovat ilmaisseet suhtautuvansa kriittisesti nimenomaan asumisyksiköiden sääntöihin eikä kaverinsa käytökseen.

Ohjaajat näkivät tarvetta heidän ja vammattoman kaverin yhteiselle tapaamiselle myös asukkaiden haastavan käytöksen takia. Tapaamisessa voitaisiin käydä läpi asukkaan kanssa sovittuja pelisääntöjä. Yleisesti ottaen haastatteluissa korostettiin sitä, että vammattomien kavereiden tulisi rohkeasti ottaa ohjaajiin yhteyttä, mikäli joku asia askarruttaa heitä. Myös projektin työntekijät voisivat rohkaista tässä aikaisempaa enemmän.

Sekä tiedonkulun haasteista että sääntöjen aiheuttamista ongelmista puhuessaan ohjaajat tuntuivat toivovan, että vammaton kaveri olisi muuta kuin tavanomainen kaveri. Osallistuminen järjestettyihin tapaamisiin ohjaajien kanssa korostaisi vammattoman kaverin roolia yhteistyökumppanina. Nyt kerätyn aineiston valossa on vaikea sanoa, kuinka vammattomat ihmiset suhtautuisivat tiiviimpään yhteistyöhön ohjaajien kanssa. Kaveri-projektissa vammattomia kavereita on rohkaistu olemaan yhteydessä ohjaajiin, mikäli sen on katsottu olevan tarpeellista kavereiden yhteydenpidon tai tapaamisten sopimisen kannalta. Erilaisia palavereja pohtiessa tulee muistaa, että Best Buddies -kaveruuden on tarkoitus olla tasavertaista ja arkipäiväistä.

5.3.5 Yhteenvedo

Ohjaajat näkivät Best Buddies -kaveritoiminnan tarjoavan asukkaille oman, asumisyksikön ulkopuolisen kaverin, mikä on äärettömän tärkeää. He kantoivat huolta siitä, että monet kehitysvammaiset ihmiset ovat kovin yksinäisiä. He toivoivat kaveritoimintaan löydettävän lisää vammattomia ihmisiä ja myös vammattomia miehiä. Ohjaajia askarrutti myös kaveritoiminnan tavoitettavuus. Varsinkin yksin tai iäkkäiden vanhempien kanssa asuvat kehitysvammaiset ihmiset ovat usein erilaisten palveluiden ja tukiverkoston ulkopuolella, jolloin he eivät välttämättä saa tietoa toiminnasta. Ehdotuksen mukaan asumisyksiköille voitaisiinkin järjestää yhteinen infotilaisuus, jotta tieto kaveritoiminnasta leviäisi mahdollisimman laajalle.

Ohjaajien kokemukset kaverusten yhdessäolosta olivat myönteisiä. Esimerkiksi kavereiden vierailut asumisyksikössä olivat ohjaajien mukaan sujuneet hyvin. Joskus vammattomien kavereiden kiireet ja tapaamisten vähyys oli harmittanut ohjaajia. Ongelmia kaveritoiminnassa oli aiheuttanut tiedonkulku. Osallistujan asuessa asumisyksikössä kaveritoiminnassa on tavallaan mukana neljä eri tahoja: asukas, kaveri, ohjaajat ja projektin työntekijät. Näin ollen ohjaajat eivät välttämättä aina tieneet, mitä asukkaan kaveritoiminnalle kuului. Ohjaajien mukaan joskus asukkaat olivat soitelleet tai viestitelleet Best Buddies -kaverilleen liian usein.

Joissain tapauksissa kavereiden tapaamisia hankaloitti se, että haastavan käytöksen

takia asukkaalle oli asetettu asumisyksikössä sääntöjä. Yleisesti ottaen ohjaajat korostivat sitä, että kavereiden tulisi ottaa heihin rohkeasti yhteyttä, mikäli ongelmia ilmenee. Kaveritoiminnan ongelmista puhuessaan ohjaajat selvästikin asettivat toiveita sille, että vammaton kaveri olisi tavanomaisen kaverin sijasta ikään kuin yhteistyökumppani. Seuraavaksi on listattuna ohjaajien esittämät kehitysehdotukset.

Ohjaajien kehitysehdotukset:

1. Enemmän yhteisiä tapahtumia ja lyhyempien välimatkojen päässä
2. Tietoa tapahtumien yksityiskohdista myös suoraan asumisyksikköön
3. Yhteistapaamisia ohjaajille ja vammattomalle kaverille
4. Kavereita rohkaistaan ottamaan yhteyttä asumisyksikköön, mikäli ongelmia ilmenee
5. Asumisyksiköille tietoa heidän asukkaidensa kaveritoiminnan tilanteesta
6. Ohjaajille oma Best Buddies -kansio
7. Kaveritoiminnan markkinointi vammattomille ihmisille ja erityisesti vammattomille miehille
8. Kaveritoiminnan tiedotuksen lisääminen kehitysvammaisille ihmisille ja heidän parissaan työskenteleville, esim. infotilaisuus asumisyksiköille

5.4 Kuulumisia koulumaailmasta

Koulumaailman näkemyksiä kerättiin haastatteleamalla Kaveri-projektin kanssa yhteistyötä tehneiden oppilaitosten edustajia. Haastatteluissa käsiteltiin kaveritoiminnasta saatuja kokemuksia, kaveritoiminnan merkitystä ja toiminnan kehittämistä. Olen tiivistänyt edustajien ajatukset viiteen kokonaisuuteen: innostus uudelta toiminnasta, mukaan lähtemisen haasteet, kaveritoiminnan infotilaisuus, kaveritoiminta vapaaehtoistoimintana ja kaveritoiminnan ja oppilaitosten välinen yhteistyö.

5.4.1 Innostus uudelta toiminnasta

Oppilaitosten edustajien haastatteluissa nousi vahvasti esiin usko Best Buddies -kaveritoiminnan merkitykseen niin opiskelijoiden keskuudessa kuin koko yhteiskunnassa. Kaveritoiminta mahdollistaa kehitysvammaisten ja vammattomien nuorten kavereiden ja ylipäättään kohtaamisen. Monelle vammattomalle ihmiselle kehitysvammaisuus on täysin tuntematon asia. Kaveritoiminnan kautta he pääsevät tutustumaan kehitysvammaisuuteen ehkä ensimmäistä kertaa elämässään. Henkilökohtaiset kontaktit kehitysvammaisiin ihmisiin ovatkin tärkeitä pyrittäessä eroon ennakkoluuloista ja mustavalkoisista käsityksistä.

Kaveritoiminta voi toimia myös tapana tehdä kehitysvamma-alaa tutuksi lähiohjaajaopiskelijoille ja madalta näin heidän kynnystään suuntautua vammaistyöhön. Nuoret pitäisi saada oivaltamaan, mitä mahdollisuuksia vammaistyö tarjoaa. Kaveritoiminta antaa esimerkin tavasta puhua kehitysvammaisuudesta nuorison kielellä. Myös jo vammaistyön valinneille opiskelijoille opetetut asiat voivat konkretisoida kaveritoiminnan kautta. Vammaistyön koulutuksessa pyritään korostamaan kehitysvammaisten ihmisten valtaistumista. Aktiivisen ja itsenäisen kehitysvammaisen ihmisen tapaaminen saattaa auttaa opiskelijoita ymmärtämään, mistä asiassa oikein on kyse. Myös perusopetuksessa tai lukiossa oleville nuorille kaveritoiminnasta voi olla apua jatkokoulutusmahdollisuuksia pohtiessa.

Kehitysvammaisille ihmisille kaveritoiminta tarjoaa mahdollisuuden päästä mukaan tavanomaiseen tekemiseen yhteiskunnassa. Kehitysvammainen nuori pääsee kokemaan

kahdenvälisen kaveruuden ja pois kodin piiristä. Päästäkseen tekemään haluamiaan asioita itsenäisesti nuoret tarvitsevat sellaista tukea, jota vammaton kaveri voi tarjota. Kehitysvammaisten nuorten koulutuksessa painotetaan vapaa-ajan taitoja. Kaveritoiminnan kautta nuoret pääsevät tutustumaan asioihin käytännössä, kuten menemään esimerkiksi elokuviin kaverin kanssa. Vapaa-aika on iso ongelma monille kehitysvammaisille opiskelijoille, sillä rohkaisun ja tuen puuttuessa monet asiat jäävät vain haaveiksi ja suunnitelmiksi.

Oppilaitosten edustajat kertoivat, että kehitysvammaiset opiskelijat olivatkin puhuneet kaveritoiminnastaan paljon opiskelupaikassaan. Kerrottavaa oli riittänyt, sillä vammattoman kaverin kanssa oli ollut mahdollista lähteä liikkeelle ja mennä eri paikkoihin. Myös opiskelijoiden odotukset kaveritoiminnasta olivat olleet kovin suuret. Välillä pettymyksiä oli aiheuttanut se, ettei vammaton kaveri ollutkaan ehtinyt tavata niin usein kuin mitä opiskelija olisi toivonut.

Myös se koettiin hyvänä, että kaveritoiminnan ideana on tasavertainen kaveruus vastakohtana holhoukselle. Nuoret voivat viettää aikaa keskenään ja päättää itse, mitä he yhdessä tekevät. Kaveritoimintaan osallistuessaan sekä kehitysvammaiset että vammattomat nuoret voivat oppia vuorovaikutus- ja ihmissuhdetaitoja.

Kaveritoiminnan kautta voidaan opettaa ja edistää niin sanottuja pehmeitä arvoja, kuten välittämistä ja toisten ihmisten huomioonottamista. Kaveritoiminta korostaa suvaitsevaisuutta ja tuo esille elämän monimuotoisuuden. Toiminnassa mukana ollessaan opiskelijat voivat oppia ymmärtämään ja kohtaamaan erilaisuutta. Nuoret saattavat huomata, että lopulta kaikki ihmiset ovat kuitenkin hyvin samanlaisia. Näin opiskelijat voivat avartaa maailmankuvaansa.

5.4.2 Mukaan lähtemisen haasteet

Oppilaitosten edustajat toivat esille useita haasteita, jotka liittyvät kaveritoimintaan mukaan lähtemiseen. Valtakunnallisesti tarkasteltuna kaveritoimintaan on osallistunut yli kaksisataa ihmistä, mutta yksittäisissä oppilaitoksissa osallistuneiden määrä on voinut jäädä muutamaan opiskelijaan. Edustajat olisivatkin kaivanneet projektilta tietoa siitä, kuinka moni heidän opiskelijoistaan lopulta lähti mukaan kaveritoimintaan.

Edustajat näkivät useita syitä sille, miksi vammattomat opiskelijat saattavat arkailla kaverihakemuksen täyttämistä. Nuorilla on kovin vähän aikaa mihinkään ylimääräiseen opiskelun ja mahdollisten töiden ohella. Sitoutuminen toimintaan voi siis tuntua hankalalta, ja sinänsä kaveritoiminnan määräaikaisuus onkin hyvä asia. Pienemmällä paikkakunnilla myös huonot kulkuyhteydet saattavat hankaloittaa kaveritoimintaan osallistumista.

Opiskelijoita saattaa arveluttaa, että millaista toiminta käytännössä olisi. He saattavat ajatella, että kyseessä olisi avustaminen tai hoivatyö. Edustajat epäilivät, että opiskelijat eivät välttämättä osaa ajatella kehitysvammaisen ihmisen voivan olla hyvinkin omatoiminen. Nuoret saattavat olla myös itsekriittisiä ja pohtia, ovatko he oikeita ihmisiä toimintaan.

Arveluttavaa voi olla se, että yleensä kaveruus syntyy spontaanisti, mutta kaveritoiminnassa se on järjestettyä. Nuoret saattavat pohtia sitä vaihtoehtoa, että kaveruus ei toimikaan. Kaverihakemus voi jäädä täyttämättä myös siksi, että toimintaan ei haluta lähteä yksin vaan jonkun tutun kanssa, mutta sitten kukaan tuttavista ei olekaan innostunut. Nuorilla saattaa olla sosiaalisia paineita ja he pohtivat, mitä opiskelukaverit sanovat, jos he lähtevät mukaan kaveritoimintaan. Joissain oppilaitoksissa kaverihakemuksia oli voinut hakea huomaamattomasti esimerkiksi opintojenohjaajalta, jos ei uskaltanut sitä julkisesti infotilaisuudessa tehdä.

Monet koulujen edustajat olivat pohtineet, miten kaveritoimintaan osallistumisen kynnystä saataisiin madallettua. Vammattomia opiskelijoita voitaisiin tukea mukaan

lähtemisessä esimerkiksi siten, että kaveritoiminnasta kiinnostuneet opiskelijat tapaisivat ryhmässä. He voisivat pohtia yhdessä kaveritoimintaan osallistumista ja siihen liittyviä kysymyksiä. Rohkaisijoina ryhmässä voisivat toimia sellaiset opiskelijat, jotka ovat jo olleet mukana kaveritoiminnassa. Myös lukiossa toimivat tutorit voisivat olla mukana edistämässä kaveritoimintaan osallistumista. Kaveritoimintaa esiteltäisiin tarkemmin tutoreille ja he toimisivat esimerkkeinä ja rohkaisijoina kaveritoimintaan mukaan lähtemisessä. Kehitysvammaiset ja vammattomat nuoret voisivat myös tutustua toisiinsa ensin jossain ryhmämuotoisessa tapaamisessa, ja vasta tämän jälkeen alkaisi kahdenvälinen kaveruus. Ryhmätapaamisessa toiminnallisuus ja yhteinen tekeminen voisi helpottaa nuorten tutustumista toisiinsa.

Haastatteluissa nousi esiin jonkin verran tietoa siitä, minkälaista opiskelijoiden Best Buddies -kaveruus oli käytännössä ollut. Eräs vammaton opiskelija oli toivonut, että Best Buddies -kavereiden yhteistapaamisia olisi ollut useammin. Jos samasta oppilaitoksesta oli osallistunut kaveritoimintaan useampi opiskelija, olivat he saattaneet yhdessä keskustella kokemuksistaan ja antaa toisilleen vinkkejä. Tämä toive tiiviimmästä kanssakäymisestä muiden kaveritoimintaan osallistuvien ihmisten kanssa on samansuuntainen kuin vammattomien kavereiden esittämät ajatukset. Yhteisillä tapahtumilla on selvästi myös verstaustuellinen eikä ainoastaan viihdyttävä merkitys.

Oppilaitosten edustajien näkemysten mukaan kaveritoiminnasta voisivat hyötyä erityisesti ujut ja arat henkilöt. Niin kehitysvammaisista kuin vammattomistakin opiskelijoista toimintaan tuntuivat valikoituvan kuitenkin jo valmiiksi sosiaaliset nuoret. Voitaisiinkin pohtia keinoja, miten hiljaisia opiskelijoita saataisiin rohkaistua mukaan toimintaan. Kaveritoimintaa voisi esimerkiksi ikään kuin ”kokeilla” tapaamalla ensin nelistään toisen kaveriparin kanssa.

5.4.3 Lisäpotkua infotilaisuudesta

Oppilaitoksissa pidetyt kaveritoiminnan infotilaisuudet oli koettu onnistuneiksi ja opiskelijat olivat vaikuttaneet innostuneilta ja kiinnostuneilta toiminnasta. Infotilaisuutta kuvailtiin haastatteluissa vauhdikkaaksi ja mukaansatempaavaksi. Tilaisuudessa oli tullut hyvin esille kaveritoiminnan asenne ja ajatus tasavertaisesta kohtaamisesta. Hyväksi koettiin se, että infotilaisuudessa ei ollut ylhäältä alaspäin suuntautuvaa, opetusmaista otetta. Infotilaisuuksista oli jäänyt mieleen esimerkiksi Kaveri-videon näyttäminen, projektin kampanjatuotteiden kuten hansikkaiden jakaminen ja kaveritoimintaan osallistuvien ihmisten mukanaolo. Opettajan näkökulmasta kaveritoiminnan infotilaisuus muodosti myös hyvän ja hyödyllisen oppitunnin.

Haastatteluissa tarkasteltiin infotilaisuutta myös kriittisesti. Koska ennakkoluulot kehitysvammaisuutta kohtaan tuntuvat edelleen vahvoilta, kaveritoiminnan infotilaisuus voisi sisältää konkreettisempaa tietoa kehitysvammaisuudesta. Esimerkiksi se koettiin tärkeäksi, että infotilaisuudessa on mukana kehitysvammaisia ihmisiä, jotka itse kertovat elämästään. Osallistumiskynnystä voi madaltaa myös se, että infotilaisuudessa on paikalla kaveripari tai vammaton kaveri. Opiskelijat saattavat vakuuttua kaveritoiminnasta, jos he tapaavat toiminnassa mukana olevan vammattoman nuoren, joka kertoo kokemuksistaan. Jo Kaveri-projektin aikana infotilaisuuksissa on ollut paikalla kehitysvammaisia ihmisiä ja kaveritoimintaan osallistuneita ihmisiä (sekä kehitysvammaisia että vammattomia).

Tärkeä kysymys oli myös se, missä vaiheessa esimerkiksi lukiota tai ammatillista koulutusta infotilaisuus pitäisi järjestää. Info oli saatettu järjestää esimerkiksi kaikille lukion toisluokkalaisille. Hyvä ratkaisu olisi myös voinut olla ottaa kaikki ekaluokkalaiset mukaan. Toisaalta jokaisella vuosikurssilla on aina omat kiirensä eikä rauhallista ajanjaksoa löydy ehkä koko lukioaikana. Ammatillisessa oppilaitoksessa kaveritoiminnasta oli kerrottu

vammaistyön koulutusohjelmassa opiskeleville. Toisaalta infotilaisuuteen voisi olla hyvä saada paikalle kaikki lähihoitajatutkinnon perusopintovaiheessa olevat opiskelijat. Ongelmana voi kuitenkin olla lukujärjestyksen tiukkuus. Kannattaa miettiä jo etukäteen, miten tavoiteltavat opiskelijat saadaan paikalle infotilaisuuteen. Myös sitä pohdittiin, minkä ikäisiä nuoria kannattaa houkutella mukaan toimintaan. Yläkoululaiset nähtiin toisaalta liian nuorina ja epäiltiin, ettei kaveritoimintaan osallistuminen olisi heille sosiaalisesti hyväksyttyä. Toisaalta taas heidän toiminnassa mukanaolossaan tarvittaisiin ehkä vain opettajan ja perheen tukea.

Edustajat pohtivat myös sitä, minkä kokoiselle ryhmälle infotilaisuus olisi hedelmällisintä järjestää. Paikalla voisi olla pienempi ryhmä tai sitten tilaisuus voisi sisältää jonkinlaista ryhmätyöskentelyä. Joskus suuren opiskelijamäärän paikallaolo voi tehdä tilaisuudesta levottoman. Toisaalta taas mitä suurempi infotilaisuus järjestetään, sitä useampi ihminen tavoitetaan. Kaveritoiminnasta kertominen voitaisiin liittää osaksi jotain suurempaa tapahtumaa. Yksi mahdollinen paikka markkinoida kaveritoimintaa voisi olla nuorisotalo. Yleisesti ottaen oppilaitoksilta löytyisi halua olla tiiviimmin mukana järjestämässä infotilaisuutta. Jotkut edustajista olivatkin olleet pettyneitä, koska heidän roolinsa oli ollut vain ajan ja paikan varaaminen infotilaisuudelle ja asiasta tiedottaminen.

Vaikka kaveritoimintaan ei olisikaan lähdetty mukaan oppilaitosten toivomalla volyymilla, oli jo opiskelijoiden osallistuminen infotilaisuuteen koettu tärkeäksi asennekasvatukseksi. Infotilaisuudessa opiskelijat kohtasivat ehkä aikaisemmin tuntemattoman aihepiirin ja kerrotut asiat saattoivat jäädä heidän mieleensä hautumaan.

5.4.4 Kaveritoiminta vapaaehtoistoimintana

Haastateltujen henkilöiden edustamalla vammattomien nuorten oppilaitoksilla oli hyvin erilaisia yhteyksiä vapaaehtoistoiminnan kentälle ja järjestöihin. Lukiassa psykologian opetuksen yhteydessä oli esitelty erilaisia järjestöjä ja käyty tutustumassa esimerkiksi vanhainkotiin. Konkreettista kosketusta auttamistyöhön oli saatu myös luovuttamalla verta, osallistumalla siivoustalkoisiin tai järjestämällä erilaisia pajoja. Lukiolaiset olivat myös voineet halutessaan auttaa alakoululaisia läksyjen teossa. Taksvärkki- tai teemapäivässä tehtiin usein jotain vapaaehtoistoimintaan liittyvää ja oppilaitoksilla saattoi olla jatkuvaluonteista kehitysmaayhteistyötä. Joskus työelämään tutustumisjakso eli tet-jakso saattoi liittyä vapaaehtoistoimintaan.

Joissain oppilaitoksissa vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta oli mahdollista saada opintosuoritus. Opetustarjontaan saattoi sisältyä vapaaehtoistyön kurssi, joka koostui esimerkiksi palolaitoksen, poliisin, puolustusvoimien, seurakunnan tai vanhainkodin toimintaan tutustumisesta tai ensiaputaitojen opettelusta. Edustajien mukaan kaveritoiminta voitaisiin yhdistää johonkin vapaaehtoistyön kurssiin tai sitten voitaisiin tarjota kokonaan oma kurssi kaveritoiminnasta. Tarjoamalla erilaisia kursseja, kuten vapaaehtoistyön tai kaveritoiminnan kursseja, voidaan vahvistaa oppilaitoksen yksilöllistä ilmettä ja houkutella uusia opiskelijoita.

Toisaalta opintosuorituksen saamisen kaveritoiminnasta nähtiin toimivan tärkeänä kimmokkeena osallistumiselle. Toisaalta taas juuri sitä, että kaveritoiminnasta ei ole saanut opintosuoritusta, oli pidetty hyvänä asiana. Näiden kahden tilanteen välimuodoksi ehdotettiin ratkaisua, jossa kaveritoiminnan aloituskoulutus olisi osa jotain kurssia. Varsinainen, kahdenvälinen kaveruus olisi täysin vapaaehtoista.

Yeung'n (2002) tutkimuksen mukaan suomalaiset lähtevät mukaan vapaaehtoistoimintaan vain hyvin harvoin ulkokohtaisten syiden vuoksi. Vain yksi sadasta vastaajasta kertoi osallistuvansa vapaaehtoistoimintaan etupäässä siksi, että saa siitä opintosuorituksen tai työkokemusta. Tulosta voidaan pitää eräällä tavalla myönteisenä, vaikka vapaa-

ehtoistoiminnan yhdistäminen osaksi opintoja tai työharjoittelua ei ole välttämättä huono asia. Vapaaehtoistoiminnan kannalta yhdistämiskokeilut ovat tervetulleita, mutta niiden suunnittelu vaatii keskustelua esimerkiksi toiminnan väline- ja itseisarvosta ja vapaaehtoisuudesta. (Yeung 2002, 36.) Opintosuorituksen saaminen ei siis välttämättä muodostuisi merkittäväksi motiiviksi osallistua kaveritoimintaan. Myös haastatellut oppilaitosten edustajat tiedostivat sen, että opintosuorituksen vuoksi osallistumiseen saattaa liittyä myös omat riskinsä.

Edustajat näkivät vapaaehtoistoiminnan ja järjestöjen esittelyn tärkeäksi sen vuoksi, että nuoret tutustuvat erilaisiin tapoihin ja kanaviin lähteä mukaan hyvän tekemiseen. Vammattomien nuorten opetuksessa käsitellään erilaisia eettisiä ja sosiaalisia ongelmia, joten on hyvä tuoda esille myös mahdollisuus auttaa. Vapaaehtoistoiminnassa korostuu yhteiskuntavastuu, mikä on linjassa koulun kasvatus- ja opetustehtävän kanssa. Siihen osallistumisella voisi myös olla myönteisiä vaikutuksia nuorten mielenterveyteen. Vapaaehtoistoiminnan kautta on mahdollisuus oppia vuorovaikutustaitoja ja muita työelämässä hyödyllisiä asioita. Mallia voisi ottaa esimerkiksi Englannista, missä vapaaehtoistoiminta on vahvasti mukana oppilaitosten toiminnassa.

Erityisesti sosiaalialan opiskelijoille vapaaehtoistoimintaan ja järjestöihin tutustuminen on hyödyllistä. Järjestöillä on nykyään tärkeä rooli yhteiskunnassa esimerkiksi erilaisten palveluiden tuottajana. Vapaaehtoistoiminnan kautta opiskelijat voivat orientoitua ammattiin ja saada yhteyksiä mahdollisiin tuleviin asiakkaisiin. Jo opiskeluvaiheessa keskustelua työelämästä tulisi olla nykyistä enemmän. Vapaaehtoistyö on tavallaan pehmeä tapa tutustua työelämään. Vapaaehtoistoiminnassa mukana olevien opiskelijoidensa kautta myös oppilaitokset voivat tehdä itseään tunnetuksi ihmisille.

Kehitysvammaisille nuorille koulutusta tarjoavilla oppilaitoksilla ei juuri ollut yhteyksiä vapaaehtoistoimintaan muuten kuin tukihenkilötoiminnan puitteissa. Haastatteluissa tuli kuitenkin ilmi yhteistyö nuorisotalon ja vammattomien nuorten oppilaitosten kanssa. Opiskelijat olivat järjestäneet erityisoppilaitokselle aikuisuuteen ja luovaan toimintaan liittyviä kursseja. Vammattomat opiskelijat osallistuvatkin erityisoppilaitosten toimintaan erilaisissa tehtävissä. Silloin he ovat etupäässä työntekijän eivätkä kehitysvammaisten opiskelijoiden kaverin roolissa.

5.4.5 Kaveritoiminnan ja oppilaitosten välinen yhteistyö

Tietyn ihmisen nimeäminen oppilaitoksen kaveritoiminnan yhteyshenkilöksi on tärkeää. Joku ottaa asian hoitaakseen, sitoutuu yhteydenpitoon ja levittää tietoa eteenpäin oppilaitoksen sisällä. Yhteistyölle kaveritoiminnan kanssa tulisi löytää sopiva ajankohta. Yhteistyö voi olla hankalaa, jos oppilaitoksella on samanaikaisesti käynnissä jo useita muita projekteja. Paras ajankohta voisi olla sellainen, jolloin kaveritoiminta olisi yhtenä painopisteenä oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmassa. Erityisesti lukiossa ongelmia aiheuttaa jatkuva kiire ja paineet ylioppilaskirjoituksista. Jotkut edustajista kokivatkin tilanteen ristiriitaiseksi. Nuorten jatko-opintojen kannalta ylioppilaskirjoituksiin keskittyminen saattaa olla kaikista tärkeintä. Yleensä elämää ajatellen olennaisempaa voisi olla oppia hieman erilaisia taitoja, kuten sosiaalisuutta ja välittämistä.

Haastatteluissa käsiteltiin myös Best Buddies -toiminnan sisältämää ajatusta chapters-mallista. Tässä mallissa kaveritoiminta ainakin osittain sijoittuisi kouluun ja tapahtuisi kouluaikana eli kouluissa toimisi vammattomien opiskelijoiden vetämiä Best Buddies -klubeja. Klubien toimintaan tulisi osallistua myös kehitysvammaisia opiskelijoita. Oppilaitosten edustajat näkivät chapters-mallin haastavana, mutta harva kuitenkaan tyrmäsi sitä täysin. He esittivät idean järjestää klubitoimintaa vammattomien nuorten oppilaitoksissa joko täysin vapaaehtoisena kerhotoimintana, opintosuoritukseen johtavana kurssina tai

näiden yhdistelmänä. Vapaaehtoisen klubitoiminnan haasteina nähtiin se, että aikapulan vuoksi toimintaa pyörittäviä ja siihen sitoutuvia opiskelijoita voisi olla vaikea löytää. Toiminnan edellytyksenä olisi näiden aktiivisten nuorten löytäminen, sillä klubien vetovastuu ei voisi olla opettajilla. Nuoret tarvitsisivat koulutusta toimiakseen klubien vetäjinä, sillä heillä ei välttämättä olisi kokemusta tämän tyyppisestä toiminnasta.

Klubitoiminnassa tulisi löytää luontaisia tapoja järjestää toimintaa. Sekä kehitysvammaisten että vammattomien ihmisten mukaan saaminen onnistuisi parhaiten ehkä sellaisessa paikassa, jossa opiskelisi jo valmiiksi kehitysvammaisia ja vammattomia ihmisiä samoissa tiloissa. Yleisesti klubitoiminnan järjestämiseen oppilaitosten tiloissa suhtauduttiin hyvin myönteisesti, sillä oppilaitosten tiloille pyritään löytämään käyttöä mahdollisimman paljon.

Edustajat pohtivat myös laajemmin mahdollisuutta tehdä kaveritoiminnan tiimoilta yhteistyötä kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten oppilaitosten välillä. Kasvatuksellisen annin lisäksi konkreettisena hyötynä voisi olla esimerkiksi se, että kehitysvammaisilta opiskelijoilta voisi löytyä hyödyllistä ammattitaitoa. Kädentaitoja osaavat opiskelijat voisivat esimerkiksi rakentaa näytelmälavasteita lukiolle. Kokemusten mukaan yhteistyön myötä kehitysvammaiset opiskelijat ovat tulleet todelliseksi osaksi vammattomien ihmisten kouluyhteisöä. Erilaisilla oppilaitoksilla voisi olla myös paljon opittavaa toisiltaan esimerkiksi opetuksen toteuttamisessa. Erään näkemyksen mukaan lukiot ja ammattikoulut tekevät nykyään paljon yhteistyötä, mutta se, miten erityisoppilaitokset pääsevät mukaan yhteistyöhön, jää nähtäväksi.

Osassa oppilaitoksia olikin Kaveri-projektin aloitteesta tehty suunnitelmia yhteistyön aloittamiseksi. Oppilaitokset olivat alkaneet suunnitella esimerkiksi yhteisiä retkiä, teemapäiviä ja juhlia. Resurssipulasta johtuen suunnitelmat eivät olleet kuitenkaan toteutuneet. Edellytyksinä yhteistyölle nähtiin oppilaitosten sijaitseminen mahdollisimman lähellä toisiaan ja jo valmiiksi jonkinlaisen yhteistyön olemassaolo. Projektin aikana tehdyissä yhteistyöyrityksissä ongelmana koettiin olleen sen, että yhteistyö ei ollut lähtenyt koulujen omasta tarpeesta. Jatkossa oppilaitosten välinen yhteistyö kannattaisi aloittaa mahdollisimman pienestä, esimerkiksi yhdestä Best Buddies -klubista, johon kokoontuisi molempien oppilaitosten opiskelijoita.

5.4.6 Yhteenveto

Oppilaitosten edustajat näkivät Best Buddies -kaveritoiminnan merkittävänä keinona hälventää kehitysvammaisuutta kohtaan vallitsevia ennakkoluuloja nuorten keskuudessa. Kaveritoiminta voi myös houkutelaa nuoria opiskelemaan vammaistyötä. Kehitysvammaisille ihmisille toiminta voi mahdollistaa aikaisempaa laajemman osallistumisen yhteiskunnassa. Yleisesti kaveritoiminta voi osaltaan taistella nykypäivän yhteiskunnassa niin sanottuja kovia arvoja vastaan.

Kaveritoimintaan osallistuminen ei ole kuitenkaan täysin mutkatonta. Kiireen ja vallitsevien ennakkoluulojen esitettiin olevan suurimpia syitä sille, miksi vammattomat nuoret jättävät kaverihakemuksen täyttämättä. Edustajat olivatkin pohtineet mahdollisuuksia rohkaista nuoria mukaan ja kehittää edelleen oppilaitoksissa pidettävää kaveritoiminnan infotilaisuutta.

Oppilaitosten yhteydet vapaaehtoistoimintaan olivat etupäässä joko kertaluonteisia teemapäiviä tai sitten opiskelijoilla oli mahdollisuus saada vapaaehtoistoimintaan osallistumisesta opintosuoritus. Vapaaehtoistoimintaan ja järjestöihin tutustumista pidettiin hyvänä tapana osoittaa käytännössä eri kanavia hyvän tekemiseen osallistumiselle. Vammaistyön opiskelijoille vapaaehtoistoiminta tarjoaa myös reitin orientoitua työelämään. Tulevaisuudessa kaveritoiminta voisi toimia osana vapaaehtoistyön opetusta.

Chapters-mallissa kaveritoiminta tapahtuisi ainakin osittain kouluaikana ja koulun tiloissa toimivana klubina, jota vammattomat nuoret itse vetäisivät. Oppilaitosten edustajat näkivät tällaiselle toiminnalle haasteena sitoutuneiden opiskelijoiden löytämisen. Chapters-mallin mukainen toiminta voitaisiin järjestää joko vapaaehtoisena kerhotoimintana, osana vapaaehtoistyön kurssia tai näiden yhdistelmänä. Kaveritoiminnan tiimoilta voitaisiin viritellä yhteistyötä myös kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten oppilaitosten välille. Kuten yhteistyössä kaveritoiminnan kanssa, myös tässä nähtiin haasteena oppilaitosten tiukka lukuvuosi ja ajanpuute.

Oppilaitosten edustajien mukaan vammattomien nuorten kynnys lähteä mukaan kaveritoimintaan saattaa olla ennakkoluuloista johtuen korkea. Myös kaveritoimintaan osallistuneiden nuorten vanhemmat olivat samaa mieltä. Sen sijaan kaveritoimintaan osallistuneet vammattomat nuoret itse eivät kertoneet osallistumisen olleen asennetasolla haastavaa. Syynä eroavaisuuksiin voivat olla sukupolvien väliset erot. Kaveritoimintaan kenties valikoituu nuoria, jotka ovat jo valmiiksi avarakatseisia. Tämä ei kuitenkaan vähennä osallistumisen merkitystä, sillä nämä ihmiset voivat toimia esimerkkeinä ja viestinviejinä yhteisöissään. Seuraavaksi esittelen vielä oppilaitosten edustajien esittämät kehitysehdotukset kaveritoiminnalle.

Oppilaitosten edustajien kehitysehdotukset:

1. Oppilaitoksille tieto siitä, kuinka opiskelijat ovat lähteneet mukaan toimintaan
2. Pienryhmät vammattomien opiskelijoiden rohkaisemiseksi
3. Tutorit rohkaisemassa opiskelijoita
4. Ennen kahdenvälistä kaveruutta tutustuminen ryhmässä
5. Enemmän yhteisiä tapahtumia
6. Infotilaisuuksissa konkreettisempaa tietoa kehitysvammaisuudesta
7. Kaveriparin läsnäolo infotilaisuudessa
8. Infotilaisuuden järjestäminen useammalle vuosiluokalle tai -kurssille
9. Infotilaisuuden järjestäminen vaihtoehtoisesti joko pienemmälle ryhmälle tai suuren tapahtuman kyljessä
10. Kaveritoiminta osana vapaaehtoistyön kurssia tai itsenäisenä kurssina
11. Kaveritoiminnan sisällyttäminen oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaan yhteistyön tukemiseksi
12. Chapters-mallin toteuttaminen joko vapaaehtoisena kerhotoimintana, kurssina tai näiden yhdistelmänä
13. Eri oppilaitosten välisen yhteistyön aloittaminen pienestä ja jo valmiiden käytäntöjen pohjalta

5.5 Näkemyksiä Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksiltä

Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksiltä sähköpostivastauksia saatiin vain muutama. Nämä vastaukset sisältävät kuitenkin hyödyllistä tietoa, joka on syytä sisällyttää tähän arviointiraporttiin. Yhdistyksille lähetetyt kysymykset käsittelivät kolmea teemaa: kaveritoiminnasta saadut kokemukset, kaveritoiminnan merkitys ja toiminnan kehittäminen.

Vastauksista on luettavissa, että itse Best Buddies -kaveritoiminta ei välttämättä ole ollut tuttua kaikille vastanneille vaan he mainitsevat vastauksessaan jonkun muun samantapaisen toimintamallin. Eri puolilla Suomea onkin viime aikoina ollut käynnissä hankkeita, joissa toteutetaan Best Buddies -kaveritoimintaa muistuttavaa toimintaa. Toimintaa saatetaan kutsua esimerkiksi ystäväpalveluksi, tukihenkilötoiminnaksi tai kaveritoiminnaksi.

Jäsenyhdistysten vastauksia voidaan siis käsitellä näkemyksinä ylipäätään sellaisesta toiminnasta, joka perustuu kehitysvammaisen ja vammattoman ihmisen väliseen kaveruuteen.

Jäsenyhdistysten toimijat kommentoivat kaveritoiminnan mallia myönteisesti, vaikkakin jokseenkin lyhyesti:

Positiivista innostusta, todella hyvä juttu.

Ajatuksena erittäin hyvä ja tarpeellinen.

Kaveritoiminta on todella hyvä idea.

Loistava malli.

Vastauksista löytyy muutamia viittauksia siihen, miksi kaveritoimintaa pidetään hyvänä ja toivottavana toimintamallina. Hyvänä asiana nähtiin kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten välisen vuorovaikutuksen mahdollistaminen ja toiminnan maksuttomuus.

Saattaa yhteen ns. vammattomat ja vammaiset ihmiset. Mutta toisaalta myös vapaaehtoisuuteen ja kaveruuteen pohjautuva ajatus.

Ainakin kaupungeissa/kunnissa harrastustoimintaa pitää suunnata kaikille ihmisryhmille harrastuksen/ikäryhmän/sukupuolen yms. harrastuksen ehdoilla tapahtuvan ihmisryhmän kannalta - ei eroteta terveitä ja kehitysvammaisia pelkästään näillä perusteilla.

Maksuttomuus, sitä ei tehdä rahan tai palkkion toivossa.

Kaveritoiminnan mallin yleisesti ottaen saamasta myönteisestä palautteesta huolimatta jäsenyhdistysten toimijat nostivat esiin myös ongelmia. Esimerkiksi kavereita ei löydy kaikille halukaille. Vastajaat viittasivat nimenomaan haasteisiin saada vammattomia ihmisiä mukaan toimintaan. Vastajaat epäilivät myös sitä, voiko kaveritoiminnan kautta todella syntyä kaverisuhteita ja kauanko ne kestävät.

Meille ei kuitenkaan kavergia ole löytynyt, joten jollakin tavalla pitäisi saada toimintaa tehostettua niin, että niitä kavereita toimintaan löytyisi.

Varmasti suuri (Best Buddies -kaveritoiminnan merkitys), koska tiedän, että tarvetta olisi, kun vain kavereita löytyisi.

Malli on tosi hieno, mutta ehkä markkinointia voisi kehittää vielä.

Syntyykö todella kaverisuhteita ja kuinka pitkäaikaisia???

Vastauksissa pohdittiin myös mahdollisuutta toteuttaa kaveritoimintaa omassa yhdistyksessä. Ongelmana tässä oli kuitenkin resurssien puute.

Ns. virallisesti emme ole toimintaa harrastaneet.

Yhdistyksemme retkillä toteutamme vastaavanlaista toimintaa epävirallisesti.

Voisimme retkillä, kerhoissa ja leireillä toteuttaa ko. mallia.

Pienellä yhdistyksellä ei ole mahdollisuuksia järjestää kyseistä toimintaa...

Pienissä kunnissa toivoisi konkreettista apua ja tukea enemmän ylemmiltä tahoilta mm. kyseiseen kaveritoiminnan kehittämiseen/ toteuttamiseen. Yhdistys pyörii pääosin muutaman henkilön vastuulla, joilla itsellään kehitysvammaisen lapsi, muun perheen lisäksi, joten ei tahdo voimavaroja riittää. Asia kyllä kiinnostaa.

Jäsenyhdistyksiltä tulleissa vastauksissa esitettiin myös ehdotuksia kaveritoiminnan tulevaisuutta ajatellen. Vastaajat näkivät, että heidän yhdistyksensä voisivat hyötyä kaveritoiminnasta, mutta he kaipasivat asiasta lisää tietoa. Yleisesti ottaen tietoa kaveritoiminnasta voisi levittää laajemmin sekä kehitysvammaisille että vammattomille ihmisille. Kaveritoiminnan kehittämisessä ehdotettiin kiinnitettävän huomiota myös kaveritoiminnan laatuun ja siihen, että tieto ja ymmärrys vammaisuudesta lisääntyvät.

Esim. joku kaveripari voisi tulla johonkin kehitysvammaisten ja toisaalta opiskelijoiden (esim.) tapahtumaan/koulutunnille tms. kertomaan kokemuksistaan. Voi olla, että niin onkin jo tehty, mutta en vain ole kuullut.

[Paikkakunnan] seudulle lisää infoa.

Tasa-arvon toteutuminen vuorovaikutuksessa, tieto ja ymmärrys vammaisuudesta lisääntyvät sekä mallioppimisen mahdollisuus toteutuvat.

Yhteenvedona Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten toimijoiden vastauksista voidaan todeta, että heillä ei ole kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnasta mutta joitain mielipiteitä kyllä. Kaveritoimintaa pidettiin hyvänä ajatuksena ja sitä oltiin valmiita toteuttamaan myös omassa yhdistyksessä, mikäli resurssit riittäisivät. Hyvinä asioina kaveritoiminnassa pidettiin kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten välistä kanssakäymistä ja toiminnan maksuttomuutta. Kaveritoiminnan toimivuutta heikentää kuitenkin se, että vammattomia kavereita ei löydy kaikille halukkaille. Kaveritoiminnan tunnettavuutta ja markkinointia tulisikin lisätä niin jäsenyhdistyksissä kuin yleensä kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten keskuudessa. Seuraavaksi luettelen vielä tiivistetysti vastauksissa esitetyt ehdotukset kaveritoiminnan kehittämiseksi.

Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten kehitysehdotukset:

1. Kaveritoiminnan markkinointi vammattomille ihmisille
2. Tietoa kaveritoiminnasta jäsenyhdistyksille
3. Yleisesti enemmän tietoa kaveritoiminnasta kaikille ja laajemmalla alueella

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Arvioinnin tavoitteena on ollut selvittää, minkälaisia kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnan mallista on saatu Suomessa. Mallia on kokeiltu Kehitysvammaisten Tukiliiton toteuttamassa valtakunnallisessa Kaveri-projektissa vuosina 2007–2010. Alun perin Yhdysvalloista lähtöisin olevassa vapaaehtoistoiminnan mallissa yhdistetään kehitysvammaisen ja vammauton ihminen kaveripariksi.

Tärkeää oli tarkastella sitä, minkälaista kolmen vuoden ajan pyörinyt kaveritoiminta on käytännössä ollut. Mielenkiinnon kohteena oli myös se, mitä toiminnalla on saatu aikaan eli minkälaisia koettuja vaikutuksia kaveritoiminnalla on ollut. Lisäksi pohdittiin sitä, miten kaveritoimintaa voitaisiin kehittää tulevaisuudessa. Kokemuksia ja näkemyksiä Best Buddies -kaveritoiminnasta kerättiin viideltä eri ryhmältä: 1) toimintaan osallistuneilta ihmisiltä, 2) heidän vanhemmiltaan, 3) kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden ohjaajilta, 4) projektin kanssa yhteistyötä tehneiden oppilaitosten henkilökunnalta ja 5) Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten toimijoilta.

Kaikki ryhmät olivat halukkaita jakamaan kokemuksiaan Best Buddies -kaveritoiminnasta ja osallistumaan sen kehittämiseen. Ihmiset olivat myös valmiita suosittelemaan kaveritoimintaa muille. Vanhemmat olivat valmiita rohkaisemaan omia lapsiaan hakemaan uutta Best Buddies -kaveria ja myös muille vanhemmille he suosittelevat toimintaa mielellään. Samoin ohjaajat olivat valmiita rohkaisemaan niin asukkaita kuin muita asumisyksiköitä mukaan toimintaan. Best Buddies -kaveritoiminnan ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittämisen kannalta erittäin positiivista oli se, että oppilaitosten edustajat ilmaisivat olevansa kiinnostuneita yhteistyöstä myös jatkossa. He olivat valmiita suosittelemaan kaveritoimintaa niin opiskelijoille kuin muille oppilaitoksille.

6.1 Minkälaista Best Buddies -kaveruus on ollut?

Best Buddies -kaverin kanssa oli tehty sellaisia asioita, joita yleensäkin kavereiden kanssa tehdään. Kaverusten yhteiset hetket kuuluivat esimerkiksi kahvin juonnin tai elokuvissa käynnin merkeissä. Sen sijaan yhteydenpito kaverin kanssa ei ollut aina niin mutkatonta. Epäselvyydet ja väärinkäsitykset kommunikoinnissa olivat saattaneet hankaloittaa tapaamisten sopimista. Kurjaa oli ollut myös se, jos vain toinen kavereista soitteli ja viestitteli. Yhteydenpidon yksipuolisuuden syyksi arveltiin esimerkiksi sitä, että kaverin mielenkiinto toimintaa kohtaan oli lopahtanut. Joskus kaveri olisi kaivannut tukea omaaloitteisiin yhteydenottoihin nuoren ikänsä tai kehitysvamman vuoksi. Toisaalta joskus ongelmia epäiltiin aiheutuneen siitä, että kaverille soiteltiin tai viestiteltiin turhan usein. Joskus myös tiedonkulku kaveritoimintaan liittyvien tahojen, kuten asukkaan, Best Buddies -kaverin, ohjaajien ja projektin työntekijöiden, välillä tuntui puutteelliselta.

Kaveri-projektin aikana osallistujilta kerättyssä palautteessa 76 prosenttia vastaajista ilmoitti yhteydenpidon kaverin kanssa sujuneen hyvin (ks. luku 2.4). Osalla kaveripareista soittelu ja viestittely sujuvatkin varmasti ilman ongelmia. Yhteydenpito on kuitenkin alue, jolla hankaluuksia helposti esiintyy. Myös Irlannissa toteutetussa Best Buddies -arvioinnissa kiinnitettiin huomiota yhteydenpidon ongelmiin. Vammattomia kavereita tulisi rohkaista etsimään omaa tapaansa kommunikoida kaverinsa kanssa. Kehitysvammaisia osallistujia puolestaan tulisi tukea siinä, että he kantaisivat enemmän vastuuta yhteydenpidosta. (The Child and Family Research Centre 2009, 65.)

Kiire tuntui näytelevän suurta roolia kaikkien ryhmien kokemuksissa ja ajatuksissa. Kiireiden koettiin hankaloittaneen kavereiden yhteydenpitoa ja tapaamisia. Ajanpuute

esitettiin haasteena myös yleensä kaveritoimintaan mukaan lähtemiselle. Nuorten opiskelijoiden epäiltiin olevan niin kiireisiä, ettei heillä jää aikaa mihinkään ylimääräiseen, vaikka periaatteessa kiinnostusta löytyisikin. Tiukkojen aikataulujen kerrottiin hallitsevan myös yleensä oppilaitosmaailmaa, mihin epäiltiin kariutuneen myös Kaveri-projektin aikana eri oppilaitosten välille viriteltyt yhteistyökuviot. Ajatuksena oli ollut, että kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten oppilaitokset olisivat tehneet keskenään yhteistyötä kaveritoimintaan liittyen.

Lähes kaikkia ryhmiä puhututti myös sopivan kaverin löytymiseen liittyvät haasteet. Best Buddies -kaveritoiminnassa kehitysvammaisen ja vammaton ihminen yhdistetään kaveripariksi verkossa täytettävän kaverihakemuksen perusteella. Hakemuksessa kysytään perustietojen lisäksi luonteenpiirteitä, harrastuksia, mielenkiinnonkohteita ja toiveita kaverin suhteen. Sopivan kaverin löytymisen ajateltiin olevan pitkälti kiinni tuurista, sillä hakemusten avulla ei ole mahdollista saada selville kovin syvällistä tietoa. Kaveritoiminnan onnistumisen kannalta henkilökemioiden yhteensopivuus koettiin olennaiseksi seikaksi. Jos henkilökemiat eivät tuntuneet sopivan yhteen, parhaaksi ratkaisuksi saatettiin kokea kaveritoiminnan keskeyttäminen. Kaveri-projektin aikana kerätyn loppupalautteen tulos on kuitenkin se, että 79 prosenttia vastaajista kertoi saaneensa oikeanlaisen kaverin (ks. luku 2.4.).

Joskus kaveritoiminnan koettiin epäonnistuneen. Kaveri-projektin aikana 21 prosenttia alkaneista kaveripareista keskeytyi ennen kauden virallista loppua. Epäonnistumisesta huolimatta ihmiset olivat edelleen halukkaita osallistumaan tai rohkaisemaan muita mukaan toimintaan. Tämä kertoo kenties siitä, että pohjimmiltaan Best Buddies -malli koetaan toimivaksi. Samansuuntaisia ovat myös Kaveri-projektin aikana kerätyn loppupalautteen tulokset. Kolmella kymmenestä vastaajasta oli ollut ongelmia kaverinsa kanssa. Siitä huolimatta kahdeksan kymmenestä vastaajasta kertoi yleistunteen Best Buddies'ista jääneen hyväksi. (ks. luku 2.4.) Toisaalta Kaveri-projektin aikana on käynyt myös toisin. Joskus epäonnistumisen jälkeen joko osallistuja itse tai hänen lähi-ihmisensä on kokenut riskit niin suuriksi, ettei osallistuminen ole enää tuntunut hyvältä ajatukselta.

Best Buddies -kaveritoiminnan määräaikaaisuuteen suhtauduttiin ymmärtäväisesti. Kauden päättyminen toki oli tuntunut usein surulliselta asialta niin osallistujista itsestään kuin heidän lähi-ihmisistään. Välillä osallistujat puhuivat toiminnan määräaikaaisuudesta kuitenkin kriittisesti. Tämä viittaa kenties siihen, että he suhtautuivat Best Buddies -kaveruuteen pikemminkin kaverisuhteena kuin organisoituna toimintana. Toisaalta taas osallistujat kannattivat säännöllistä yhteydenpitoa projektin työntekijöiden kanssa ja sitä, että toiminnan taustalla on järjestö. Hyvänä asiana määräaikaaisuudessa nähtiin se, että toimintaan sitoutuminen on selkeää. Vaikuttaa siltä, että Best Buddies -kaveritoimintaan suhtaudutaan samaan aikaan sekä tavanomaisena kaveruutena että järjestettynä toimintana.

Kaveritoiminnan tasavertaisuus oli kaikille ryhmille tärkeää. Best Buddies -kaveruudessa vammattonta kaveria ei nähty avustajana eikä ohjaajana. Käytännössä vammattomat osallistujat olivat kuitenkin suunnitelleet tapaamisia huolella ja pohtineet tekemisen sopivuutta kaverilleen. Joskus kehitysvammaiset osallistujat olisivat tarvinneet tukea itsenäiseen yhteydenpitoon ja yhteisen ajanvieton suunnitteluun ja järjestämiseen. Vanhemmat toivoivat vammattoman nuoren suhtautuvan kaveritoimintaan vakavasti ja olevan luottamuksen arvoinen. Ohjaajat puolestaan toivoivat, että vammaton kaveri tekisi heidän kanssaan yhteistyötä suunnitellessaan tapaamisia asukkaan kanssa. Nämä arvioinnin tulokset pohjautuvat vain pienen joukon kokemuksiin ja ajatuksiin, mutta Kaveri-projektin aikana muissa yhteyksissä saadut kokemukset ovat samansuuntaisia.

Ehkä voidaan päätellä, että ajatustasolla tasa-arvoisuutta kannatetaan vahvasti ja kehitysvammaisen ihmisen nähdään itsenäisenä toimijana. Käytännön tasolla periaatteen noudattaminen saattaa kuitenkin vaatia vielä harjoittelua. Kulttuurissamme on perinteisesti

ajateltu, että kehitysvammaisia ihmisiä tulee suojella. Tästä ajatuksesta irrottautuminen ei tapahdu hetkessä, mutta siihen tulee pyrkiä.

Tasa-arvoisuuden lisäksi Best Buddies -kaveruuden tarkoituksena on olla kahdenvälis-tä, arkipäiväistä ja molemmille osapuolille antoisaa. Kaveruudesta kerrottaessa ei annettu viitteitä siitä, etteivätkö kaverukset olisi viettäneet aikaa nimenomaan kahden kesken. Tosin epäonnistuneiksi kuvailuissa kaveruuksissa yhdessä vietetty aika oli jäänyt kovin vähäiseksi. Tällöin kaveriin tuskin oli ehditty tutustua kovin henkilökohtaisesti. Kave-ritoiminnan puitteissa tehtiin sellaisia asioita, joita kaverit yleensäkin tekevät yhdessä. Yhteydenpidon ongelmat ja tapaamisten suunnitelmallisuus olivat kuitenkin vähentäneet kaveruuden arkipäiväisyyttä. Kaveruus oli ollut joko antoisaa molemmille osapuolille tai sitten se oli epäonnistunut molempien kaverusten näkökulmasta. Tavoitteet näyttävät siis toteutuneen, vaikkakaan eivät ilman haasteita ja kehittämiskohtia.

6.2 Mitä vaikutuksia Best Buddies -kaveritoiminnalla on ollut?

Kaveri-projektissa tavoitteena on ollut Best Buddies -kaveritoiminnan avulla edistää suvaitsevaisuutta ja kehitysvammaisten ihmisten osallisuutta. Tulosten mukaan ihmiset seisoivat vahvasti sen takana, että erilaisuus on arvo sinänsä. Erilaisuuteen ja kehitysvam-maisuuteen tutustuminen koettiin tärkeäksi ja Best Buddies -kaveritoiminnan nähtiin myös tarjoavan siihen tilaisuuden. Kaveritoimintaan osallistuneille vammattomille ihmisille kehitysvammaisuudesta oli tullut aikaisempaa arkipäiväisempi asia. Erityisesti henkilö-kohtaiset kontaktit kehitysvammaisiin ihmisiin nähtiin tärkeinä suvaitsevaisuuden edis-tämässä. Vanhemmat ja oppilaitosten edustajat näkivät nuorten keskuudesta löytyvän edelleen ennakkoluuloja kehitysvammaisuutta kohtaan, minkä uskottiin olevan haaste kaveritoimintaan osallistumiselle.

Näiden arvopohdintojen varjoon ei jää se, että kaveritoiminnan kautta voi saada uuden kaverin. Sekä kehitysvammaiset että vammattomat osallistujat kertoivat halunneensa saada uuden kaverin. Vanhemmat, ohjaajat ja oppilaitosten edustajat näkivät kaveri-toiminnan tarjoavan kehitysvammaisille ihmisille mahdollisuuden saada oma, tasavertainen kaveri, joka tulee perheen ja asumisyksikön ulkopuolelta. Kaverin kanssa voidaan pyrkiä vahvistamaan oma-aloitteisuutta ja itsenäisyyttä. Kehitysvammaisille nuorille kaveritoiminta voi mahdollistaa pääsyn osalliseksi tavanomaisesta nuorten tekemisestä. Vanhemmat olivatkin pohtineet omaa rooliaan kaveritoiminnassa ja pyrkinet tietoisesti jäämään kaveritoiminnan ulkopuolelle. Käytännössä aktiivisuuden ja osallisuuden lisääntyminen oli edellyttänyt sitä, että kaveruksilla oli aikaa toiminnalle ja he tutustuivat toisiinsa.

Samansuuntaisia tuloksia suvaitsevaisuuden ja oma-aloitteisuuden lisääntymisestä on saatu Irlannissa, missä toteutettiin kouluihin sijoittuvan Best Buddies -toiminnan ar-viointi. Toimintaan osallistuminen vaikutti myönteisesti asenteisiin kehitysvammaisuutta kohtaan ja lisäsi kehitysvammaisten ihmisten aktiivisuutta. Myös vanhemmat kertoivat kehitysvammaisten lastensa itsetunnon kohonneen ja itsenäisyyden lisääntyneen. Lisäksi toiminta edisti kaveruuden syntymistä ja sosiaalisten verkostojen laajenemista kehitys-vammaisilla ihmisillä. (The Child and Family Research Centre 2009, 63.) Myös Best Buddies International -järjestön tilaamassa Hardman Surveyssa saatiin vuonna 2009 samanlaisia tuloksia. Yli 80 prosentilla Best Buddies -toimintaan osallistuneista vammattomista ihmi-sistä asenteet kehitysvammaisia ihmisiä kohtaan olivat muuttuneet aiempaa positiivisemmiksi. (Best Buddies International 2010, 67.)

Kaveritoiminnan ja yleensä vapaaehtoistoiminnan nähtiin välittävän nuorille viestiä pehmeiden arvojen ja yhteiskuntavastuun merkityksestä. Vammaistyön koulutuksen kannalta kaveritoiminta nähtiin myös keinona tehdä kehitysvamma-alaa tutuksi nuorille ja edistää näin heidän hakeutumistaan alalle. Kaveritoiminnan kautta jo vammaistyötä

opiskelevat nuoret voivat tutustua vapaaehtoistyöhön ja järjestötoimintaan.

Best Buddies -kaveritoiminnalla on selvästikin tilausta Suomessa, sillä kehitysvammaiset ja vammattomat ihmiset viettävät suurimman osan elämästään omissa ryhmissään. Kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten polut eriytyvät niin koulussa, harrastustoiminnassa, jatkokoulutuksessa kuin työelämässäänkin. Osa kehitysvammaisista ihmisistä myös asuu omissa asuntoloissaan tai laitoksissa. Tulosten perusteella voidaan todeta, että Best Buddies -kaveritoiminta on ikään kuin tehnyt kurkistusaukon raja-aitaan, joka erottaa kehitysvammaiset ja vammattomat ihmiset toisistaan arkielämässä. Kaveritoiminta on mahdollistanut sen, että kehitysvammaisen ja vammaton ihminen voivat kohdata toisensa vertaisina ja vapaa-ajalla.

Best Buddies -kaveritoiminta voi toimia askeleena kohti inklusiota eli sitä, että kaikilla ihmisillä on yhtäläiset osallistumismahdollisuudet yhteiskunnassa. Kaveritoiminnan tasavertainen kohtaaminen voi edistää sitä, että kehitysvammaiset ihmiset nähdään samanlaisina yhteiskunnan jäseninä kuin vammattomatkin ihmiset. Best Buddies -kaverukset istuvat yhdessä elokuvissa ja shoppailevat kauppakeskuksessa. Heillä on samanlaisia haluja ja tarpeita tehdä omalle ikäluokalleen tyypillisiä asioita.

6.3 Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen

Arvioinnissa kokemuksiaan ja ajatuksiaan esittäneet ihmiset toivat esille monia ehdotuksia siitä, miten Best Buddies -kaveritoimintaa voitaisiin parantaa. Yksittäiset ehdotukset löytyvät tästä raportista kunkin tulosluvun yhteenvedosta.

Toiminnasta tiedottaminen. Ehdotusten mukaan kaveritoimintaa voitaisiin markkinoida myös varttuneemmille ihmisille esimerkiksi työpaikan kautta. Rekrytoinnissa tulisi kiinnittää huomiota siihen, että myös vammattomat miehet innostuisivat kaveritoiminnasta. Kaveri-projektin aikana toimintaan osallistuneista ihmisistä kymmenen prosenttia on ollut miehiä.

Tiedotusta kehitysvammaisille ihmisille ja heidän parissaan työskenteleville tulisi lisätä. Esimerkiksi asumisyksiköille voitaisiin järjestää infotilaisuuksia. Myös Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistykset ilmaisivat halukkuutensa saada lisää tietoa Best Buddies -kaveritoiminnasta.

Osallistujien vanhemmille voitaisiin järjestää infotilaisuus toiminnan alussa. Asumisyksiköiden ohjaajille täsmällisempää tietoa toiminnasta voitaisiin välittää antamalla myös heidän käyttöönsä oma Best Buddies -kansio. Kaveri-projektissa kansion ovat saaneet kaikki toimintaan osallistuneet ihmiset. Ohjaajat olisivat kiinnostuneita kuulemaan paitsi asukkailta itseltään myös projektin työntekijöiltä, mitä asukkaiden kaveritoimintaan kuuluu.

Kaveri-projekti on järjestänyt infotilaisuuksia oppilaitoksissa. Jatkossa voitaisiin pohdita sitä, mille kaikille vuosiluokille ja minkä kokoisille ryhmille tilaisuus kannattaisi järjestää. Myös entistä konkreettisemmälle tiedolle kehitysvammaisuudesta voisi olla tarvetta. Kaveri-projektin infotilaisuuksissa on ollut paikalla kehitysvammaisia ihmisiä ja kaveritoimintaan osallistuneita ihmisiä (sekä kehitysvammaisia että vammattomia). Tätä kannatettiin myös jatkossa. Myös kaveripari voisi tulla kertomaan kokemuksistaan.

Rohkaiseminen. Infotilaisuuden jälkeen voitaisiin järjestää ryhmätapaamisia kaveritoiminnasta kiinnostuneille opiskelijoille. Tapaamisissa toiminnassa jo mukana olevat opiskelijat voisivat rohkaista muitakin osallistumaan. Myös tutorit voisivat toimia rohkaisijoina. Oppilaitosten edustajat olisivat kiinnostuneita kuulemaan projektilta, kuinka heidän opiskelijansa ovat lähteneet mukaan toimintaan.

Kavereiden yhdistäminen. Kaveri-projektissa kehitysvammaisen ja vammaton ihminen on yhdistetty Internetissä täytettävän kaverihakemuksen perusteella. Ehdotusten

mukaan yhdistäminen voisi tapahtua myös siten, että ennen kaveriparien päättämistä osallistajat tutustuisivat toisiinsa ryhmässä.

Käytännön sujuvuus. Ehdotusten mukaan projektin työntekijöiden tulisi olla säännöllisesti yhteydessä osallistujiin, esimerkiksi 2–3 kuukauden välein. Kaveri-projektin aikana yhteydenpito osallistujiin ei ole ollut välttämättä näin järjestelmällistä. Vammattomille kavereille tulisi korostaa aikaisempaa enemmän sitä, että tarvittaessa he voivat olla yhteydessä kehitysvammaisen kaverin ohjaajiin.

Jos kaveruudessa ilmenee ongelmia, voisi olla tarpeen järjestää yhteispalaveri kaveriparille, lähi-ihmisille ja projektin työntekijöille. Asumisyksikössä voitaisiin järjestää tapaamisia vammattomalle kaverille ja ohjaajille. Erilaisia palaveria pohtiessa tulee muistaa, että Best Buddies -kaveruuden on tarkoitus olla tasavertaista ja arkipäiväistä. Toiminnan tulee olla mahdollisimman yksinkertaista ja mutkatonta.

Yhteiset tapahtumat. Osallistujille järjestettäviä yhteisiä tapahtumia toivottiin lisää. Tieto tapahtumien yksityiskohdista voisi välittää myös suoraan asumisyksiköiden ohjaajille. Isojen, alueellisten tapahtumien lisäksi ehdotettiin pienempiä, paikallisten ryhmätapaamisten järjestämistä. Osallistujat itse voisivat järjestää ryhmätapaamisia projektin työntekijöiden kannustuksella ja tuella.

Oppilaitosyhteistyö. Kaveritoiminta voitaisiin sisällyttää osaksi vapaaehtoistyön kurssia tai se voisi muodostaa oman itsenäisen kurssinsa. Yhteistyötä tukisi se, jos kaveritoiminta sisältyisi oppilaitoksen lukuvuosisuunnitelmaan. Pohdittaessa chapters-mallin toteuttamista Suomessa ehdotettiin, että kaveritoiminta voisi tapahtua joko vapaaehtoisena kerhotoimintana, kurssina tai näiden yhdistelmänä. Chapters-mallissa kaveritoiminta tapahtuisi ainakin osittain kouluaikana ja koulun tiloissa. Kouluun perustettaisiin klubeja, joita vammattomat opiskelijat vetäisivät ja joihin osallistuisi myös kehitysvammaisia ihmisiä.

Kaveri-projektin aikana kokeiltiin käynnistää kehitysvammaisten ja vammattomien ihmisten oppilaitosten välille kaveritoimintaan liittyvää yhteistyötä. Ehdotusten mukaan yhteistyö tulisi aloittaa pienestä ja jo valmiiden käytäntöjen pohjalta.

Yhteenvetona voidaan todeta, että toiminnan laadun kannalta tärkeää on kiinnittää huomiota erityisesti Best Buddies -kaveruuden sujuvuuteen. Myös kaveritoiminnan ja oppilaitosten välisen yhteistyön kehittäminen tulee olla yksi painopiste tulevaisuudessa. Tulosten perusteella voidaankin esittää Best Buddies -kaveritoiminnalle seuraavat kehitysehdotukset:

1. Yhteydenpito. Kaveripareja tulee rohkaista entistä voimakkaammin etsimään heille itselleen sopivinta tapaa pitää yhteyttä. Tarvittaessa osallistujien lähi-ihmiset voisivat tukea heitä oma-aloitteisessa yhteydenpidossa.

Toiminnan järjestäjien tulee olla yhteydessä kaveritoiminnan osallistujiin entistä säännöllisemmin, esimerkiksi kahden kuukauden välein. Erityisesti kauden alussa tulee kiinnittää huomiota kaverusten yhteydenpidon sujuvuuteen.

2. Lähi-ihmiset. Best Buddies -tietopaketteja tulee jakaa myös suoraan osallistujien vanhemmille ja ohjaajille. Resurssien salliessa voitaisiin myös kokeilla vanhemmille järjestettävän infotilaisuuden toimivuutta.

3. Ryhmätapaamiset. Osallistujia tulee rohkaista ja auttaa järjestämään keskenään paikallisia ryhmätapaamisia. Suuria työntekijävetoisia tapahtumia ei ole tarpeen järjestää useammin kuin kaksi kertaa kaudessa, sillä toiminnan ensisijaisena tarkoituksena on kahdenvälisen kaveruuden mahdollistaminen.

4. Oppilaitokset. Oppilaitoksissa kaveritoiminnan jalansijaa voitaisiin vahvistaa

pienryhmien avulla. Ryhmätapaamisissa toimintaan jo osallistuvat opiskelijat voisivat rohkaista sellaisia, jotka harkitsevat toimintaa. Pikkuhiljaa voisi syntyä ryhmiä, joiden toiminta alkaisi muistuttaa chapters-mallia.

Oppilaitosten kanssa voitaisiin kehittää kaveritoimintaa osana vapaaehtoistyön opetusta.

6.4 Best Buddies vapaaehtoistoimintana Suomessa

Arvioinnin tehtävänä on ollut pohtia, mitä saadut tulokset kertovat kansainvälisen Best Buddies -mallin soveltuvuudesta Suomeen. Best Buddies -kaveritoiminta Suomessa on erityisesti nuorille suunnattua vapaaehtoistoimintaa. Tutkimusten mukaan suomalaiset nuoret ovat auttamishaluisia ja heistä löytyy varsin suuri rekrytointipotentiali vapaaehtoistoimintaan. Lähes 60 prosenttia nuorista olisi valmis lähtemään mukaan pyydettyään, ja vain yksi sadasta ilmoittaa osallistumattomuutensa syyksi sen, ettei ole kiinnostunut vapaaehtoistoiminnasta. (Yeung 2002; Yeung & Grönlund 2005; Pessi 2008; Pessi & Saari 2008; Pessi & Oravasaari 2010.)

Kaveri-projektin aikana Best Buddies -kaveritoimintaan osallistuneista ihmisistä 86 prosenttia on ollut alle 31-vuotiaita ja 90 prosenttia naisia. Vammattomista ihmisistä erityisesti nuoret naiset ovat innostuneet kaveritoiminnasta. Kehitysvammaisilta ihmisiltä kaverihakemuksia on tullut laajemmin eri ikäryhmistä ja sekä naisilta että miehiltä. Kaveriparin syntyminen on kuitenkin edellyttänyt samaa sukupuolta olevan ja suurin piirtein samanikäisen kaverin löytymistä. Best Buddies -kaveritoiminta mahdollistaa nimenomaan uusien asioiden kokeilun, mikä varmasti on edistänyt nuorten rekrytoinnin onnistumista. Sosiaalisten verkostojen merkitys osallistumiselle nousi esiin vanhempien ja oppilaitosten edustajien haastatteluissa. Heidän mukaan nuorten voi olla vaikea osallistua sellaiseen toimintaan, jonka he eivät koe olevan sosiaalisesti hyväksyttyä ikäistensä keskuudessa. Kaveritoiminnan jalansijan vahvistaminen koulumaailmassa voisi edistää sitä, että nuoret kokisivat kaveritoiminnan entistä enemmän omaksi jutukseksi. Tällöin mahdolliset ennakkoluulot kehitysvammaisuutta kohtaan väistyisivät entistä enemmän taka-alalle.

Pessin ja Oravasaaren (2010) mukaan järjestötoimijat ovat havainneet erityisesti neljä vapaaehtoistoiminnan trendiä: 1) arvostus kasvussa, samoin ihmisten innostus, 2) sirpaleisuus, projektimaisuus ja lyhytkestoisuus, 3) yhteisöllisyys myös netin kautta erityisesti nuorten kohdalla, 4) nuorten saaminen mukaan edellyttää uudenlaisia toimintatapoja. Esimerkiksi oppilaitosten ja järjestöjen yhteiset projektit ovat lisääntymässä, ja projektimainen toiminta näyttää vetoavan juuri nuoriin. Nuorten ja vapaaehtoistoiminnan välisten kontaktien ja konkreettisten kokemusten lisääminen on tärkeää. Tällä tavalla yhä useampia vapaaehtoistoiminnasta kiinnostuneita nuoria saadaan mukaan toimintaan. Käytännön tekemistä tarjoamalla tavoitetaan myös sellaisia nuoria, jotka eivät ole kiinnostuneita poliittisesta vaikuttamisesta tai yhdistystoiminnasta. Koulumaailmassa konkreettisen vapaaehtoistoiminnan mahdollisuuksia voitaisiin kehittää yhteistyössä järjestöjen kanssa. (Pessi ja Oravasaari 2010, 170–172.)

Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen koulumaailmassa on ajankohtainen ja tärkeä asia. Kaveritoimintaan osallistuminen mahdollistaa nimenomaan projektimaisen osallistumisen. Tulevaisuudessa voitaisiin harkita myös sitä, että osallistujat voisivat valita esimerkiksi 6 ja 12 kuukauden sitoutumisen välillä. Mikäli kaveritoiminnan ympärille oppilaitoksissa syntyisi ryhmätapaamisia, voisi osa opiskelijoista osallistua pistemäisesti vain joihinkin tapaamisiin.

Pessi (2008) on koonnut vinkkejä juuri nuorten vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen (Grönlund 2006; Grönlund 2008; Yeung 2002 Pessin 2008, 58-59 mukaan). Best Buddies

-kaveritoiminnan vahvuuksia nuorten kannalta ovat projektimaisuuden lisäksi toiminnan yksilöllisyys, omaehtoisuus ja monipuolisuus. Kaveriparit voivat itse päättää, mitä he yhdessä tekevät ja milloin. Nuorilla on mahdollisuus ideoida ja ottaa yhdessä kaverinsa kanssa vastuu toiminnan sisällöstä. Kehitysvammaiseen ihmiseen tutustuminen voi toisille olla ideologinen asia, toisille taas kaveritoiminta on ennen kaikkea mukavaa yhdessäoloa kaverin kanssa. Best Buddies -kaveritoiminta tarjoaa myös mahdollisuuden porukalla tekemiseen. Painopisteen tulee kuitenkin olla niin nyt kuin tulevaisuudessa kahdenvälisessä kaveruudessa.

LÄHTEET

- American Association on Intellectual and Developmental Disabilities. <http://www.aidd.org>. Viitattu 9.8.2010.
- Best Buddies. <http://www.bestbuddies.org>. Viitattu 13.12.2010.
- Best Buddies International (2010) College, High School & Middle School Program Manager Manual.
- Grönlund, Henrietta (2008) Nuoret ja vapaaehtoistoiminta. Teoksessa Heli Pruuki (toim.) Muuta maailma. Helsinki: LK-kustannus. (alkuperäisellä viittaushetkellä ei vielä julkaistu)
- Grönlund, Henrietta (2006) Nuoret aikuiset ja kirkon vapaaehtoistyö – arvostukset, asenteet ja aktivointi. Teoksessa Teija Mikkola & Kati Niemelä & Juha Pettersson (toim.) Urbaani usko. Nuoret aikuiset, usko ja kirkko. Kirkon tutkimuskeskuksen julkaisuja 96. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus, 118-133.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (2000) Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Ikonen, Oiva (2009) Johdanto. Samanlaisuuden tavoittelusta erilaisuuden kohtaamiseen. Teoksessa Oiva Ikonen & Ansaliina Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 12–17.
- Kaukola, Jukka (2003) Integraatio ja inkluusio. Kohti kaikille yhteistä koulua. Otteita Jukka Kaukolan Ranskassa pitämästä kouluintegraatiota koskevasta esitelmästä erityispedagogiikan opiskelijoille. http://www.kvtl.fi/sivu/integraatio_ja_inklusio. Viitattu 10.8.2010.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999) Sisällönanalyysi. Hoitotiede 11 (1), 3–12.
- Pessi, Anne Birgitta (2008) Suomalaiset auttajina ja luottamus avun lähteisiin. RAY:n juhluvuoden kansalaiskyselyjen tulokset. Avustustoiminnan raportteja 19. Helsinki: RAY.
- Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi (2010) Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki: RAY.
- Pessi, Anne Birgitta & Saari, Juho (2008) Hyvä tahto. Auttamisen asenteet ja rakenteet Suomessa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.
- Puranen, Tuula (2010) Tuli turvallisempi tunne. Kehitysvammaisten Palvelusäätiön turvallisuushanke 2007–2009. Arviointitutkimus.

- Robson, Colin (2001) Käytännön arvioinnin perusteet. Opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Suom. Tuija Lindqvist, Maisa Maaniittu, Eila Niemi, Petteri Paasio ja Leea Paija. Helsinki: Tammi.
- Valikko-verkosto (2010) Vapaaehtoistoiminnan info. Tekeillä oleva koulutusaineisto. Jyväskylän seudun Valikko-verkosto.
- Valtonen, Anu (2005) Ryhmäkeskustelut – Millainen metodi? Teoksessa Johanna Ruusu-
vuori ja Liisa Tittula (toim.) Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.
- Virtanen, Pirkko (2009) Jälkisanat. Oppilaistaan huolehtiva koulu. Teoksessa Oiva Ikonen & Ansaliina Krogerus (toim.) Ainutkertainen oppija. Erilaisuuden ymmärtäminen ja kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus, 236–241.
- Yeung, Anne Birgitta (1999) Valmius vapaaehtoistyöhön. Tutkimus Pelastusarmeijan mainoskampanjan innoittamista vapaaehtoistyöntekijöistä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysurvan keskusliitto.
- Yeung, Anne Birgitta (2002) Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa – ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY.
- Yeung, Anne Birgitta (2005) Vapaaehtoistoiminnan timantti. Miten mallintaa motivaatiota? Teoksessa Marianne Nylund ja Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 104-125.
- Yeung, Anne Birgitta & Grönlund, Henrietta (2005) Nuorten aikuisten arvot, asenteet ja osallisuus. Teoksessa Marianne Nylund ja Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino, 167–191.
- The Child and Family Research Centre (2009) Changing Lives – One Friendship at a Time. Evaluation Report. Best Buddies Schools Programme 2008 – 2009. <http://www.nuigalway.ie/childandfamilyresearch/documents/AbilityWest.pdf>. Viitattu 3.9.2010.

LIITTEET

Liite 1: Best Buddies -kavereiden teemahaastattelu

Teema 1: Kaveruus ja Best Buddies -kaveruuden tavoitteet

Taustaa:

Milloin olet ollut mukana toiminnassa?

Ennen kaveruutta:

Mistä kuulit kaveritoiminnasta?

Miksi päätit osallistua?

Mitä odotuksia sinulla oli?

Kaveruuden aloitus:

Minkälaista oli tavata uusi kaveri?

Kaveruus käytännössä:

Miten ja kuinka usein olette pitäneet yhteyttä toisiinne?

Miten ja kuinka usein olette tavanneet toisianne?

Mitä te olette tehneet yhdessä?

Miltä yhdessäolo on tuntunut?

Minkälaisissa asioissa kaverista on ollut apua?

Mikä on ollut mukavaa?

Mikä on ollut ikävää?

Kaveruuden päättyminen:

Mitä kauden lopussa tapahtui?

Miltä kauden päättyminen tuntui?

Onko kaveruus jatkunut tavanomaisena ystävyyttenä?

Teema 2: Vaikutukset kavereiden elämään

Aloitteellisuus ja aktiivisuus:

Miten vietät vapaa-aikaasi?

Minkälaisia harrastuksia sinulla on?

Kuinka voit vaikuttaa itse siihen, mitä vapaa-ajallasi teet?

Mikä vapaa-ajan vietossasi ja harrastuksissasi on mukavaa?

Mikä vapaa-ajan vietossasi ja harrastuksissasi on ikävää?

Millä tavalla kaveritoiminta on vaikuttanut vapaa-ajan viettoosi?

Osallisuus:

Kenen kanssa vietät aikaa arkielämässä?

Miltä tuntuu viettää aikaa näiden kyseisten ihmisten kanssa?

Kenen kanssa haluaisit viettää aikaa?

Minkälaisiin porukoihin tunnet kuuluvasi?

Kenen ihmisten joukkoon haluaisit kuulua?
Onko sinulla ollut aikaisemmin kehitysvammaista/vammatonta ihmistä kaverina?
Millä tavalla kaveritoiminta on vaikuttanut siihen, kenen kanssa vietät aikaa?

Yleistä:

Millä tavalla kaveritoiminta on vaikuttanut yleensä sinun elämään ja ajatuksiin?

Teema 3: Palautetta Best Buddies -kaveritoiminnasta

Koulutus:

Miltä infotilaisuus tuntui?
Miltä koulutustilaisuus tuntui?
Miten aloituskoulutusta voisi kehittää?

Yhteiset tapahtumat:

Minkälaisia yhteiset Best Buddies -tapahtumat ovat olleet?
Miten yhteisiä Best Buddies -tapahtumia voisi kehittää?
Mitä pidit päättäjäistapahtumasta?
Miten päättäjäisiä voisi kehittää?

Kaveri-projektin työntekijät:

Kuinka yhteydenpito työntekijöiden kanssa on sujunut?
Miten työntekijöiden toimintaa voisi kehittää?

Yleistä:

Mikä kaveritoiminnassa on ollut hyvää?
Mikä kaveritoiminnassa on ollut huonoa?
Lähtisitkö uudelleen mukaan kaveritoimintaan?
Suositteletko osallistumista muille?
Muuta palautetta, toiveita, ideoita?

Liite 2: Vanhempien ja ohjaajien teemahaastattelu

Teema 1: Kaveruus ja Best Buddies -kaveruuden tavoitteet

Taustaa:

Milloin nuori/asukas on ollut mukana toiminnassa?

Ennen kaveruutta:

Mitä kautta nuori/asukas päätti osallistua kaveritoimintaan?
Mitä odotuksia sinulla itsellä oli kaveritoiminnan suhteen?

Kaveruuden aloitus:

Minkälaisella mielellä nuori/asukas lähti tapaamaan kaveria ensimmäistä kertaa?

Kaveruus käytännössä:

Miten ja kuinka usein kaverukset ovat pitäneet yhteyttä toisiinsa?

Minkälaisia havaintoja sinulla on heidän yhdessäolostaan?
Minkälaisissa asioissa kaverista on ollut apua?
Mikä kaveruudessa on ollut mukavaa?
Mikä kaveruudessa on ollut ikävää?

Kaveruuden päättyminen:

Mitä kauden lopussa tapahtui?
Miten nuori/asukas näytti suhtautuvan kauden päättymiseen?
Onko kaveruus jatkunut tavanomaisena ystävytenä?

Teema 2: Vaikutukset kavereiden elämään

Aloitteellisuus ja aktiivisuus:

Miten nuori/asukas viettää vapaa-aikaansa?
Minkälaisia harrastuksia hänellä on?
Olisiko sinulla jotain toiveita nuoren/asukkaan vapaa-ajan ja harrastusten suhteen?
Millä tavalla kaveritoiminta on vaikuttanut nuoren/asukkaan vapaa-ajan viettoon?

Osallisuus:

Kenen kanssa nuori/asukas viettää aikaa arkielämässä?
Olisiko sinulla jotain toiveita nuoren/asukkaan tuttavuuksien suhteen?
Onko nuorella/asukkaalla ollut aikaisemmin kehitysvammaista/vammatonta ihmistä kaverina?
Millä tavalla kaveritoiminta on vaikuttanut siihen, kenen kanssa nuori/asukas viettää aikaa?

Teema 3: Palautetta Best Buddies -kaveritoiminnasta

Koulutus:

Mitä ajatuksia kaveruuden alussa järjestetty koulutustilaisuus sinussa herätti?
Miten koulutusta voisi kehittää?

Yhteiset tapahtumat:

Mitä ajatuksia järjestetyt yhteiset Best Buddies -tapahtumat sinussa herätti?
Miten yhteisiä Best Buddies -tapahtumia voisi kehittää?
Mitä ajatuksia kauden lopussa järjestetty päättäjäistapahtuma sinussa herätti?
Miten päättäjäisiä voisi kehittää?

Kaveri-projektin työntekijät:

Kuinka yhteydenpito työntekijöiden kanssa on sujunut?
Miten työntekijöiden toimintaa voisi kehittää?

Yleistä:

Mikä kaveritoiminnassa on ollut hyvää?
Mikä kaveritoiminnassa on ollut huonoa?
Rohkaisisitko nuorta/asukasta lähtemään uudelleen mukaan kaveritoimintaan?
Suositteletko kaveritoimintaa muille vanhemmille/muille asuntoloille?
Muuta palautetta, toiveita, ideoita?

Miten ja kuinka usein kaverukset ovat tavanneet toisiaan?
Mitä kaverukset ovat tehneet yhdessä?

Liite 3: Oppilaitosten henkilökunnan teemahaastattelu

Teema 1: Kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnasta

Milloin ja mistä kuultu ensimmäistä kertaa kaveritoiminnasta?
Mitä ajatuksia kaveritoiminta sinussa herätti?
Minkälaisia kokemuksia teidän oppilaitoksella on kaveritoiminnasta?
Minkälaisia henkilökohtaisia kokemuksia sinulla on kaveritoiminnasta?

Teema 2: Best Buddies -kaveritoiminnan merkitys

Mitä mieltä olet kaveritoiminnan mallista yleensä?
Mitä annettavaa kaveritoiminnalla voi olla teidän oppilaitokselle?
Minkälaisia yhteyksiä teidän oppilaitoksella on vapaaehtoistoimintaan?
Mitä annettavaa vapaaehtoistoiminnalla voi olla teidän oppilaitokselle?
Minkälaisiksi näet chapters-mallin toteutusmahdollisuudet Suomessa?
Mitä tiiviimpi kaveritoiminnassa mukana oleminen edellyttäisi teidän oppilaitokselta,
mitä käytännön asioita täytyisi huomioida?
Mikä olisi ihannetilanne osallistumiselle?

Teema 3: Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen

Mikä kaveritoiminnan mallissa on hyvää?
Mikä kaveritoiminnan mallissa on huonoa?
Miten kaveritoimintaa voisi kehittää?
Rohkaisisitko oppilaita lähtemään mukaan kaveritoimintaan, miksi/miksi et?
Suositteletko kaveritoimintaa muille oppilaitoksille, miksi/miksi et?
Minkälaisia vinkkejä antaisit uusille mukaan lähtijöille?
Muuta palautetta, toiveita, ideoita?

Liite 4: Kysymykset Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistyksille

Teema 1: Kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnasta

Milloin ja mistä kuultu ensimmäistä kertaa kaveritoiminnasta?
Mitä ajatuksia kaveritoiminta sinussa herätti?
Minkälaisia kokemuksia teidän paikallisyhdistyksellä on kaveritoiminnasta?
Minkälaisia henkilökohtaisia kokemuksia sinulla on kaveritoiminnasta?

Teema 2: Best Buddies -kaveritoiminnan merkitys

Mitä mieltä olet kaveritoiminnan mallista yleensä?

Mitä annettavaa kaveritoiminnalla voi olla teidän paikallisyhdistykselle?

Teema 3: Best Buddies -kaveritoiminnan kehittäminen

Mikä kaveritoiminnan mallissa on hyvää?

Mikä kaveritoiminnan mallissa on huonoa?

Miten kaveritoimintaa voisi kehittää?

Muuta palautetta, toiveita, ideoita?

Kehitysvammaisten Tukiliiton vuosina 2007-2010 toteuttamassa Kaveri-projektissa on pilotoitu Best Buddies -kaveritoimintaa. Yhdysvalloista lähtöisin olevassa vapaaehtoistoiminnan mallissa yhdistetään kehitysvammaisen ja vammaton ihminen tasavertaiseen kaveruuteen. Kaveri-projektissa Best Buddies -toiminnan avulla on pyritty suvaitsevaisuuden ja kehitysvammaisten ihmisten osallisuuden lisäämiseen. Kaveri-projekti on ollut Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama valtakunnallinen kehittämishanke, jonka kohde-ryhmänä ovat olleet kehitysvammaiset ja vammattomat nuoret.

Tämän arvioinnin tavoitteena on selvittää, minkälaisia kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnan mallista on saatu Suomessa. Tarkastelun kohteena on myös se, minkälaisia koettuja vaikutuksia kaveritoiminnalla on ollut. Kyseessä on nimenomaan ihmisten itsensä kokemien vaikutusten kartoittaminen. Lisäksi pohditaan sitä, miten toimintaa voitaisiin kehittää tulevaisuudessa. Arviointia varten kokemuksia Best Buddies -kaveritoiminnasta kerättiin toimintaan osallistuneilta ihmisiltä, heidän vanhemmiltaan, kehitysvammaisten ihmisten asumisyksiköiden ohjaajilta, projektin kanssa yhteistyötä tehneiden oppilaitosten henkilökunnalta ja Kehitysvammaisten Tukiliiton jäsenyhdistysten toimijoilta.

Arviointi toimii myös yhteenvetona Kaveri-projektin tuloksille. Raportissa esitellään lukuja Best Buddies -kaveritoimintaan osallistuneista ihmisistä. Suomessa Best Buddies -toiminta on ollut erityisesti nuorille suunnattua vapaaehtoistoimintaa, joten toimintaan osallistumista tarkastellaan ennen kaikkea nuorten vapaaehtoistoimintaan osallistumisen näkökulmasta. Raportin sisältämät luvut, kokemukset ja näkemykset ovat ajankohtaisia, sillä vapaaehtoistoiminnalla tuntuu todella olevan nostetta nykypäivän yhteiskunnassa.

Taru Oulasvirta
Best Buddies -kaveritoiminnan arviointi
Kaveri-projektin loppuraportti

ISBN 978-952-9777-69-3

Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
Pinninkatu 51
33100 Tampere

Keskus 0207 718 200
www.kvttl.fi

KAVEEri

BEST BUDDIES

FINLAND

